

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİ ÖĞRENCİLERİNE
NE OKUTMALI? BİR OKUMA LİSTESİ ÖNERİSİ

Ayşenur YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Ayşenur YILDIRIM

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİ ÖĞRENCİLERİNE
NE OKUTMALI? BİR OKUMA LİSTESİ ÖNERİSİ

WHAT SHOULD SOCIAL STUDIES TEACHERS READ TO
THEIR STUDENTS? A READING LIST SUGGESTION

Ayşenur YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Ayşenur YILDIRIM tarafından hazırlanan “*Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Öğrencilerine Ne Okutmalı? Bir Okuma Listesi Önerisi*” adlı tez çalışması ..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

03/08/2022

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

03/08/2022

Ayşenur YILDIRIM

İmza

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİ ÖĞRENCİLERİNE NE OKUTMALI? BİR OKUMA LİSTESİ ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ayşenur YILDIRIM

Danışman: Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

2022-157

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ (Danışman)

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi geçmiş yıllardan beri araştırmalara konu olmuş, sosyal bilgilerin hedeflerini gerçekleştirmede edebiyat disiplini ve dolayısıyla edebi ürünlerden yararlanılması önemli görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerden yararlanılarak öğrencilerin okumaya teşvik edilmesi ile okuma alışkanlığı kazandırılması, öğrencilerin sosyal bilgilerde doğru okumalar yaparak düşünen, gelişen, duyarlı, çağa ayak uyduran etkin vatandaşlar olarak yetişmesine katkı sağlamaktadır. Bu araştırmada sosyal bilgiler ve edebi ürün ilişkisine bağlı olarak sosyal bilgiler dersinde sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ortaokul öğrencileri için bir okuma listesi önerisi oluşturulması amaçlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve olgubilim (fenomenoloji) deseni benimsenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem çeşitlerinden kartopu/zincir örnekleme yöntemi uygulanarak belirlenen sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli 15 farklı üniversiteden 19 öğretim elemanı ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışan 39 farklı ortaokuldan 44 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Öğretim Elemanı Görüşme Formu” ve “Öğretmen Görüşme Formu” olarak iki ayrı form kullanılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda toplanan veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde kodlamalar ve temaların oluşturulmasında MAXQDA nitel veri analiz programı kullanılmıştır.

Araştırmada yapılan analiz sonucunda öğretim elemanlarının tamamına yakınının öğretmen adaylarına ilerde öğrencileri için önerebilecekleri okuma önerilerinde buldukları ve en fazla 16 ve üzeri sayıda kitap önerdikleri, öğretmenlerin tamamına yakınının sosyal bilgiler dersinde öğrencilerine okuma önerisinde buldukları ve en fazla 1-5 arası sayıda kitap önerdikleri, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının tamamına yakınının ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listelerini yararlı buldukları, katılımcı öğretim elemanlarının tamamı ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamına

yakınının sosyal bilgiler dersine yönelik okuma listesi oluşturulmasını yararlı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın asıl amacına yönelik sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda sosyal bilgilerde bir okuma listesi önerisi oluşturulmuştur. Oluşturulan listede seri kitaplar ile birlikte toplam 574 eser yer almaktadır. Oluşturulan okuma listesi önerisinde 24 farklı edebi türde çeşitli eserlerin yer aldığı, her iki katılımcı grup tarafından en fazla Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından yazılan “Gençler İçin Nutuk” adlı eserin önerildiği anlaşılmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin sınıf düzeyine göre okuma türü eğilimleri hakkında 5. ve 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin okuma eğilimleri gösterdikleri eserlerin benzer olduğu, 7.sınıf öğrencilerinin ise sosyal medya ya da mobil oyunların etkisine bağlı olarak daha çok popüler olan eserleri okumaya eğilimli oldukları sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Okuma, Okuma Listesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretmeni

ABSTRACT

WHAT SHOULD SOCIAL STUDIES TEACHERS READ TO THEIR STUDENTS? A READING LIST SUGGESTION

M.Sc.Thesis

Preparer: Ayşenur YILDIRIM

Advisor: Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

2022-157

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Department of Turkish and Social Science Education Department

Department of Social Studies

Jury

Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ (Advisor)

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Assoc. Prof. Dr. Vedat AKTEPE

The relationship between social studies and literature has been the subject of research for years, and it has been considered important to benefit from the discipline of literature and therefore literary products in realizing the goals of social studies. Encouraging students to read and gaining reading habits by making use of literary products in social studies teaching contributes to the development of students as active citizens who think, develop, and keep up with the times by making correct readings in social studies. In this research, it is aimed to create a reading list proposal for secondary school students In line with the opinions of the lecturers and social studies teachers working in the social studies education staff in the social studies course, depending on the relationship between social studies and literary product.

Qualitative research method was used in the study and phenomenology pattern was adopted. The study group of the research consists of 19 instructors from 15 different universities and 44 social studies teachers from 39 different secondary schools working under the Ministry of National Education, working in the social studies education staff determined by applying the snowball/chain sampling method, which is one of the purposeful sampling types. In the collection of data, two separate forms, "Instructor Interview Form" and "Teacher Interview Form", which were semi-structured and developed by the researcher, were used. The data collected as a result of the interviews with the participants were analyzed using the content analysis method. In content analysis, MAXQDA qualitative data analysis program was used to create coding and themes.

An analysis of the study concluded that all of the faculty members recommended reading for future students to teachers, and recommended a maximum number of books of 16 and above, that most of the teachers had proposed reading to their students in social studies, and that most of the teachers had proposed only 1 to 5 books, and that the majority of the teaching staff and social teachers in the study found the book lists were useful, and that all of the participating professors found that it

beneficial to read lists for specific fields or professions, and that social knowledge teachers had found it beneficial for all of them to read lists for social knowledge.

A social studies list proposal has been developed based on the opinion of lecturers and social informatics teachers in the social education staff who are involved in the research's main objective. A total of 574 works are included in the list. The list of readings was proposed by 24 different literary types, with the most propositions of the works "Speech for Youth" written by Mustafa Kemal ATATURK by both participating groups. In the study, it was obtained that the works in which the 5th and 6th grade students showed reading tendencies were similar and the 7th grade students were inclined to read more popular works depending on the effect of social media or mobile games.

Keywords: Literature Reading, Reading List, Social Studies Education, Social Studies Teacher

ÖN SÖZ

Sosyal bilgiler; insanla ve toplumsal yaşamla ilgili konularla yakından ilişki içerisinde olması nedeniyle tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, arkeoloji gibi insanla ilgili farklı bilimlere kapsayan, bireylere temel bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırarak etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan disiplinlerarası bir derstir. Bu anlamda sosyal bilgiler yararlandığı disiplinlerden birisi de edebiyattır. Sosyal bilgiler edebiyat disiplininden sosyal bilgilerin temel amaç ve hedeflerini gerçekleştirmede edebi ürünleri öğretim materyali olarak kullanarak yararlanabilmektedir. Nitekim 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programında da edebi ürünlerden yararlanılması gerektiği belirtilmiştir. Bu noktada edebi ürünlerin öğretim materyali olarak ya da okul dışı eğitimi desteklemek adına okuma çalışmaları olarak sosyal bilgiler öğretimine dahil edilmesi gerektiği bilinmektedir. Okumak bütün eğitimlerin başında gelen bir eylemdir ve kitaplar birer dil, kültür ve bilgi hazinesidir. Bireyleri hayata hazırlama amacı taşıyan sosyal bilgiler dersinde okuma eyleminin gerçekleştirilmesi ile sorgulayan, düşünen, gelişen, uygar dünyanın okuma kültürü kazanmış, çağa ayak uyduran nitelikli çocuk okurların yetişmesi desteklenmesi, sosyal bilgilerin vatandaş yetiştirme amacına da hizmet edebilmektedir. Bu anlamda öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin temel amaç ve hedefleri doğrultusunda doğru okumalar gerçekleştirebilmeleri adına hangi edebi ürünleri okumaları önem taşımaktadır. Bu araştırmada “Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerine ne okutmalı?” sorusu temel alınmış ve sosyal bilgiler eğitimi öğretim elemanları ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda sosyal bilgilerde kapsamlı bir okuma listesi önerisi oluşturulmuştur. Araştırmanın amacı çerçevesinde oluşturulan okuma listesi önerisinin sosyal bilgiler dersinde bireylere okuma alışkanlığı kazandırılabilmesi, öğretmenlere kolaylık sağlaması ve yol gösterici olması, eğitimciler tarafından önerilen eserler olması nedeniyle öğrencilerin bireysel okumalar gerçekleştirebilmeleri, sosyal bilgiler dersinin edebi ürünlerle desteklenmesi ile tek düze anlatımdan çıkarılarak eğlenceli hale getirilmesi, sosyal bilgiler dersinde daha fazla edebi ürün kullanımını arttırabileceği açısından önemli görülmektedir. Aynı zamanda sosyal bilgilerde öğretim elemanı ve öğretmen görüşleri doğrultusunda kapsamlı bir okuma listesi önerisi oluşturulması Türkiye’de yapılan ilk çalışma olması nedeniyle bilimsel açıdan araştırmacılara yol gösterici olması açısından önemlidir.

Araştırma konusunun belirlendiği andan itibaren araştırma süreci boyuncaengin bilgi ve tecrübeleri ışığında görüşleri, önerileri ve eleştirileriyle rehberlik eden, çalışmanın her aşamasında titizlikle incelemelerini sunan, her konuda desteğini ve ilgisini esirgemeyen,

kişisel ve akademik olarak donanımlı hale gelmem için daima görüşleriyle beni yönlendiren çok kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ'a, bilgisine ve tecrübesine ihtiyaç duyduğumda hiçbir zaman beni geri çevirmeyen, her konuda destekleyen ve yol gösteren çok değerli Prof. Dr. Zafer KUŞ hocama, savunma jüri üyeleri arasında yer alan kıymetli görüş ve bilgileri ile çalışmaya katkıda bulunan saygı değer hocalarım Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA ve Doç. Dr. Vedat AKTEPE'ye, lisans ve yüksek lisans eğitimimi tamamladığım Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde akademik anlamda yetişmeme katkı sağlayan ve emeği geçen çok kıymetli bölüm hocalarıma, araştırmamı gerçekleştirmemde görüşlerini sunan ve yoğun çalışmalarına rağmen araştırmama katkıda bulunan bütün katılımcı öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerine teşekkürlerimi sunuyorum. Kuşkusuz her konuda arkamda ve yanımda yer alan, maddi manevi hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, bu süreçte karşılaştığım her zorlukta benimle birlikte gayret gösteren, her zaman benim daha iyi olmam için çabalayan, vermiş olduğum bütün kararlarda daima varlıkları ile beni destekleyerek istediğim sürece her işte başarılı olabileceğimi bana öğreten ve daima bana inanan başta annem Nuran YILDIRIM ve babam Mustafa YILDIRIM olmak üzere sevgili aileme, düştüğümde, yorulduğumda, pes etmeden yoluma devam etmemi destekleyen dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	6
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	6
BÖLÜM II	7
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. EDEBİYAT VE EĞİTİM.....	7
2.2. SOSYAL BİLGİLER VE DİSİPLİNLERARASILIK	10
2.3. SOSYAL BİLGİLER VE EDEBİYAT	21
2.3.1. Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi	21
2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Edebi Ürünler	25
2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürün Seçimi	26
2.3.3.1. Ders Planında Edebi Ürün Kesitinin Kullanımı	29
2.3.3.2. Metin Oluşturularak Kullanımı	39
2.3.3.3. Okuma Önerisi Olarak Kullanım.....	40
2.3.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Edebi Ürünlerin Kullanımı	42
2.4. SOSYAL BİLGİLER VE OKUMA.....	44

2.4.1. Eylem Olarak Okuma	44
2.4.2. Sosyal Bilgilerde Okuma Becerisi	47
2.4.3. Okuma Türleri	49
2.4.3.1. Sesli Okuma	50
2.4.3.2. Sessiz Okuma	51
2.4.4. Okuma Önerisi ve Okuma Listeleri.....	53
2.5. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	56
2.5.1. Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi ile İlgili Araştırmalar	57
2.5.1.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	57
2.5.1.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	62
2.5.2. Okuma Önerisi ve Listeleriyle İlgili Çalışmalar	64
BÖLÜM III.....	69
3. YÖNTEM.....	69
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	69
3.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU.....	71
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	73
3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	74
3.5. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİĞİ	75
3.6. VERİLERİN ANALİZİ	75
BÖLÜM IV	79
4. BULGULAR	79
4.1. ÖĞRETİM ELEMANLARININ, ÖĞRETMEN ADAYLARINA KENDİ ÖĞRETMENLİKLERİ SIRASINDA ÖĞRENCİLERİNE OKUTABİLECEKLERİ KİTAP ÖNERİSİNDE BULUNMA DURUMLARI	79
4.2. ÖĞRETMENLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİLERİNE KAZANIM VE KONULARA YÖNELİK KİTAP ÖNERİSİNDE BULUNMA DURUMLARI	80
4.3. ÖĞRETİM ELEMANLARININ BELİRLİ ALAN YA DA MESLEK GRUBUNA YÖNELİK OLUŞTURULAN KİTAP LİSTELERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ	82

4.4. ÖĞRETMENLERİN BELİRLİ ALAN YA DA MESLEK GRUBUNA YÖNELİK OLUŞTURULAN KİTAP LİSTELERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ.....	83
4.5. ÖĞRETİM ELEMANLARININ SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLEBİLECEK KAPSAMLI BİR OKUMA LİSTESİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	84
4.6. ÖĞRETMENLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLEBİLECEK KAPSAMLI BİR OKUMA LİSTESİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	86
4.7. SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİLERE EN FAZLA OKUMALARI TAVSİYE EDİLEN KİTAPLAR.....	87
4.7.1. Katılımcıların Kitabı/Kitapları Tavsiye Etme Gerekçeleri.....	90
4.7.2. Önerilen Kitap/Kitapların Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkısı.....	91
4.8. ÖĞRETMENLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE OKUMA TÜRÜ EĞİLİMLERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	94
BÖLÜM V.....	96
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	96
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	96
5.2. ÖNERİLER.....	101
KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	140

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. SBÖP' te Sınıf Düzeyine Göre Öğrenme Alanları ve Kazanımlara Göre Edebi Ürünlerin Kullanımı.....	26
Tablo 2.2. Edebi Ürünlerin Seçimine Yönelik Ölçütler	27
Tablo 2.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Edebi Ürün Türleri	28
Tablo 2.4. ETSBÖ'ye Yönelik Örnek Ders Planı	38
Tablo 2.5. Gelişim Dönemlerine Göre Çocukların Okuyabilecekleri Edebi Ürünler	41
Tablo 3.1. Öğretim Elemanlarına İlişkin Demografik Bilgiler	72
Tablo 3.2. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler.....	72
Tablo 4.1. Öğretim Elemanlarının Öğretmen Adaylarına Kendi Öğrencilerine Okutmalarına Yönelik Kitap Öneri Durumları.....	79
Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilerine Kitap Önerisinde Bulunma Durumları	81
Tablo 4.3. Öğretim Elemanlarının Belirli Alan ya da Meslek Grubuna Yönelik Oluşturulan Kitap Listelerine Yönelik Görüşleri	82
Tablo 4.4. Öğretmenlerin Belirli Alan ya da Meslek Grubuna Yönelik Oluşturulan Kitap Listelerine Yönelik Görüşleri	83
Tablo 4.5. Öğretim Elemanlarının Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Okuma Listesi Oluşturulması Hakkında Görüşleri	85
Tablo 4.6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Okuma Listesi Oluşturulması Hakkında Görüşleri.....	86
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Dersi Çerçevesinde Öğrencilere En Fazla Önerilen Kitaplar ...	88
Tablo 4.7.1. Katılımcıların Tavsiye Ettikleri Kitabı/Kitapları Öneri Gerekçeleri	90
Tablo 4.7.2. Katılımcıların Önermiş Olduğu Kitapların Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkısı	92
Tablo 4.8. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Okuma Türü Eğilimleri.....	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Sosyal bilgilerin ilgi alanına giren disiplinler.....	15
Şekil 2.2. Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretiminin temel öğeleri	24
Şekil 3.1. İçerik analizi aşamaları.....	76
Şekil 3.2. Nitel araştırma verilerinin analizinde izlenen süreç ve aşamalar.	78

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu araştırmada kullanılmış kısıltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısıltmalar	Açıklamalar
ETSBÖ	Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SBPÖ	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıklarına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Sosyal bilgiler, insanla ve yaşamla ilgili konularla yakından ilişki içerisinde olan, içinde birçok disiplini barındıran kapsamlı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sosyal bilgilerin evrensel bir tanımını yapmak zordur (Öztürk, Coşkun Keskin ve Otluoğlu, 2012). Ülkemizde sosyal bilgiler dersi 1968 yılında okutulmaya başlanmış ve geçmişten günümüze zaman içinde değişikliklere uğramıştır. Öğretim programında köklü değişikliklerin gerçekleştirildiği Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programında öğrenciyi merkeze alan yapılandırmacı yaklaşımın temel alınması ile sosyal bilgilerin en genel tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“...bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaş bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005, s. 4).

Sosyal bilgiler; öğrencilere temel bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırarak etkili vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan disiplinler arası bir çalışma alanıdır (Erden, 1998). Sönmez (2010, s. 3), “sosyal bilgiler dersi, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak ifade etmiştir. Sosyal bilgiler; insanla ilgili diğer farklı bilimleri kapsayan, insanın sosyal ve fiziksel çevresi ile ilişkilerini geliştiren, demokratik ilke ve değerleri benimseyerek düşünen ve sorgulayan vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen bir derstir (Doğanay, 2005). Sosyal bilgiler üzerine yapılan tanımlamalar dikkate alındığında, sosyal bilgiler öğretimi; ders programının amaçları doğrultusunda bireyde, doğru kararlar verebilme, mantıklı düşünebilme, iyi ilişkiler kurabilme ve iletişim sağlayabilme gibi davranışların ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan etkinliklerden oluşur (Tekgöz, 2005). Sosyal bilgiler öğretimi öğrenciye; bireyin kendini geliştirmesi, toplumsallaşması, manevi değerlere bağlılığını ve genel kültürünü arttırması, demokratikleşmesi, insan haklarını içselleştirmesi ve kavraması gibi pek çok bilişsel ve duyuşsal hedeflerin kazandırılması açısından önemlidir (Çifçi, 2011). Sosyal

bilgiler dersinin asıl hedefi; öğrencilerin toplumsal problemlere çözüm üretmek içinde yaşadıkları topluma karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirebilen, düşünen, sorgulayan, çevresindeki olaylara karşı duyarlı, etkili vatandaşlar yetiştirmek amacıyla gerekli olan bilgi ve davranışları onlara kazandırarak eğitimin her yönüyle hedeflerinin gerçekleşmesidir. (Aykaç, 2007; Beldağ ve Aktaş, 2016; Özer, 2016). Sosyal bilgiler öğretim programı dikkate alındığında duyuşsal hedeflerin ağırlıklı olarak yer aldığı görülmekte ve bu anlamda öğrencilerin toplumsal ve bireysel problemlere çözümler üretilmesi için sosyal bilgiler dersine olan ilgiyi arttırmak gerekmektedir (Aktepe, Tahiroğlu ve Sargın, 2014). Sosyal bilgiler soyut kavramlardan oluşan karmaşık bir yapıya sahiptir ve bu hedeflerinin gerçekleşmesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumsuz tutumlar sergilemesine yol açabilmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin ders esnasında sosyal bilgileri yaşamla ilişkilendirerek geleneksel öğretim yöntem ve materyallerin yanında yeni yöntem teknik ve materyalleri de kullanılması gerekmektedir (Kan, 2006). Öğretim materyalleri bilgileri somutlaştırarak öğrenmeleri kolaylaştırmaya ve kalıcılığı sağlamaya, öğrencilerin güdülenerek yaparak yaşayarak öğrenmelerine katkıda bulunur (Ulusoy ve Gülüm, 2009). Sınıf içinde veya sınıf dışında öğrenciye çeşitli yaşantılar sunarak sosyal bilgiler dersinin gerçek hayatla ilişkili olduğuna inanmaları, dersi eğlenceli bulmaları öğrencilerin sosyal bilgiler dersine olan ilgilerini arttırmada ve sevmelerinde önemli rol oynamaktadır (Çelik, 2018; Şimşek, 2015). Buna göre öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşmasında kullanılacak materyallerden birisi de edebi ürünlerdir (Oruç ve Erdem, 2010).

Sosyal bilgilerde yapısı gereği ders içeriklerinde okuma, konuşma, yazma beceri ve etkinliklerinin geniş yer aldığı bilinmekte ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasında sadece ders kitaplarının kullanılmasının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır (Öztürk Demirbaş ve Yıldırım, 2021). Bu noktada sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi sağlanarak edebi ürünler sosyal bilgiler yeterliliklerinin kazandırılmasında önemli eğitim materyallerinden biri olabilmektedir. Edebi ürünler aracılığı ile öğrenciler kendilerini farklı zaman ve mekânda yaşamış insanların yerine koyarak onların yaşantıları hakkında bilgi sahibi olurlar (Er, 2010). Edebi ürünlerin kullanımı MEB (2018) sosyal bilgiler öğretim programında yer alan iletişim, Türkçeyi doğru güzel ve etkili kullanma, değişim ve sürekliliği algılama gibi beceri eğitimini desteklerken aynı zamanda değerler öğretimine de katkıda bulunur (Çelik, 2018). Sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanılması öğrenme ortamının zenginleştirilmesinde ve öğrencilerin deneyimlerinin arttırılmasında etkili olup, sosyal bilgilerde edebiyat temelli program, öğretim programının gereksinim ve hedeflerinin gerçekleştirilmesini sağlar

(Mertol, 2009). Edebi ürünlerin sosyal bilgilerde materyal olarak kullanılması öğrencilerde bilişsel, duyuşsal ve devinişler hedeflerin gerçekleşmesinde önemli katkıda bulunur (Öztürk ve diğerleri, 2012). Öğrenmelerin edebi eserlerle desteklenmesinde öğrencilere anlama, yorumlama, analiz yapma, farklı bakış açısı kazandırma, empati kurma gibi beceriler kazandırılırken aynı zamanda milli ve evrensel değerlerin kavranması ile konunun daha kolay anlaşılabilmesi vurgulanmıştır (Beldağ ve Aktaş, 2016).

Sosyal bilgiler ve edebiyatın merkezini insan oluşturmaktan dolayı sosyal bilgiler öğretimi edebi ürünlerden ayrı tutmak mümkün değildir (Oruç, 2009). Bu bağlamda sosyal bilgilerin ‘iyi anlatılan bir öykü’ olması gerektiğini öne süren araştırmacılar ders içeriğinin zenginleştirilmesinde destan, anı, roman, drama, mitoloji ve biyografi gibi edebi ürünlerin kullanılması gerektiğini savunmuşlardır (McGowan ve Guzzetti, 2003). Fredericks (2007) çalışmasında, sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin bir araç olarak kullanılması ile sosyal bilgilerde ulaşılmak istenen hedeflerin desteklendiğini ve bu doğrultuda sosyal bilgiler ile edebiyat arasındaki ilişkinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Tekgöz (2005, s. 3) “sosyal bilgiler açısından edebiyat, bilgiyi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıkları dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan bir yapıdır” şeklinde edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi vurgulamıştır.

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı çok eski olmamakla birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sadece ders kitaplarının ünite sonlarında “tarihi okuma parçaları” olarak kullanılmıştır (Ata, 2000; Kaymakçı, 2013). Edebiyatın sosyal bilgiler dersi içerisinde kapsamlı bir şekilde eğitim aracı olarak kullanımı öğretim programının yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde şekillendiği 2005 yılı programında gerçekleşmiştir (Şimşek, 2015). Öğretim programında değişim ve gelişmeler yapılması ile sosyal bilgilerin tek düze ve ezberci bir anlatımdan kurtarılıp, derslerde efsane, masal, türkü, destan gibi ürünlere yer verilmesi gerektiği, öğrencilere konuları sevdirecek ve okuma alışkanlığı kazandıracak roman, hikâye, fıkra gibi edebi ürünleri okumaya teşvik edilmesi vurgulanmıştır (MEB, 2018). Sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanma gerekçelerini McGowan ve Guzzetti (2003), öğrenciler arasında okuma düzey farklılığını ortadan kaldırmak, öğrencilerin konuya ve okumaya karşı ilgilerini arttırarak zevk almalarını sağlamak, kavramların daha iyi öğrenilmesini sağlayarak geniş kapsamlılık oluşturmak, öğrencilerin gerçek yaşama uygun örneklerle karşılaşarak kavram öğretiminde kalıcılığı arttırmak, öğrencilerde eleştirel okuma ve düşünme becerilerinin geliştirilerek etkin vatandaşlar yetişmesini sağlamak şeklinde beş başlık altında belirtmişlerdir. Bu gerekçeler

incelendiğinde öğrencilerin okumaya teşvik edilmesi ve okuma alışkanlığı kazanmalarına vurgu yapıldığı, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin etkili ve doğru okumalar gerçekleştirerek kavram öğretimi, düşünce gelişimi, etkin vatandaşlık ilke ve değerleri kazandırılmasının önemi anlaşılmaktadır.

Okumak; insan yaşamında öğrenmelerin gerçekleşmesi için en etkili yolların başında gelmektedir. Okuma alışkanlığının edinilmesinin sağlanması ve geliştirilmesi de eğitimle mümkündür. Çocukluk döneminde kitap okuma alışkanlığının edinilmesi bireyleri birçok yönden geliştirmekte ve öğrencilerin ders başarılarına katkı sağlamaktadır. Öğrenmelerin yaşam boyu devam etmesi, doğru ve kalıcı olabilmesi için nitelikli kitaplar okumak esastır. Bu amaçla nitelikli kitapların belirlenmesi, okunması ve okutulmasında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Çocuklara ders kitaplarının yanında edebi ürünlerin de okutulması genellikle Türkçe dersi kapsamında düşünülen ve bu okuma alışkanlığının öğrencilere kazandırılması da Türkçe öğretmenin sorumluluğunda olan bir eğitim olarak görülmektedir. Oysa sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisini konu alan çalışmalar incelendiğinde sosyal bilgilerin yapısı, öğretim programı gereklilikleri, beceri, değer ve kavram öğretimi esasları gereği, öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi ve tutumların öğretiminde edebi ürünlerin öğretim materyali olarak kullanılmasının önemli olduğu ortaya konmuştur. Sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin öğrencilere okutulması ve ders materyali olarak kullanılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerine de büyük sorumluluklar düşmektedir. Fakat öğretmenler çoğu zaman hangi kitabın sosyal bilgiler dersi kapsamı içerisinde okutulması ve materyal olarak kullanılması gerektiği konusunda yetersiz kalabilmektedir. Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi çerçevesinde nitelikli kitapların belirlenmesi ve sosyal bilgilerin temel amaç ve hedeflerini gerçekleştirmede öğrencilere okutulması için okuma listesi önerisi oluşturulması esas alınmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın asıl amacı, sosyal bilgiler ve edebi ürün ilişkisine bağlı olarak sosyal bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrencileri için bir okuma listesi önerisi oluşturmaktır. Bu çalışma ile sosyal bilgiler dersini edebi ürün materyalleri ile zenginleştirerek öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak ve aynı zamanda sosyal bilgiler dersine olan ilgilerini arttırmak hedeflenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi; “Sosyal bilgiler dersinde sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elamanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri görüşlerine göre hangi kitaplar okutulmalıdır?” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri;

- Sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elemanlarının öğretmen adaylarına kendi öğretmenlikleri sırasında öğrencilerine okutabilecekleri ortaokul seviyesine uygun kitap öneri durumları nedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere kitap öneri durumları nedir?
- Sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elemanlarının belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elemanlarının sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi oluşturulması hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi oluşturulması hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere okutulmasını önerdikleri kitaplar nelerdir?
  - Katılımcıların kitabı/kitapları tavsiye etme gerekçeleri nedir?
  - Önerilen kitap/kitapların sosyal bilgiler öğretimine katkısı nedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin sınıf düzeyine göre okuma türü eğilimleri hakkındaki görüşleri nelerdir?

Literatür incelendiğinde sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisini konu alan ve sosyal bilgilerde edebi ürün kullanımını inceleyen birçok çalışmaya rastlanmıştır. Ancak sosyal bilgiler dersi kapsamı çerçevesinde sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğretim elemanlarının görüşlerine bağlı olarak ortaokul öğrencilerine yönelik bir okuma listesi önerisi çalışmasına rastlanmamıştır. Süreç içerisinde araştırma verilenin toplanmasının ardından analiz aşaması esnasında Görmez ve Şen (2021) tarafından sosyal bilgiler dersi için yazınsal bir okuma önerisi oluşturulup yayımlanmıştır. Çalışmada araştırmacılar herhangi bir görüşme yoluna gitmeden taramalar yolu ile okuma listesini oluştururken, bu çalışmada sosyal bilgilerin öğreticisi ve öğrencilere aktarıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin nitelikli olarak yetişmesini sağlayan sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğretim elemanlarının görüş, bilgi ve deneyimleri

doğrultusunda okuma listesi önerisi oluşturulması amaçlanmıştır. Bu yönüyle araştırmalar birbirinden farklıdır.

Bu araştırma amaçları doğrultusunda öğrencilerin sadece Türkçe dersinde değil sosyal bilgiler dersinde de okuma alışkanlığı kazanabilmesi ve öğrencilerin gelişimini desteklemesi, sosyal bilgiler dersini edebi ürünlerle destekleyerek tek düze bir anlatımdan çıkartılması ile daha eğlenceli hale getirilmesi, derse ilgiyi arttırma ve sosyal bilgiler öğretimine katkı sağlaması, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere okutulması ve önerilmesi gereken kitaplar listelenerek öğretmenlere kolaylık sağlaması ve rehber olması açısından önemli görülmektedir. Sosyal bilgiler ve edebi ürünü konu alan çalışmalar incelendiğinde (Beldağ ve Aktaş, 2016; Özer, 2016; Yıldırım, 2017) araştırma sonuçlarına göre genellikle öğretmenlerin derste hangi edebi ürünleri kullanmaları ve öğrencilere önermeleri gerektiği konusunda yetersiz kaldıkları çıkarımları yapılabilmektedir. Bu çalışma ile oluşturulan okuma listesi önerisinin, belirlenen alt amaçlar doğrultusunda öğretmenlere ders kapsamında hangi edebi ürünü öğrencilerine önermesi konusunda yardımcı olması, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek edebi ürünlere kolay erişim sağlaması, derste edebi ürün kullanımı arttıracığı, öğrencilerin ilgi alanlarına göre okuma çeşitliliği sağlayarak sosyal bilgiler dersi içerisinde daha iyi birer okur olarak yetişmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın varsayımları şöyle belirlenmiştir;

- Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretim elemanlarının sorulan sorulara verdikleri cevapların doğru ve yansız olduğu;
- Katılımcılardan alınan kitap önerilerini kendilerinin okuduğu;
- Araştırmada kartopu örnekleme yönteminin kullanılması sonucu katılımcıların birbirinden etkilenmeden, birbirinin verdikleri cevaplardan bağımsız olarak kitap öneri isimleri sunduğu varsayılmaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

“Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerine ne okutmalı?” sorusu temel alınarak bir okuma listesi önerisinin oluşturulmasının hedeflendiği bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın veri toplama araçları yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırma konusu çerçevesinde edebiyatın tanımı, sözlü ve yazılı edebiyat, çocuk edebiyatı kavramları ile edebiyat ve eğitim arasındaki ilişki ifade edilmiş, disiplinlerarası öğretime bağlı olarak sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısı, sosyal bilgiler ve edebiyat, sosyal bilgiler ve okuma arasındaki ilişki geniş olarak yansıtılmış olup konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. EDEBİYAT VE EĞİTİM

Edebiyat; “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021). Edebiyat, insanların söz veya yazı aracılığı ile duygu ve düşüncelerini iç ve dış etkileşimleri sonucunda ifade ettiği bir sanattır (Demir, 2011). “Edebiyat, sözcüklerle yapılan bir güzel sanat, dil sanatıdır” (Şahbaz, 2008, s. 191). Edebiyat, insan davranış ve durumlarını yansıtarak, insanın doğasını tanımada, yaşantılarını zenginleştirmede ve güzelin farkına varma gücünü geliştirmemizi sağlar (Çelik, 2011). Edebiyat, geçmişten günümüze bütün toplumların kültürel kimlik oluşumuna katkı sağlamakta ve geliştirmektedir (Çeri, 2000). İnsanlar doğdukları andan itibaren yaşadığı çevre ile bir etkileşim ve iletişim halindedir. Bu ilişkiyi yansıtmak ve insanı anlatmakta dili iletişim aracı olarak kullanarak sözlü ve yazılı edebiyat ile yaşantılarını aktarmaya çalışmışlar ve kültürel kimlik oluşumunu desteklemişlerdir.

Edebiyat, yüzyıllar boyunca yaşadığı topluma ait sözlü ve yazılı birçok ürünü içinde barındırmıştır (Çelik, 2019). Bunlardan sözlü edebiyat ürünleri, ait olduğu toplumun gündelik yaşantılarını yansıtarak toplumu çeşitli yönlerden etkileyen kültürel ürünlerdir (Boratav, 1982). Sav, sagu, koşuk ve destan gibi ürünler sözlü edebiyat ürünleri içerisinde yer almakta ve sözlü edebiyatın ilk örneklerini şiir tarzı oluşturmaktadır (Görkem, 2009). “Türk edebiyatının İslam öncesi ve sonrası devirlerine ait klasik eserleri de, birer sözlü edebiyat ürünü olarak, yüzlerce yıl, evlerde, köy odalarında, kahvehanelerde vs. kuşaktan kuşağa anlatıla gelmiştir” (Öztürk ve diğerleri, 2012, s. 32). Matbaanın icat edilmesi sonucunda sözlü edebiyat ürünleri yerini yazılı edebiyata bırakmış, hatta sözlü edebiyat ürünleri kaybolmasın diye birçok eser yazıya geçirilerek aktarılmıştır. Sözlü edebiyat ürünlerinin yazıya aktarılmasında realist halk hikayeciliğinin temel alındığı söylenebilir (Kekeç, 2011). Bir topluma ait yazılı edebiyat ürünleri o toplumun doğrudan ya da dolaylı

olarak sözlü edebiyat ürünlerini içinde barındırmaktadır (Görkem, 2009). Sözlü edebiyat ürünlerinin yazıya geçirilmesi ile çoğu destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler çocukların ilgisini çekecek şekilde çizgi roman olarak basılabilmektedir. Aslında çocuklar doğdukları andan itibaren ninniler ve masallarla büyütülerek edebiyat ürünlerine maruz kalmaktadırlar. Çocukluk evresinde çocuğun edebi ürünlerle tanışması fiziksel, duygusal, sosyal gelişimini destekleyerek dil gelişimine katkıda bulunur ve çocuğun gelişimini tamamlamasında çocuk edebiyatı önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu ve Uludağ, 2010).

Çocuk edebiyatı; çocuklara çocukluğu anlatan bir edebiyat olmamakla birlikte, çocukların duygu, düşünce, hayal dünyasını geliştirerek büyüme ve gelişmelerine, eğlenerek öğrenmelerine katkı sağlayan edebiyattır (Öztürk ve diğerleri, 2012). Şirin'e (2007) göre çocuk edebiyatı; çocuğa görelilik ilkesini benimseyerek yalın bir anlatımla oluşturulmuş, çocuğun dikkat, ilgi ve algısına uygun olarak tasarlanmış, çocuğun bakış açısından bakabilen, sanat ve edebiyat yönünden gelişimine katkıda bulunarak çocuğa okuma alışkanlığı kazandıran edebiyattır. Başka bir deyişle çocuk edebiyatı; çocuğun duygu ve düşüncelerine hitap ederek dil gelişimine katkıda bulunan, okuyucusu yalnızca çocuk olan sözlü ve yazılı edebi ürünlerdir (Gökçe ve Sis, 2011). Çocuk edebiyatı, ilk olarak "çocuk için", "çocuk duyarlılığı" ve "çocuğa göre" gibi kavramların ardından çocukların farklı bir birey olarak kabul edilmesinin sonucunda ortaya çıkan bir üründür (Tokcan, 2020a). Tanımlar dikkate alındığında çocuk edebiyatında çocuğa görelilik ilkesi en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Çiftçi, 2013). Dünyada ve ülkemizde çocuk edebiyatının tanımlanması ve ortaya çıkışı ile ilgili tartışmalar mevcuttur. Ancak ülkemizde çocuk edebiyatı ürünlerinin 19. yüzyılın sonlarına doğru çeviri kitapları olarak karşımıza çıktığı bilinmektedir (Kıbrıs, 2010; Şirin, 2016). Bu tarihe kadar çocuklar okuma ve dinlemeye olan ihtiyaçlarını ninni, masal, bilmece ve tekerleme gibi sözlü edebiyat ürünleri ile gidermişlerdir (Kolcu, 2016). 20. yüzyılın başlarından itibaren nitelik ve nicelik bakımından gelişme gösteren çocuk edebiyatı, çocukta milli ve evrensel kültürel değerlerin oluşmasına katkıda bulunur (Karatay, 2007). Çocuklar içinde buldukları topluma çocuk edebiyatı ile kendilerini ait hissederler (Kanter, 2014). Çocukların, başka ülkelerin coğrafyaları ile insanların yaşamları hakkında bilgi sahibi olmalarında ve geçmiş, bugün, gelecek arasındaki ilişkiyi kurmalarında çocuk edebiyatı önemli bir rol oynamaktadır. Çocuğun erken dönemde edebiyat ürünleri ile karşılaşması kelime haznesini arttırarak dil becerilerinin gelişmesine ve ana dilini etkili kullanmasına katkı sağlamaktadır (Tekgöz, 2005). Edebiyat ürünleri aracılığı

ile eğitimde çocuklara aktarılmasının hedeflendiği değer, bilgi, tutum ve becerilerin kazandırılmasının son yıllarda artış gösterdiği bilinmektedir. Birçok araştırmacı edebiyat ile eğitimin arasında sıkı bir bağ olduğunu vurgulamakta ve eğitimde edebiyat ürünlerinin kullanılması gerektiğini belirtmektedirler.

Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan “edep” sözcüğü “eğitim; terbiye” anlamına gelmektedir ve edebiyat ile eğitim arasındaki bağı açıkça ortaya koymaktadır (Otluoğlu, 2001). Ana temaları insan olan edebiyat ile eğitim birbirini tamamlayarak sıkı bir ilişki içerisinde ve her ikisi de insanoğlunun yeryüzündeki serüvenlerini, insanların doğal ve sosyal çevresi ile ilişkilerini, sağlıklı bir yaşama duyulan özlemi inceler (Açık, 2014). Eğitim ve öğretim açısından edebiyat dikkate alındığında insanlara farklı düşünme, duyma, hareket etme örnekleri vermesi ile bireylerin edebi ürünlerle kurdukları iletişim, duygu ve düşünce eğitimi olarak ifade edilebilir (Öztürk ve diğerleri, 2012; Subaşı, 2017). Edebi ürünler bireysel ve sosyal hayatla ilgili yeni değerler kazandırarak iyiye, güzele, doğruya yönelmede telkinlerde bulunur ve insanları bu doğrultuda eğitir (Kavcar, 2017). Edebiyat aracılığı ile insanlar çalışkanlık, dürüstlük, dayanışma, yardımlaşma gibi değer ve tutumlar kazanarak insanın iç dünyası iyilik, yaşama ve doğa sevgisi ile zenginleşir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Edebi ürünler kullanılarak verilen eğitimde çocuklarda ya da gençlerde duyarlık oluşumu ve zenginleşmesi sağlanır, böylece kültürel bilinçlenme gerçekleşmektedir (Sever, 1998). Eğitimde edebi ürünlerin kullanılması sonucu öğrenciler geçmiş ve bugün arasındaki bağı kavramakta ve öğrenmeler daha kalıcı hale gelmektedir (Tekgöz, 2005). Jacop (1955) çocukların eğitiminde edebiyatın kullanılması gerekçelerini şu maddelerle açıklamıştır (Akt. Oğuzkan, 2021):

- Edebiyat eğlendirici bir şey olması ile birlikte çocuklara okumayı sevdirmekte ve sadece okumak için değil severek, anlayarak ve okuyarak iyi birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlar. Bu yüzden edebi ürünlerin öğretim programında yer alması gerekmektedir.
- Daha önceden okunan kitapların isimleri, konuları, kahramanları unutulmuş olsa dahi bu kitapla yeniden karşılaşıldığı zaman “anlamın tortusu” denilen bilgiler hatırlanır.
- Edebiyat aracılığı ile bireylerin hayatı keşfetmesi ve anlaması kolaylaşır. Çocukların türlü yaşantıları edebi ürünler aracılığı ile keşfetmesi sonucunda yaşantı deneyimleri kazandırılmış olur.

- Edebiyat bireyin kendisini tanımasına ve davranışlarının farkına vararak yön vermesine katkı sağlayan bir rehberlik kaynağıdır.
- Edebiyat hayal gücünü geliştirerek yaratıcı etkinliklere teşvik eder ve çocukların farklı alanlarda yaratıcı etkinliklere geçmesinde bir araç olarak kullanılır.
- Edebi ürünler sayesinde çocukların dili doğru ve güzel kullanma becerileri artmakta ve edebiyat kendi dillerini geliştirmelerini sağlamaktadır.

Edebi ürünler geçmiş yıllarda da özellikle tarih öğretiminde öğrencilere bilgi, tutum ve duyarlılık kazandırmak için kullanılan bir yöntem olmuştur. 19. yüzyılda öğrencilere örnek olması için askeri ve siyasi yönden iyi karakter oluşturmuş ve tanınan kişilerin öyküleri okutulmaya başlanmış, değişen devlet anlayışına bağlı olarak ulus-devlet anlayışı temelli okullarda yeni oluşturulmak istenen vatandaş tipini kazandırmak adına kitaplar yer almaya başlamış, Batı'da böylece oluşturulmak istenen insan modeli ile kültürel aktarımın sağlanmasında okullarda verilmekte olan eğitim edebi ürünlerle desteklenmeye başlamış. Ülkemizde ise öğrencilere geçmiş dönemlerde savaşçı Müslüman karakterlerin öyküleri okutuluyorken, Cumhuriyet'in ilanına bağlı olarak örnek cumhuriyet çocuklarının öykülerinin de okutulması ile bu durumda eğitimde edebi ürünler aracılığı ile çocuklarda milli bilincin oluşması desteklenmeye çalışılmıştır (Kolcu, 2016).

Edebiyat insanla ilgili her şeyi konu edindiği için içerisinde birçok sözlü ve yazılı ürünleri barındırmasından dolayı çok zengin yapıya sahip bir alandır. Bu nedenle eğitimde edebiyatın ve edebi ürünlerin kullanılması kaçınılmaz bir gerçektir. Geçmişten günümüze yapılan araştırmalar da eğitimin niteliğinin artırılmasında edebiyattan faydalanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Edebiyatın eğitim ortamında farklı disiplinler içinde derse dahil edilmesi, çocukların eğitim öğretim ortamında her alanda gelişimine katkı sağlayarak dersin amacına yönelik öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceri, değer ve tutumların da gerçekleşmesini destekler (Çelik, 2016). Bu doğrultuda edebiyatın diğer disiplinlerle beraber kullanılan önemli bir öğretim aracı olduğu görülmektedir. Disiplinlerarası yapısına bağlı olarak sosyal bilgiler de öğretimin her aşamasında edebiyattan faydalanan disiplinlerden biridir.

2.2. SOSYAL BİLGİLER VE DİSİPLİNERARASILIK

Disiplin kelimesi, Latince discipulus (öğrenci) kelimesinden türetilmiş, Latince disciplina "öğrencilik hali veya adabı" sözcüğünden Fransızcaya discipline kelimesi olarak geçmiş ve "1. eğitim, terbiye, 2. öğrenim dalı" anlamına gelmektedir (Etimoloji Türkçe,

2021). Türkçeye Fransızcadan geçen disiplin kelimesi günümüzde “öğretim konusu olan veya olabilecek bilgilerin bütünü, bilim dalı” olarak kullanılmaktadır (TDK, 2021). Piaget’e (1972) göre disiplin, “kendi eğitim, araştırma, prosedürler, yöntemler ve içerik alanlarındaki altyapısıyla öğretilebilir bilgiler bütünüdür” (Akt. Jacobs, 1989, s. 7). Miller’e (1982) göre ise disiplin terimi tarih boyunca bölümlendirme ve sınıflandırmayla ilgili alanlar anlamına gelmektedir (Akt. Dönmez, 2017). Disiplinler; kendine özgü tarihi, kavramsal çerçevesi, literatürü, ölçütleri, sembolleri ve araştırma yöntemleri olan belirli bir yaşantı alanı ile ilgilidir (Hamamcı, 2013). Disiplin kavramı ile ilgili yapılan tanımların ortak noktalarını Alkan ve Kurt (2007, s. 23) şöyle sıralamıştır:

- Belirli bir alanla ilgili, geçerli, güvenilir, işlevsel, sistematik bilgi topluluğudur.
- Belirli kavramlarla ve insanlarla ilgili sistematik bilgi düzenidir.
- Öğrenilmeye uygun olarak düzenlenmiş bilgi sistemidir.
- Öğretim alanıdır.

Disiplin; belirli bir konu alanı çevresinde şekillenmiş öğretim, ders olarak ifade edilebilir. Ülkemizdeki eğitim sistemi göz önüne alındığında programların ders etrafında düzenlendiği ve öğretimin bu derslerle disiplinler öğretim uygulanarak gerçekleştirildiği görülmekte ve derslerin konuları arasında yeterli düzeyde bağlantı kurulmadığı anlaşılmaktadır (Hamamcı, 2013). Disipliner öğretim, matematik, tarih, coğrafya gibi belirli bir konu alanı çevresinde yapılan öğretim olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 1996). Değişen ve gelişen dünya düzeni dikkate alındığında disiplinler öğretim yaklaşımının bu değişimin gereksinimlerine, eğitim ve öğretim alanındaki çalışmalarda tek başına yetersiz olabileceği görüşleri ortaya çıkmaya başlamış ve çağın problemlerinin çözümünde tek bilim dalının yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır (Dönmez, 2017). Disipliner öğretim ile ayrı derslere bağlı olarak öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve problem çözümüne yönelik birleştirilmelerin öğrencilere bırakıldığı ve bu birleştirmelerin otomatik olarak gerçekleştiği varsayılmakta, bunun sonucunda öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgi ve becerilerin çok azını günlük yaşama yansıtabildikleri ve karşılaştıkları problemlere uygulamada güçlük çektikleri görülmektedir (Yıldırım, 1996). Erol’a (2009) göre maddi evreni yöneten yasaların bir bütün olması, bu yasaların bilim dalları için ayrı ayrı var olmaması ve bilimsel araştırmaların kendi disiplin sınırı dışına çıkması zorunludur. Bu bağlamda disiplinler öğretime alternatif olarak birden fazla disiplinin farklı kullanım şekilleri karşımıza çıkmaktadır.

Çoklu disiplinler (multidisciplinary) yaklaşım; çeşitli disiplinlerin doğrudan bütünleştirme çabası olmadan, problemin üzerine odaklanarak yan yana gelmesi şeklinde tanımlanabilir (Piaget, 1972 ve Meeth, 1978 akt. Jacobs, 1989). Örneğin, Giotto'nun¹ yaptığı olduğu resim hem sanat tarihinde hem de geometri tarihi ile dinler tarihi alanlarında incelenebilir (Dönmez, 2017). Buna göre çoklu disiplinler yaklaşımında herhangi bir konuya ya da probleme disiplinler kendi alanlarına göre diğer disiplinlerin sınırları içine girmeden incelemelerde bulunur, bütünleştirme amacı taşımaz denilebilir. “Bu araştırmalar, genellikle sonuçları karşılaştırma amacı gütmektedir “(Anna ve diğerleri, 2010; akt. Dönmez, 2017).

Çapraz disiplinler (crossdisciplinary) yaklaşım; Meeth'e (1978) göre bir disiplinin başka bir disiplinin bakış açısı ile ele alınmasıdır (Akt. Jacobs, 1989). Arı (2015) çapraz disiplinler yaklaşımı iki farklı disiplin arasında karşıtlık, olumsuzluk anlamı taşımadan karşılaştırma ve kıyaslamaya dayalı bütünleştirme amacı gütmeyen bir köprü oluşturma işlemi olarak ifade etmiştir. Çoklu disiplinler yaklaşımında olduğu gibi çapraz disiplinler yaklaşımında da disiplinler kendi kimliklerini kaybetmeyen bir yapıdadır ve çapraz disiplinler yaklaşımında disiplinlerden biri diğerine göre daha aktif bir role sahiptir (Dönmez, 2017). Matematik tarihi ya da müzik fiziği, bir disiplinin diğer bir disiplinin bakış açısı ile ele alındığı, bir bağ kurduğu çapraz disiplinler yaklaşıma örnek olarak verilebilir.

Disiplinler ötesi (transdisciplinary) yaklaşım; bir problem etrafında farklı disiplinlerden taşınan bilgilerin getirilerek disiplinlerin kapsamı ötesine çıkan bir yaklaşımdır (Meeth, 1978; akt. Jacobs, 1989). Yani karşılaşılan problemi çözmeye farklı disiplinlerden elde edilen bilgilerin kullanılması olarak ifade edilebilir. Arı'ya (2015) göre disiplinler ötesi yaklaşım disiplinlerin kendi var olan sınırlarını aşan bir yönelimi ifade etmektedir.

Disiplinlerarası (interdisciplinary) yaklaşım; bir kavramın, problemin, konunun incelenmesinde bilinçli olarak birden fazla disiplinin bilgi ve yöntemine başvurulması, kullanılması olarak tanımlanabilir (Jacobs, 1989). Disiplinlerarasılık kavramı; öğretim programlarının esnek olması ile farklı disiplinlerin birbirleri ile bağlantılı konu alanlarının birleştirilmesi, bir bütün haline getirilmesidir (Yarımca, 2011). Aydın ve Balım (2005) disiplinlerarasılık kavramını belirli bir disipline ait bilgi ve becerilerin farklı disiplinlerden yararlanılarak bütünleştirilmiş olarak öğrenilmesi şeklinde ifade etmektedir. Apostel'e

---

¹ Giotto di Bondone, Rönesans resminin öncüsü İtalyan bir ressamdır. Eserlerinde genel olarak dinsel konuları işlemiş ve kiliseler ile şapelin fresklerini yapmıştır. Resimlerinde kilise yapıtlarını çizdiği için geometri tarihi, o dönemin kilise yapıtlarını yansıttığı için dinler tarihi ve Rönesans döneminin önemli sanatçılardan olması da sanat tarihi açısından ele alınarak çoklu disiplinler yaklaşımına uygun olarak incelenebilir.

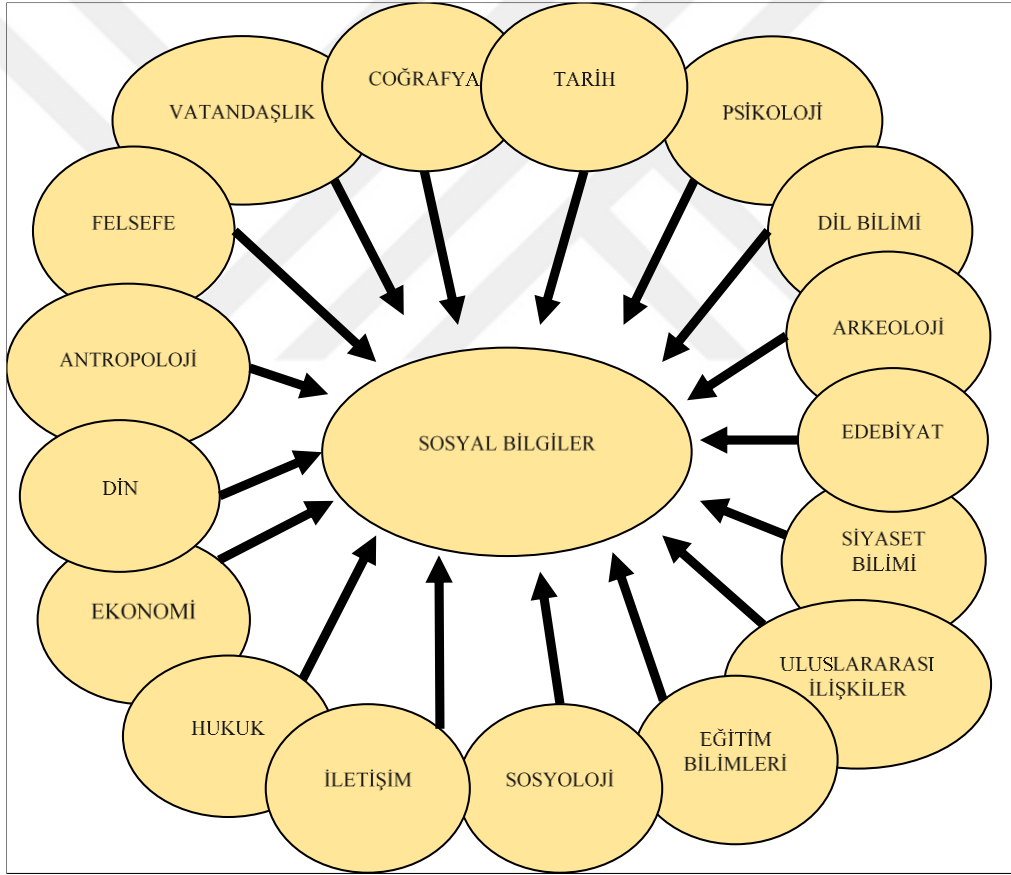
(1970) göre disiplinlerarasılık kavramı iki ya da daha fazla disiplin arasındaki ilişkidir (Akt. Doğan, 2014). Çoklu (multidisciplinary) ve çapraz (crossdisciplinary) disiplinler yaklaşımların aksine disiplinlerarası (interdisciplinary) yaklaşımda iki ya da daha fazla disiplinden gelen bilgileri bütünleştirme işlemi vardır. Miller'e (1982) göre çoklu disiplinler, çapraz disiplinler ve disiplinler ötesi yaklaşımlar disiplinlerarası yaklaşım düşüncesinden ortaya çıkmıştır (Akt. Dönmez, 2017). Ancak Jacobs (1989), bu kavramların kullanımında temkinli olunması gerektiğini, sadece bu tanımlara uygun özel çalışma alanlarında kullanılmasının faydalı olduğunu belirtmiş, böylece eğitim ve öğretim uygulamalarında disiplinlerarası kavramının kullanımının uygun olduğu anlaşılmaktadır (Hamamcı, 2013).

Bilginin hızla değişim ve gelişime uğraması sonucunda öğrencilerin daha aktif hale getirilmesi ve eğitimde disiplinler öğretime ek alternatif öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Disiplinlerarasılık kavramı, farklı disiplinlerden kaynaklı toplumsal problemlerin çözümünde disiplinlerarası bütünselliği gerektiren, disiplinler eğitimin temelleri üzerinde gelişen ve John Dewey'in bir öğretim programının başka bir öğretim programına uyarlanması önerisi ile ortaya çıkmıştır (Aktürel, 2005; Kanatlı ve Çekici, 2013; Stokrocki, 2005). Disiplinlerarası öğretim; belirli bir kavram konu ya da problem temel alınarak bu kavramın incelenmesinde farklı konu alanlarının kavramla ilgili bilgi ve becerilerinin öğrenilmesi amacıyla diğer disiplinler ile bütünleştirilmedir (Yıldırım, 1996). Ericson (1995) ise disiplinlerarası öğretimi bir kavramın farklı disiplinlerdeki kavram bütünleşmesi olarak ifade etmiştir (Akt. Hamamcı, 2013). Disiplinlerarası öğretim, var olan disiplinlerin içeriğinin ayrı ayrı zenginliğini ve onların birbiriyle olan ilişkisini kabul ederek günlük hayatta karşılaşılan problemlerin çözümünde tek disipline bağlı cevabın yetersiz olduğunu ortaya koyar (Özkök, 2004). Disiplinlerarası öğrenme ile farklı alanlara ait disiplinlerin birbiriyle anlamlı bir şekilde ilişkilendirilmesi sonucunda öğrenciler geçmiş yaşantılarından yararlanarak daha iyi öğrenmeler gerçekleştirir (Genç, 2013). Disiplinlerarası öğretim bir derste biraz tarih, biraz coğrafya, biraz müzik işlemek demek olmamakla birlikte gerçek anlamda disiplinlerarası öğretimde öğrencilere öğretilmesinin hedeflendiği kavramlar ve problemlerin farklı disiplinlerdeki bilgilerin etkili bir şekilde bütünleştirilmesi hedeflenmiştir (Yıldırım, 1996). Disiplinlerarası öğretim ile öğrencilerin dış dünyayı algılama biçimleri zenginleşir, günlük hayatta karşılaştıkları problemlere yaratıcı çözüm yolları üretebilir, eleştirel düşünme becerileri artar, öğrenmeleri kalıcı hale getirir, üst düzey düşünme becerileri artar, farklı disiplinlerden kaynaklı farklı bakış açıları gelişir, öğrenmeler zevkli hale gelerek öğrencilerin okula karşı olan motivasyonları artmış

olur (Aslantaş, 2012; Aydın ve Balım, 2005; Genç, 2013; Özkök, 2004; Sağdıç, 2019; Yıldırım, 1996). Ayrıca disiplinlerarası öğretim ile öğrencilere değer yargılarının kazandırılması ve öğrencilerin küresel bağlantıların daha iyi anlaması sağlanmış olur (Gökay, 2011). Eğitimde, öğretmen merkezli yaklaşımlar disiplinler öğretimi teşvik etmekte ve yapılandırmacı yaklaşım gibi öğrenci merkezli yaklaşımlar ise disiplinlerarası öğretimi destekleyerek öğrencilerde bilişsel, sosyal ve duyuşsal gelişimlere önemli katkılar sağlamaktadır (Demirel, Tuncel, Demirhan ve Demir, 2008; Sağdıç, 2019). Klein (2002) disiplinlerarası öğretim ile bilgiler ne kadar bütünleştirici olursa o kadar yapılandırmacı olur şeklinde yapılandırmacı yaklaşım ile disiplinlerarası öğretimin ortak noktada buluştuklarını vurgulamıştır. 21. yüzyılda bireyin değişen ve gelişen yaşama ayak uydurabilmesi için çok yönlü olarak gelişimi önemli görülmekte ve buna bağlı olarak okullarda öğrencilere disiplinlerarasılık ile bu çok yönlü gelişimin yeterlilikleri kazandırılmaktadır. Öğrencilerin etkin bireyler olarak yetişmesine katkı sağlayan, toplum ve toplumsal problemler ile iç içe olan bu disiplinlerarası derslerden birisi de sosyal bilgilerdir.

Sosyal bilgiler; bireyleri fiziksel ve sosyal hayata hazırlamak amacıyla birey ve toplumu kapsamı içine alan disiplinlerin birleştirilmesi ve bütünleştirilmesiyle oluşturulmuş disiplinlerarası bir derstir (Doğanay, 2005). Türkiye’de sosyal bilgiler dersi uzun zaman boyunca tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş bir ders olarak görülmüştür ve 2005 yılı öğretim programında yapılan değişiklikler sonucunda yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle disiplinlerarası yapısına kavuşmuştur. Geçmişten günümüze sosyal bilgiler öğretim programında meydana gelen değişikliklere bakıldığında 1960 yılı öncesi disiplinler öğretim dönemi, 1965-1985 yılları arası multidisipliner öğretim dönemi, 1985-1997 yılları arası 2. disiplinler öğretim dönemi, 1997-2005 arası dönem multidisipliner öğretim dönemi, 2005 ve sonrası ise interdisipliner (disiplinlerarası) öğretim dönemi olduğu anlaşılmaktadır (Sağdıç, 2019). Buna bağlı olarak sosyal bilgilere ait kazanımların disiplinlerarası bir yapı ile çeşitli sosyal bilimlere ait disiplinlerin verilerinden oluştuğu düşünülmektedir (Keçe ve Merey, 2011). Sosyal bilimler, insanın birbiriyle ve toplumsal çevresi ile olan etkileşim ve iletişiminden ortaya çıkan bilgileri kanıtlamaya dayalı toplumsal yönlerinin oluşturduğu bilimler topluluğudur (Tay, 2013). Sosyal bilgiler öğretim programının toplumsal ihtiyaçlar, teknoloji, bilimsel ve sosyal gelişmeler ışığında giderek güncellenmesi ile en güncel öğretim programı olan 2018 sosyal bilgiler öğretim programının yapısına bakıldığında sosyal bilimler disiplinlerinden yararlanılarak öğrenciye sunulan temel bilgi, beceri, değer, yetkinlik ve kazanımlarının öğrenme alanlarında bir arada

verildiği anlaşılmaktadır (Turan, 2019). Sosyal bilgiler öğrenme alanlarında konuların tarih, coğrafya ve vatandaşlık olarak ayrı bir şekilde değil tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, felsefe gibi sosyal bilimler ile insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi konularının disiplinlerarası yaklaşım ile bütünleştirilmiş olarak verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (MEB, 2018). Sosyal bilgiler dersi bireyleri topluma, geleceğe, hayata hazırlama noktasında etkin vatandaş yetiştirme, değişim ve sürekliliğe ayak uydurma, teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etme gibi amaçlarını gerçekleştirmede sosyal bilgilerin yapısı gereği çeşitli sosyal bilim disiplinlerinden ve diğer derslerin içeriğinden yararlanmaktadır (Turan, Karasu Avcı ve Faiz, 2020). Sosyal bilgilerin kapsamı içinde insan ve toplumla ilgili geniş bir alanı kapsayan disiplinler bilim insanlarına göre çeşitlilik göstermekle birlikte genel olarak şekil 2.1.'deki gibi şöyle ifade edilebilir:

Şekil 2.1. Sosyal bilgilerin ilgi alanına giren disiplinler (Öztürk ve Dilek, 2005; Tay, 2013)

2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde öğrenme alanı, kazanımlar, beceri ve değer öğretileri dikkate alındığında sosyal bilgilerin ilişkili olduğu disiplinler kısaca şöyle açıklanabilir:

Tarih; geçmişteki olayları yer ve zaman göstererek sebep-sonuç ilişkisi içinde kanıtlamaya dayalı olarak araştıran ve inceleyen bir sosyal bilimdir (Demircan, 2007; Köstüklü, 2001). Sosyal bilgiler dersinde birçok konu tarih disiplinin kapsamı içerisine girmektedir böylece Turan ve Ulusoy (2013) sosyal bilgilerde farklı konu alanlarından bahsedilse bile tarih ile mutlaka ilişkisinin kurulduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantıyı kurarak geçmişini tanımada, yaşadığı toplumla ilgili kapsamlı bilgi sahibi olmasında tarih sosyal bilgilerin yararlandığı önemli bir disiplin olarak görülmektedir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 4.sınıf “Birey ve Toplum”, 4, 5, 6 ve 7. sınıf “Kültür ve Miras”, 4, 5 ve 7. sınıf “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, 5 ve 6. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında tarih disiplinine yer verildiği görülmekte ve buna bağlı olarak disiplinlerarası sosyal bilgiler eğitiminde tarih disiplininden önemli ölçüde yararlanıldığı anlaşılmaktadır.

Coğrafya; insanın yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insanın doğal çevresiyle ve doğa ile olan etkileşimini ve insanın ortaya koyduğu her türlü beşerî ve ekonomik faaliyetleri araştıran, inceleyen bir bilimdir (Şahin, 1998). Coğrafya eğitimi bireylerin yaşadığı ülke ve küresel ölçekte dünya vatandaşı olarak sosyal sorumluluklarının değer, tutum ve beceriler ile öğretilerek farkına varmalarını sağlar (Öztürk Demirbaş, 2011). Coğrafya öğrencilere yaşadığı ülkenin geçim kaynakları, sanayi ve ekonomik faaliyetleri gibi konularda bilgiler vermesi sonucunda sosyal bilgiler dersi ile ilişkisi kaçınılmazdır (Çelikkaya, 2002; Keçe ve Merey, 2011). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 4, 5, 6 ve 7. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında, 4 ve 5. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında coğrafya disiplinine yer verildiği görülmektedir ve ayrıca hemen hemen her öğrenme alanında çevre eğitim ile ilgili kazanımlar yer almaktadır. Çevre eğitimini bazı bilim insanları ayrı bir disiplin olarak değerlendirirken bazıları coğrafya disiplini ile ilişkilendirmektedir.

Arkeoloji; geçmiş dönemlerde yaşamış insanların kültürel ve toplumsal düzenlerini yapılan kazılar sonucunda somut kalıntılara dayanarak araştıran, inceleyen ve yorumlayamaya çalışan bilim dalıdır (Özdoğan, 2011). Arkeoloji, geçmişte yaşamış medeniyetlerin kültürel, toplumsal, ekonomik ve dini faaliyetleri gibi oluşumlarının nasıl gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışır (Akdağ ve Sarı, 2013). Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin içinde buldukları toplumu ve dünyayı tanıma, bu toplumun geçmişi ve yaşadığı coğrafya hakkında bilgi sahibi olabilmesi için arkeoloji disiplini ile bağlantı kurulması gerekmektedir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programında 5.sınıf “Kültür

ve Miras” öğrenme alanı içinde “*somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.*” ve “*çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.*” kazanımlarında arkeoloji disiplininin yararlanması gerektiği belirtilmiştir.

Antropoloji; kısaca insan bilimi olarak tanımlanabilir. Konu olarak tarih öncesi dönemlerden bu yana insanı kültürel, toplumsal ve sosyal gibi her türlü yönden inceleyen araştıran bir sosyal bilim dalıdır. Genel olarak biyolojik/fizik antropolojisi ve sosyal/kültürel antropoloji olarak ikiye ayrılır (Beals ve Hoiyer, 2018). Antropoloji disiplini, sosyal bilgiler öğretiminde tarih, coğrafya, sosyoloji, arkeoloji disiplinleri ile iç içe olup, öğrencilerin geçmiş toplumlara ait kültürel, fiziki ve sosyal özellikleri öğrenmesi sonucunda yaşadığı toplumu karşılaştırmalar yaparak daha yakından tanımına yardımcı olur (Akdağ ve Sarı, 2013; Keçe ve Merey, 2011). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 5, 6 ve 7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında, 6 ve 7. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında antropoloji disiplinine yer verildiği görülmektedir.

Sosyoloji; insan topluluklarını araştırmakla ilgilenen, toplumun oluşum, işleyiş ve gelişim yasalarını inceleyen bir bilimdir. Doğrudan topluma, toplumsal sorunlara ve sorunların çözümüne odaklanan sosyoloji, sosyal bilgilerin yararlandığı önemli disiplinlerden biri olup öğrencilerin toplumun yapısı ve özelliklerine ait bilgileri içselleştirerek öğrenmesine ve toplumla barışık bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunur (Keçe ve Merey, 2011). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı kazanım, öğrenme alanları, beceri ve değer öğretimi çerçevesinde incelendiğinde sosyal bilgilerin en fazla yararlandığı disiplinlerinden birinin sosyoloji olduğu anlaşılmaktadır. 4, 6 ve 7. sınıf “Birey ve Toplum”, 4, 5, 6 ve 7. sınıf “Kültür ve Miras”, 5 ve 6. sınıf “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, 5 ve 7. sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, 5. sınıf “Etkin Vatandaşlık”, 4, 6 ve 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında sosyoloji disiplinine yer verildiği anlaşılmaktadır.

Psikoloji; ruh bilimi olarak bilinmesiyle birlikte bireyin duygu, düşünce, davranış ve zihnini inceleyen, insanı değişik ilişkileri ile ele alan bir sosyal bilim dalıdır (Ülkü ve Ünlü, 1992). Sosyal bilgiler dersinde psikoloji disiplininin yararlanması ile öğrencilerin toplumda var olan insan davranışlarını anlamaları ve kavramaları sağlanarak empati duygularının gelişmesine yardımcı olur. Ayrıca öğrencilerin insan davranışlarının şekillenmesinde ruh hallerinin etkili olduğunu anlaması sonucunda toplumla barışık bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunur (Kılıçoğlu, 2015). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 4 ve 7. sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanında psikoloji disiplininin

yararlanıldığı görülmektedir. 7.sınıf “iletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular” kazanımında disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde psikoloji disiplinine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Vatandaşlık; bireylerin hak ve sorumluluklarının, insan haklarının ve insan haklarına saygının farkına vararak toplumun huzur içinde yaşaması amacıyla yaşam boyu devam eden bir eğitim bilimidir (Çelik, 2009; Çevik Kansu, 2015). Demokrasi ile sıkı bir ilişkisi olan vatandaşlık eğitim, toplumlarda bireylere sahip olması gereken her türlü bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasına yönelik eğitim olarak ifade edilebilir (Kuş, 2020). Sosyal bilgilerin temel amaçlarından biri etkin vatandaş yetiştirmektir ve buna bağlı olarak disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde en fazla yararlanılan disiplinlerden birinin vatandaşlık disiplinini olduğu bilinmektedir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 4, 5 ve 6. sınıf “Birey ve Toplum”, 4. sınıf “Kültür ve Miras”, 4, 6 ve 7. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, 5, 6 ve 7. sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, 4, 5, ve 6. sınıf “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında vatandaşlık eğitiminin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Felsefe; bilgelik sevgisi olarak bilinmesiyle birlikte “doğal ve doğal olmayan her türlü varlık üzerine, düşünme, bilme, tanıma, öğrenme, anlama, anlamlandırma ve açıklama eylemi ve etkinliği” şeklinde tanımlanabilir (Topdemir, 2009, s. 120). Felsefe, insanın varoluş halleri gibi her türlü soru ve kavram üzerinde düşünmeye sevk eden bir bakışı sağlayarak sosyal bilgilerin kapsamında yer olan bir disiplindir (Keçe ve Merey, 2011). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 6. sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, 4, 5 ve 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında felsefe disiplinine vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde felsefe disiplininden yararlanılması sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir.

Ekonomi; iktisat kelimesi ile eş anlamlı olup insanın ihtiyaçlarını karşılamada üretim, tüketim, dağıtım, gibi her türlü faaliyetler ile ilgilenen sosyal bir bilimdir (Düzgün, 2015). Ekonomi disiplininde tüketici ve üretici olarak insan önemli rollere sahiptir ve buna bağlı olarak insanları etkilediği için sosyal yaşam ile doğrudan ilişkidir (Akhan, 2013). Sosyal bilgiler dersinde insan ilişkilerinin ekonomik yönlerinin ortaya koyulması, sosyal ve ekonomik anlamda etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla ekonomi disiplininden yararlanılması gerekmektedir (Akinoğlu, 2002). Disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde ekonomi disiplininden yararlanılması sonucunda öğrenciler ekonomik kaynakların farkına

varan, kaynakların etkili kullanılmasına özen gösteren bilinçli tüketiciler olarak yetişebilir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programında 6. sınıf “Kültür ve Miras”, 4, 5, 6, ve 7. sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, 5, 6 ve 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ekonomi disiplinin vurgulandığı anlaşılmaktadır.

Hukuk; kelime olarak “hakların çoğulu” anlamına gelmekle birlikte (Ertuğrul ve Turpçu, 2015) insanların insanlarla, doğayla, devletle ve devletlerin diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenleyen, toplumsal ve bireysel kurallarla düzeni koruyan yasalar bütünü olarak tanımlanır (Bilge, 2012). Sosyal bilgiler dersinde hukuk disiplininden yararlanılması sonucunda öğrencilerin hak, özgürlük, ceza gibi kavramları öğrenmesi ve kurallara uyarak toplumsal düzene ayak uydurması ile kendisi ve diğer insanların hak ve özgürlüklerinin farkına vararak sorumlu ve saygılı bireyler olarak yetişmeleri hedeflenmektedir. 2018 öğretim programı incelendiğinde 5.sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile 4, 5, 6 ve 7.sınıf “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında hukuk disiplinine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır.

İletişim; insanların bir arada yaşamaya başlamalarından itibaren insanlar arasındaki duygu, düşünce ve bilgilerin her türlü yolla aktarılması sonucunda farklı kültürlerdeki sosyal etkileşimleri ve insan iletişimini inceleyen bir sosyal bilimdir (Telman ve Ünsal, 2009; TDK, 2021; Yüksel, 2019). Disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde iletişim disiplininden yararlanılması ile öğrencilerin kişilerarası iletişimde daha olumlu davranışlar sergiledikleri ve toplum içinde kendilerini daha iyi ifade ederek etkin vatandaşlar olarak yetişmelerine katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin bilim ve teknolojinin gelişmesi sonucunda medya yolu ile kurulan iletişimde daha bilinçli olarak davrandıkları söylenebilir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 7. sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanında, 5 ve 7. sınıf “Bilim Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında, 7. sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, 6. sınıf “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında iletişim disiplininden yararlandığı görülmektedir.

Siyaset Bilimi; siyasi sistemler ve siyasi davranışlar alanıyla ilgilenen, siyasi iktidarın oluşumu, paylaşımı, işleyişi ve kullanılması kavramı üzerine araştırmalar yapan, siyasi katılım, toplumsal yapı ve iktidar ilişkisi gibi konuları incelen bir sosyal bilimdir (Kışlalı, 2004). Disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde siyaset biliminden yararlanılması sonucunda öğrenciler yaşam boyu karşılaşacakları devlet, otorite, anayasa, cumhuriyet gibi temel kavramları öğrenerek öğrencilerin sorgulayan, toplumsal problemlere çözüm yolları üretebilen, demokratik vatandaşlar olarak yetişmelerine katkıda bulunur (Bilgili, 2008).

2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 6 ve 7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında, 5 ve 6. sınıf “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında, 4, 5, 6 ve 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında siyaset disiplininin yararlanılarak öğretimin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Eğitim Bilimleri; birey ve toplumsal konuları içine alan, bireylerin davranışlarının şekillenmesini kapsayan, çeşitli öğrenme-öğretme konularında alt dallarıyla eğitimi nitelikli bir şekilde inceleyen bir sosyal bilimdir. Temel amacı bireylere toplumun istenilen değer yargıları ve nitelikleri kazandırmak olan eğitim, bireylere bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması sağlayan, bu amaçla okullarda ve benzer kurumlarda sürdürülen, yaşam boyu devam eden öğretim ve yetiştirme etkinlikleridir (Şimşek, 2020). Sosyal bilgiler öğretiminin hemen her aşamasında eğitim bilimden yararlanıldığı bilinmekle birlikte özellikle değer ve beceri öğretiminde eğitim disiplininin faydalanılmakta ve buna bağlı olarak kültürel mirasın devamlılığı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Din; Tanrı’ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı sistemleştirerek Tanrı’yı ya da evreni sosyal bilimler perspektifinden akıl merkezi çerçevesinde araştırıp inceleyen bir sosyal bilimdir (TDK, 2021; Tosun, 2020). Din, toplumsal kültürün oluşması ve şekillenmesinde önemli bir role sahiptir ve geçmiş yıllardan beri meydana gelen toplumsal hareketlerin, dinin etkisi sonucunda siyasal hareketlere dönüştüğü bilinmekte, bu bağlamda disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde din biliminin önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. 2018 öğretim programı incelendiğinde 6. sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanında, 6 ve 7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında din disiplinine ilişkin vurgu yapıldığı görülmektedir.

Uluslararası İlişkiler; siyaset biliminin bir dalı olarak bilinmesinin yanı sıra devletlerin diğer devletler ile olan çeşitli ilişkilerini ve etkileşimlerini konu edinen geniş bir çerçeveye sahip sosyal bilim dalıdır (Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği [TUİÇD], 2021) 2018 sosyal bilgiler öğretim programında siyaset biliminin konusunu da kapsayan 6.sınıf Kültür ve Miras ile 4, 5, 6 ve 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında uluslararası ilişkiler bağlamında disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır.

Dil Bilimi; teorik ve uygulamalı olarak dillerin çeşitli yönlerden yapılarını, anlamlarını, gelişimini ve dünyada yayılmalarını inceleyen sosyal bilim dalıdır (Kuzucu, 2019). Disiplinlerarası sosyal bilgiler öğretiminde dil biliminin yer yönü ile kullanıldığı

bilinmekte ve sosyal bilgilerde anadilde iletişim ve yabancı dillerde iletişim yeterlilikleri kapsamında öğrencilere dinleme, konuşma, okuma ve yazma yeterliliklerinin kazandırılması aşamasında dil biliminden yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda 2018 öğretim programında 5. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile 6. sınıf “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı kapsamında öğrencilere “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” becerisinin dil bilimi çerçevesinde kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin insanla ilgili her türlü konuyu kapsamı içine alması ve bilgileri somutlaştırarak öğrencilere aktarmayı hedeflemesinden dolayı birçok farklı disiplinden yararlandığı görülmektedir ve bu disiplinler birisi de edebiyattır.

2.3. SOSYAL BİLGİLER VE EDEBİYAT

Bu bölümde sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi, edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler öğretim programında edebi ürünler, ders planı ve okuma önerisi olarak sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürün seçimi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında edebi ürünlerin kullanımına bağlı olarak ifade edilmiştir.

2.3.1. Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler, bireylerin içinde buldukları toplumun bir parçası olduğunu anlatarak karşılaştıkları toplumsal problemlere çözüm yolları sunan çok boyutlu bakış açısına sahip bir derstir. Buna bağlı olarak sosyal bilgiler öğretiminde bireylerin doğru kararlar alabilme ve problem çözme becerisini geliştirebilmeleri için bilgi edinme, bilgiyi analitik olarak kullanabilme, uygun tutum ve değer geliştirebilme, etkin vatandaş olarak toplumsal problemlerin çözümünde aktif rol almaları gerektiği aktarılmaktadır (Öztürk ve diğerleri, 2012). Aynı zamanda sosyal bilgiler dersi içerisinde öğrencilere bazı düşünme becerilerini kullanabilmeleri öğretilerek çok boyutlu düşünme becerisi kazandırılması da amaçlanmaktadır (Sönmez, 2010). Tüm bu beceri ve yetkinliklerin öğrencilere kazandırılmasında ve bu doğrultuda öğrencilerle felsefe yapabilmek için edebiyat disiplini ile edebi ürünlerden yararlanılması gerekmektedir (Karakaya, 2006). “ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’ne göre (NCSS, 1993), sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla bir araya getirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır” (NCSS, 1993 akt. Beldağ ve Aktaş, 2016, s. 955) şeklinde komisyonun sosyal bilgiler tanımlaması edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimini (ETSBÖ) vurgulamaktadır.

Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi; sosyal bilgilerin amaçlarına uygun hikâye, efsane, biyografi, şiir gibi edebi ürünlerin kullanılarak öğretim programının gereklilikleri ile öğrenme-öğretme süreci uygulamalarının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Demir ve Akengin, 2014). Edebiyat ile oluşturulan eğitimde çocukların dil gelişimine önemli katkılar sağlanabilmekte ve böylece dili etkili ve güzel kullanmaları desteklenmektedir (Açık Önkaş, 2009). Bu noktada dil becerilerinin gelişmesinde uygun bir zemin olan sosyal bilgiler ile edebiyat arasında iyi bir ilişki kurulması gerekmektedir (Ünlü, 2016). Sosyal bilgiler dersinin asıl hedefi öğrencilerde dil becerisini geliştirmek değildir elbette ancak sosyal bilgiler öğretim programı çerçevesinde öğrencilerde bilişsel, duyuşsal, devinişsel hedeflerin gerçekleşmesi gerekmekte ve bu bağlamda edebiyat ile edebi ürünler önemli katkılar sağlamaktadır (Öztürk ve diğerleri, 2012). ETSBÖ' de öğrencilerin dil becerilerinin gelişimine bağlı olarak düşünce gelişimlerinin de sağlandığı söylenebilir (Çelik, 2019). ETSBÖ ile öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri desteklenerek öğrenciler öğretmen merkezli ders kitaplarıyla işlenen derslerden daha fazla ilgi ile öğrenmekte, toplum içinde karar verebilen ve sorumluluklarının farkında olan bireyler olarak yetişmektedir (Bektaş, 2019; Özer, 2016). Sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramların edebi ürünlerle öğrencilere aktarılması sonucunda öğrenmeler zenginleştirildiği gibi kavramsal anlamların da geliştirilmesine katkıda bulunulur (Dolmaz, 2018; Tekgöz, 2005). Sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya derslerindeki kavram öğretiminde edebi ürünlerin kullanılması kavramların daha kolay ve kalıcı olarak öğrenilmesini sağlar (Farris, 2004). Coğrafya dersinde bölgeler ile ilgili konular işlenirken edebi ürünler içerisinde özellikle gezi yazılarından faydalanılması öğrencilerin dikkatini arttırmada ve öğrenmelerin kalıcılığının sağlanmasında önem taşır (Öztürk, 2007). Sills-Briegel ve Camp' e (2000) göre sosyal bilgiler dersinde toplumsal sorunları ve konuları tanımlamada edebiyattan yararlanılması ile öğrencilerin bu sorunları açıklamaları ve çözüm yolları üretmeleri desteklenmiş olur.

Sosyal bilgiler ve edebiyat arasındaki ilişki, 19. yüzyılda bazı eğitim filozoflarının çocuklarda olumlu davranışların gelişmesi için tarih derslerinde edebiyatın kullanılması gerektiğini belirtmeleri bu ilişkinin alan eğitiminde uzun yıllardır olduğunu göstermektedir (McGowan ve Guzzetti, 2003). Buna bağlı olarak sosyal bilgilerin temel amaçlarından olan kültür aktarımının da geçmişten günümüze kadar uzanan sözlü ve yazılı edebi ürünlerle sağlandığı söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretiminde çocuk edebiyatının kullanımı da köklü bir geçmişe sahiptir ve öğretmenler son yıllarda sosyal bilgiler dersinin amaçlarını öğrencilere aktarmada birincil kaynak olarak çocuk edebiyatı ürünlerini kullanmaya

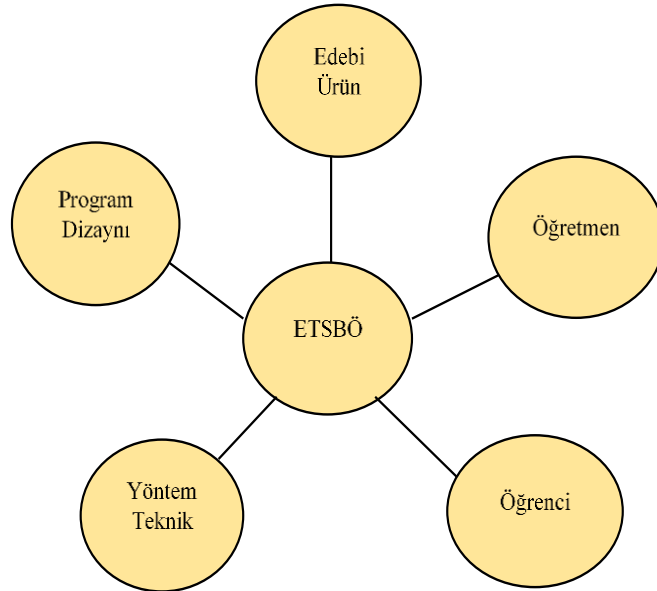
yönelmişlerdir (Shiveley ve Helms, 2008). Eğitimin kültür aktarımındaki önemi göz önüne alındığında sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi ile toplumun kültür aktarımının sağlanması, sosyal bilgiler dersi içeriğinin de zenginleşmesine katkıda bulunabilir (Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012; Çelik, 2019). Bu bağlamda ETSBÖ öğrencileri güdülemede, kültür ve değer aktarımında önemli bir role sahiptir (Kavcar, 2017). Bu anlamda birçok sosyal bilgiler eğitimcisi alanın öğretiminde öğrencilere farklı yönden katkılar sağlaması konusunda edebi ürünlerden yararlanılması gerektiği görüşüne sahiptir (Akkuş, 2006). Geçmişten günümüze ETSBÖ'ye üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar, sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanılmasının, sosyal bilgiler öğretimi açısından önemli olduğunu ortaya koymuşlardır. Edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak kullanılmasının sosyal bilgiler eğitimine sağladığı yararlar şu şekilde sıralanabilir (Akkuş, 2006; Ata, 2000; Beldağ ve Aktaş, 2016; Çelik, 2011; Çelik, 2016; Çelik ve Çetin, 2019; Çencen, 2016; Erdem, 2010; Fredericks, 2007; George ve Stix, 2000; Gevenç, 2014; Gülüm ve Ulusoy, 2008; Harmanş, 2017; İlhan, 2016; Kapan, 2019; Kaymakçı, 2013; Koçak, 2004; Kurt, 2019; Mertol, 2009; Oruç ve Erdem, 2010; Öztürk ve diğerleri, 2012; Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Sidekli ve Coşkun, 2014; Sömen, 2021; Yiğittir ve Er, 2013):

- Öğrencilerin geçmişle bugün arasındaki ilişkiyi anlayıp kültürel yönden karşılaştırmaları yapabilmelerini sağlar.
- Çocukların etkili vatandaş olabilmesi için model oluşturur.
- Öğrencilerde eleştirel ve yaratıcı düşünme, dili etkili ve güzel kullanma, zaman ve kronolojiyi anlama ile iletişim gibi becerilerinin gelişmesini sağlar.
- Öğrencilerde duyuşsal hedeflerin gerçekleşmesine katkı sağlayarak sınıf içi iletişimi artırır.
- Öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve değerler aktarılarak onların akademik başarılarının artmasına katkıda bulunur.
- Sosyal bilgiler dersine karşı ilgi ve tutum düzeylerini artırır.
- Öğrencilerde değer öğretimi, empatik düşünme ve karakter eğitimine katkıda bulunur.
- Öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılamalarına yardımcı olur.
- Öğrenmelerin daha kalıcı olmasını sağlar.
- Bir müzik parçası veya klasik bir resim gibi öğrencilerin duygularını uyarır.
- Öğrencilere farklı bakış açıları kazandırır.
- Öğrencilerin motivasyonlarının ve özgüvenlerinin artmasını destekler.

- Öğrencilere farklı tarihsel olaylar anlatılarak tarihsel bilgilerinin ve milli benlik duygularının gelişmesini sağlar.
- Sosyal bilgiler dersinin amaç ve kazanımlarının gerçekleştirilmesini kolaylaştırır.
- Öğrencilerin bilme ve kavrama seviyelerini artırır.
- Geçmişte yaşayan insanların sosyal ve kültürel özelliklerini daha iyi anlamalarına ve açıklamalarına katkıda bulunur.
- Türk kültürünün nesilden nesile aktarılmasını sağlar.
- Öğrencilerin farklı yetenek seviyelerinin bir arada olduğu bir yapı ortaya koyar.
- Soyut konu ve kavramların somutlaşmasını destekler.

Eğitim; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alana hitap eden bir süreçtir denilebilir (MEB, 2018). Edebiyatın duygu ve düşünceleri aktarmanın yanı sıra eğlendirici, keyif verici, eğitici ve öğretici gibi önemli rollerinin olduğu bilinmektedir (Şirin, 2016). Buna bağlı olarak sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanılması ile bireylere birçok yönden zenginlik kattığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ETSBÖ' de edebi ürünlerin ancak doğru ve etkili kullanımı ile öğrencileri geliştirebilmesi mümkündür (Aytaş, 2003). Buna göre sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisinin doğru ve nitelikli bir şekilde derste kullanılabilmesi için şekil 2.2.'de yer alan öğrenci, öğretmen, program dizaynı, edebi ürün ve yöntem-teknik gibi temel öğelere dikkat edilmesi gerekmektedir.

Şekil 2.2. Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretiminin temel öğeleri (Demir ve Akengin, 2014, s. 4)

ETSBÖ' nün temel öğelerini açıklamak gerekirse *program dizaynı*, sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası bir bakış açısı üzerinde temellenmesi ve buna bağlı olarak edebiyat disiplini kapsamında edebiyat unsurları ile dizayn edilmiş olması gerekmektedir, dersin öğrenme alanlarına göre öğrencilere aktarılması hedeflenen kazanım, beceri ve değerlerin öğretimine uygun *edebi ürünlerin* seçilmesi gerekmektedir, seçilen edebi ürünlerin öğrencilere konuya göre en uygun yolla aktarılmasını sağlayan *yöntem ve tekniklerin* uygulanması gerekmektedir, *öğrencinin* verilmek istenen kazanım ve yeterlilikleri doğru bir şekilde alması, içselleştirmesi ve günlük hayatında kullanılabilmesi gerekmektedir, *öğretmen* ise tüm bu süreci en iyi şekilde yöneten, derse uygun edebi ürünleri seçen, doğru bir şekilde uygulayan ve öğrencilerin seviyesine göre aktarabilen rehberdir.

2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Edebi Ürünler

Edebi ürünlerin ders içeriğinde kullanılabilmesi için öğretim programı dizaynının ETSBÖ' ye göre yapılmış olması gerekmektedir. Bilindiği üzere sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına ilk olarak 2005 yılı revizyonu ile öğretim programında yer verilmiştir. Edebi ürünler sosyal bilgilerde güncel ve önemli bir öğretim materyali olarak görülmeyle birlikte toplumsal yaşamda çağın gereklilikleri çerçevesinde bazı beceri, değer ve niteliklerin benimsenip kökleştirilmesinde önemli bir role sahiptir (Balcı, 2017; Oruç, 2009). Buna bağlı olarak sosyal bilgilerde edebi ürün kullanımı öğretim programında teşvik edilmeye çalışılmaktadır. 2018 yılında SBÖP revizyona uğramış ve 2005 yılı SBÖP' ye göre her alanda sadeleştirmeler uygulanmış, edebi ürünlerde ve edebi ürünlerden yararlanma durumlarında da azalmalar olduğu görülmüştür (Tokcan, 2020a).

2018 yılı SBÖP edebi ürünlerin kullanımı açısından incelendiğinde, programın uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar kısmının 8. maddesinde (MEB, 2018); sosyal bilgiler dersinin efsane, destan, masal, atasözü, şiir, türkü gibi türlerden yararlanılarak desteklenmesi gerektiği ve öğrenciler konuları sevdirecek roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, fıkra gibi edebi ürünleri okumaya teşvik edilmelidir ifadelerine yer verilmiştir. SBÖP' de yer alan beceriler incelendiğinde “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” becerisinin yer aldığı görülmekte ve öğretim programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen yetkinlikler arasında anadilde iletişim ilkesine bağlı olarak öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini kazanması beklenmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımı ile bu becerilerin öğrencilere kazandırılması desteklenebilir. SBÖP öğrenme alanı ve kazanımlar çerçevesinde incelendiğinde edebi ürünleri kullanma durumlarına göre şöyle gösterilebilir:

Tablo 2.1. SBÖP’ te Sınıf Düzeyine Göre Öğrenme Alanları ve Kazanımlara Göre Edebi Ürünlerin Kullanımı (SBÖP,2018)

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Kazanım
4.	Kültür ve Miras	“4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar.” “Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.”
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	“4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” “Bu kazanım işlenirken şiir, hikâye, destan gibi edebi ürünlerden yararlanır.”
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	“4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.” “Örnek girişimciler ve onların başarı öyküleri üzerinde durulur.”
6.	Kültür ve Miras	“6.2.1. Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafya, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” “Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanır.”
7.	Kültür ve Miras	“7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.” “Yerli ve yabancı seyahatlerin seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.”

Tablo 2.1. incelendiğinde SBÖP’ de sadece 5 kazanımda doğrudan edebi ürün kullanımı önerildiği görülmekle birlikte en fazla Kültür ve Miras öğrenme alanının edebi ürün kullanımı ile ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. 2018 SBÖP’ de programın uygulanması kısmında edebi ürün kullanımı teşvik edilmeye çalışılsa da kazanımlarda çok az edebi ürüne yer verilmesi eksiklik olarak görülmektedir (Tokcan, 2020a). Öğretim programında öğrenme alanı ve kazanımlar çerçevesinde sadece biyografi, şiir, hikâye, destan, yazıt ve seyahatname edebi ürünlerinin önerilmesi dikkat çekmektedir. Sosyal bilgiler dersinin diğer bütün kazanımları edebi ürünlerle desteklenebilmekte ve bu bağlamda öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal bilgiler dersi içinde öğretmenler öğrenme alanı, kazanım, beceri ve değer öğretimi gibi konulara uygun olarak edebi ürün seçebilmeli ve öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırma adına edebi ürün önerisinde bulunabilmelidir.

2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürün Seçimi

Edebi ürünler estetik kaygı ile oluşturulan, şekil ve bütünsel olarak kendine özgü bir yapıya sahip olan eserlerdir (Macit ve Soldan, 2008; Şimşek, 2014). Sosyal bilgiler dersini ezberci ve tek düze bir anlatımdan çıkarmak aynı zamanda öğrenmeleri zenginleştirmek için edebi ürünler kullanılmalıdır. Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek olan edebi ürünlerin seçimi öğrencilere öğretim programı çerçevesinde kazandırılması hedeflenen öğrenmelerin gerçekleştirilmesi için son derece önemlidir. Sosyal bilgilerde kullanılabilecek olan edebi ürünler iyi araştırılmalı, ilgili kavram ve konular çerçevesinde öğrencilere örnekler sunmalı,

yanlış bilgiler içermemelidir (Mertol, 2009). Bu anlamda sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek edebi ürünlerin seçiminde belirli ölçütlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde öğrenme-öğretme sürecinde kullanılabilecek edebi ürünlerin seçimine yönelik göz önüne alınması gereken ölçütler tablo 2.2.'de verilmiştir:

Tablo 2.2. Edebi Ürünlerin Seçimine Yönelik Ölçütler (Top, 2009)

İlgili Ölçüt Boyutu	Bulunması Gereken Özellikler
Eğitim ve Öğretim Programı	Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarına uygunluk
	İlgili öğretim programının genel amaçlarına uygunluk
	İlgili öğrenme alanına uygunluk
	İlgili kazanıma uygunluk
	Öğrencilere kazandırılması gereken beceri ve değerlere uygunluk
Öğrenci	Öğrencinin içinde bulunduğu gelişim dönemine uygunluk
	Öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesine uygunluk
	Öğrencinin ilgi düzeyine uygunluk
	Öğrencinin cinsiyetine uygunluk
	Öğrencinin ihtiyaç ve gereksinimine uygunluk
	Öğrenci için anlamlılık
	Sözcük dağarcığını geliştirmeye uygunluk
İçerik	Gerçeğe yakınlık
	Basit, sade ve anlaşılabilirlik
	İlgili içeriğe uygunluk
	İlgi çekicilik
	Olumlu tutum ve davranışlara yönlendiricilik
	Şiddet öğeleri içermeme
	Duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştiricilik
Dil ve Anlatım	Anlatım tekniğinin yaş seviyesine uygunluğu
	Dilin, sade ve anlaşılabilir olması
	Cümlelerin uzunluğunun uygunluğu
	Cümlelerin kuruluş biçimleri

Edebi ürünlerin seçiminde bu maddelere ek olarak aynı zamanda öğrencinin yaşı, psikolojisi, algılama ve duyarlılık düzeyine de dikkat edilmesi gerekmektedir (Aytekin, 2008; Gönen ve Uyanık Balat, 2002). Edebi ürünler, kullanılan ses ve ritim özellikleri ile öğrencileri kendine çeker ve bu da çocukların algı ve ilgilerine daha iyi hitap etmesine olanak sağlayabilir (Kara, 2012; Şimşek, 2015). Bu bağlamda seçilen edebi ürünler çocukların gelişim düzeyine göre eğlendirici ve ilgi çekici olmalıdır. Sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanımı ile öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması da hedeflendiği için öğrencilerin okumaya karşı olan ilgi ve isteklerini arttıracak ürünler seçilmelidir. Yanlış edebi ürün kullanıma yönelik çocuklarda okumaya karşı olumsuz tutum ve davranışlar gelişebilir (Aytaş, 2003). Çocuklar okuduğu kitaplardaki kahramanlar ile bir bağ kurduğu için

kahramanlar ve olay örgüsünün açık ve net bir şekilde anlatıldığı özellikle karakter eğitimi doğrultusunda gerçekçi karakterlerin ve ahlaki ikilemin yer aldığı ürünlerin seçilmesine özen gösterilmelidir (Çelik, 2019; O’Sullivan, 2004; Sever, 1995). Öğretmenler hâlâ edebi ürünleri öğrencileri her yönden zenginleştirme amacı ile mi kullanılmalı, yoksa ünitelerin temelini mi teşkil etmeli? sorularına bağlı olarak materyalin programda nasıl kullanılması gerektiğinde kararsız kalmaktadırlar (McGowan ve Guzetti, 2003). Ayrıca güncel 2018 SBÖP’ de öğrenme alanları çerçevesinde az sayıda edebi ürüne yer verilmesinden dolayı öğretmenler bazen sosyal bilgiler öğretimi için hangi edebi ürünü seçmeleri konusunda eksiklikler yaşayabilmektedirler. Bu anlamda sosyal bilgiler dersinde kullanılabilen sözlü ve yazılı edebi ürünlerin bilinmesi ile uygun öğrenme alanları, beceri, değer, kavram öğretimi gibi konularda öğrencilere sunulması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak uygun sözlü ve yazılı edebi ürünler tablo 2.3.’teki gibi şöyle sıralanabilir:

Tablo 2.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Edebi Ürün Türleri (Öztürk ve diğerleri, 2012; Tokcan, 2020a)

• Anı (Hâtrât)	• Karikatür
• Atasözleri	• Maniler
• Belgesel	• Masal
• Bilmece	• Mektup
• Biyografi	• Ninni
• Çizgi Roman	• Seyahatnameler (Gezi Yazısı)
• Deneme	• Siyasetnameler
• Destan	• Söylevler
• Deyimler	• Şarkı
• Efsane	• Şiir
• Fıkra	• Tarihi Roman
• Halk Hikâyesi	• Tiyatro
• Hikâye (Öykü)	• Türkü

Sosyal bilgiler öğretmeni dersinde edebi ürünü üç farklı şekilde kullanabilir. Birincisi var olan bir edebi ürünün kesitinin ders planı çerçevesinde kazanım/içerikle ilişkilendirilmesi, ikincisi kazanım ya da içeriğe uygun bir edebi ürün özellikleri kullanılarak öğrenciye metin oluşturulması, üçüncüsü ise okuma önerisi olarak birden fazla konu ve kazanımın desteklenmesi (Öztürk Demirbaş, 2021). Aşağıdaki bu üç biçim örneklemelerle açıklanmıştır.

2.3.3.1. Ders Planında Edebi Ürün Kesitinin Kullanımı

Ders planı, bir derste öğretmenin önceden belirlenen hedef ve kazanımları öğrencilere aktarmada kullanabileceği strateji, yöntem, teknik, materyal ve etkinliklerin ders saatine uygun olarak seçilerek gerçek yaşam ile ilgili kesitler verilmesi ile dersin nasıl anlatılacağını ortaya koyan planlamadır denilebilir. Sosyal bilgiler dersinde ders planı çerçevesinde edebi ürünlerden yararlanılması, ders esnasında konuya, öğrenme alanına ve kazanıma uygun olarak etkinlik merkezli öğretime dayandırılabilir. Derste sınıf ortamında edebi ürünleri kullanırken tek bir yönteme bağlı kalınmamalı ve ders planı bu doğrultuda hazırlanmalıdır. Özellikle coğrafya ile ilgili konularda yakından uzağa ilkesine bağlı olarak yer, insan, çevre etkileşimi, bölgeler, ürünler gibi temalar edebi ürünlerle ilişkilendirilerek öğrencilere sunulduğunda öğrencilerin akılda kalıcılık durumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Çelik, 2019; Hannibal, Vasiliev ve Lin, 2002). Ders anlatım sürecinde yapılandırmacılık yaklaşımı doğrultusunda öğrenci merkezli bir anlatım stratejisi belirlenmeli ve ders planının edebi ürün etkinlikleri ya da materyalleri ile hazırlanması sonucunda öğrencilerin derste daha aktif olmaları sağlanabilir. Bu noktada ders planı hazırlayıcısı olarak sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak dersin kazanımları ve hedeflerine ulaşmada hangi edebi ürünü seçmeleri gerektiğine karar vermeli ve ders etkinliklerini seçilen edebi ürüne göre planlamalıdır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde kullanılacak olan sözlü ve yazılı edebi ürünlerin neler olduğu, hangi alanda öğrencilere ne gibi faydalarının olabileceği, ders ortamında nasıl kullanılabileceği gibi konularda yeterli bilgi ve donanımına sahip olunması gerekmektedir. Aşağıda sosyal bilgiler dersinde kullanılan edebi ürünlerin açıklamaları ile ders planına 2018 SBÖP' ye göre hangi öğrenmelerde dahil edilebileceği yer almaktadır.

Destan: Genellikle mitolojik dönemlerde oluşmuş, milletlerin yaşayışlarını, savaşlarını, ortak kahramanlıklarını, afetleri, aşkları, göçleri ve din gibi konuları olağanüstü öğelerle anlatan doğal yolla ya da düz metin olarak oluşturulmuş ürünlerdir (Öztürk ve diğerleri, 2012; Tokcan, 2020b). Sosyal bilgiler dersinde destanlardan yararlanılması sonucunda öğrencilerin olağanüstü unsurlara bağlı olarak hayal gücü gelişir, yaşadıkları toplumun kültürel değerleri, toplumsal yapısı, ekonomik faaliyetleri, yaşam biçimleri hakkında bilgiler edinmesine katkılar sağlayarak destan kahramanlarının kişisel özelliklerine bağlı cesaret, yiğitlik, yurt sevgisi, adalet, hürriyet gibi özellikleri edinmelerine uygun bir zemin oluşturabilmektedir (Şimşek, 2015; Yalçın ve Aytaç, 2017). Destanlar aynı zamanda

öğrencilerde milli bilincin oluşturulmasında katkı sağlamaktadır (Akkuş, 2006). Destanların eğitim-öğretim ortamında kullanılabilmesi için özellikle dillerinin ağır olmasından kaynaklı çocukların anlayabileceği bir şekilde çevrilmesi gerekmekte ve bu konuda ilk çeviri örnekleri sunan kişinin Ziya Gökalp olduğu bilinmektedir (Tokcan, 2020b). ETSBÖ’ de genellikle “Kültür ve Miras” öğrenme alanında çeşitli etkinliklerle destanlardan yararlanılabilir ve destanlar aracılığı ile öğrencilere kahramanlık, yardımseverlik, yurt sevgisi gibi değerler kazandırılabilir.

Efsane: Oluştugu toplum içinde gerçek olduğuna inanılan olağanüstü olay, varlık ya da kişileri konu edinen hayali hikâyelerdir (Sakaoğlu, 2010; Tangülü, 2020). Efsaneler aracılığı ile öğrencilerin düşünce ve sorgulama becerilerinin gelişmesi, toplumsal kültürün aktarılması desteklenebilir ve öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları problemlerin çözümünde yol gösterici olabilir (Çelik, 2019; Yılar, 2005). ETSBÖ’ de “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında coğrafi şekillerin öğretiminde, “Kültür ve Miras” öğrenme alanında Türk örf adetlerinin öğretilmesi, kültürel özelliklerin aktarımı, tarihi mekân ve yapıtların tanıtılması gibi konular efsaneler aracılığı ile öğrencilere aktarılabilir.

Hikâye (Öykü): Temel öğeleri olay (durum), kişi, yer ve zaman olan yaşanmış ya da yaşanması mümkün konuları içeren sözlü ya da yazılı kısa eserlerdir (Biçici, 2006; Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2015). Hikâyeler aracılığı ile çocukların öğrenme ortamları zenginleşerek konuşma ve okuma becerileri, hayal dünyaları, ilgi ve tutumları gelişir, aynı zamanda her türlü beceri, değer ve kültür yargılarının kazandırılması desteklenir (Akdağ, 2020; Şimşek, 2000). ETSBÖ’ de bütün öğrenme alanlarında hikayelerden yararlanılabileceği gibi sevgi, saygı, yardımlaşma, aile birliğine önem, sorumluluk, dürüstlük, özgürlük, vatan sevgisi, bağımsızlık gibi birçok değer öğrencilere kazandırılmasında önemli bir materyal olarak görülebilir.

Biyografi: Kısaca bir kişinin yaşamını konu edinen metinlerdir denilebilir. Bilgi, beceri ve davranışları sonucunda toplumlar tarafından tanınan kişilerin hayatlarının belgelere dayandırılarak anlatıldığı edebi ürünlerdir (Yalçın ve Aytaç, 2017). Biyografiler sayesinde öğrenciler ilgi alanlarına göre bilim, sanat, spor, edebiyat gibi alanlarda bilgi edinebilirler (Er ve Şahin, 2012). Bu anlamda öğrencilerin başarı öyküleri sayesinde kendilerine rol model oluşturarak çalışkanlık, başarı arzusu, dayanışma, geleceğine yön verme gibi konularda biyografilerin etkili olduğu söylenebilir. Öğretim materyali olarak biyografilerden yararlanılması ile öğrencilere karakter eğitimi, değer eğitimi, tarihsel bilgilerin öğretimi, geçmiş dönemlere ait savaş, barış, toplum yapısı, sosyal ve ekonomik

durumlar, kültürel özellikler gibi birçok konuda katkı sağlamakta ve öğrencilerin motivasyon ve başarılarının artmasında etkili olmaktadır (Er ve Körükcü, 2020; Kaymakçı ve Er, 2013; Öztürk ve diğerleri, 2012). ETSBÖ’ de “Kültür ve Miras” öğrenme alanında, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında bilim insanlarının, Millî Mücadele kahramanlarının, girişimcilerin, buluş yapanların hayat hikâyeleri üzerinden ilgili kazanım, beceri ve değerlerin öğretiminde biyografilerden yararlanılabilir.

Gezi Yazısı (Seyahatname): Kişilerin yurt içi ya da yurt dışında gezip gördükleri yerlerden kendi edindikleri bilgi ve izlenimleri yazdıkları ürünlerdir (Ata, 2020; Yakar, 2013). Gezi yazıları aracılığıyla mekân, zaman, toplum ve kültür gibi konularda bilgiler sağlanarak öğrencilerin, bölgelerin siyasî, sosyal, ekonomik, kültürel yapısı, tarihi hakkında bilgi sahibi olmalarına, hayal dünyalarını genişletmelerine, tarihsel empati becerileri ve genel kültürlerini arttırmada, derse olan ilgi ve tutumlarını geliştirmede, öğrenmeleri kalıcı hale getirmede, kelime dağarcığını ve okuma alışkanlığını arttırmada etkili olduğu söylenebilir (Ata, 2020; Kaya ve Ekiçi, 2015; Yakar, 2013). Özellikle coğrafya konu ve kavramlarının öğretiminde gezi yazıları başvurulması gereken en önemli edebi türdür (Öztürk, 2007). ETSBÖ’ de bütün öğrenme alanı beceri ve değer öğretiminde seyahatnamelerden yararlanılabileceği gibi “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Küresel Bağlantılar”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarında kullanımlarının daha kolay olduğu söylenebilir.

Anı (Hâtırât): Sosyal yaşam, edebiyat, sanat, askerlik, ekonomi, siyaset gibi alanlarda önemli kişilerin yaşadıkları bilgi, birikim ve tecrübelerini geçmişe ışık tutacak şekilde anlattıkları ürünlere denir (Beyreli, Çetindağ ve Celepoğlu 2017; Öztürk ve diğerleri, 2012). Eğitim ve öğretimde özellikle tarihsel konuların öğretiminde yardımcı olabilecek nitelikte eserler olarak görülebilir (Doğan, 2020). Anılar geçmişe ışık tutması ve gerçek yaşanmışlıkları anlatması açısından kültür aktarımının sağlanmasını, toplumların ekonomik, sosyal, siyasî ve tarihsel olaylarının öğrenilmesi ve aktarılmasında önemli materyaller olarak karşımıza çıkabilmektedir. ETSBÖ’ de sevgi, saygı, kahramanlık, vatan sevgisi, yardımlaşma, dostluk gibi değerlerin öğretilmesinde, “Kültür ve Miras”, “Etkin Vatandaşlık”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanları kazanımları doğrultusunda anılardan yararlanılabileceği söylenebilir.

Tarihî Roman: Geçmişe ait belirli tarihsel dönemlerde meydana gelen olayları, düşünceleri, giyinişleri gerçeklikle ele almaya çalışan roman türüdür (Baldick, 1990 Akt.

Şimşek, 2006a). Başka bir deyişle tarihî romanlar Konusunu tarihte yaşanmış olay ya da kahramanlardan alan gerçek veya hayal ürünü kişilerle onların serüvenlerini anlatan ürünlerdir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Sosyal bilgiler dersinde tarihî romanlar öğrencilerin geçmiş ve gelecekleri arasında bağ kurmalarını, yaşadıkları bölgenin coğrafi özellikleri ile tarihteki konum ve önemini kavramalarını, bölgelerin kültürel değerlerini, ekonomik özelliklerini, yaşam şartlarını öğrenmelerini, ulusal bir tarih bilincine ulaşmalarını, vatan sevgisi ile milli birlik ve beraberlik gibi duygularının gelişimini destekleyerek tarihi eğlenceli bir şekilde öğrenmelerine katkı sağlamaktadır (Şimşek, 2006b; Taşkiran, 2020). ETSBÖ’ de bütün öğrenme alanlarında öğrencilere kazandırılması hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesinde genel olarak romanlardan ve tarihî romanlardan faydalanılabilir. Özellikle tarihî romanların okuma önerisi olarak kullanımı öğrencilere birçok yönden katkı sağlaması açısından önemli görülmektedir.

Masal: “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.” olarak tanımlanabilir (TDK, 2021). Eğitim ve öğretimde masallar aracılığı ile öğrencilerin hayal dünyası gelişir, kelime haznesi zenginleşir, planlı olmayı öğretir, hafızaları güçlenir, konuşma ve okuma becerileri gelişir, kültür aktarımı sağlanır gibi birçok yönden bireylere katkılar sağlamaktadır (Arıcı, 2011; Tural ve Şahan, 2017; Yeşiltaş, 2020). Çocukların küçük yaşlardan beri ilk karşılaştıkları sözlü edebî ürünlerden biri olması niteliğiyle masallar, öğrencilere ETSBÖ’ de değerlerin öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler dersi içinde bütün öğrenme alanlarında materyal ve okuma önerisi olarak masallardan yararlanılması mümkündür.

Şiir, Ninni, Maniler: *Şiir;* dilin anlam, ses ve ritim öğelerini hece ve durak bakımından belirli bir uyum içinde ortaya koyan, duygu ve düşünceleri aktaran edebî üründür (TDK, 2021). *Ninni;* bireylerin bebeklik çağında tanıştıkları kendine has bir ezgisi olan ve kültürel değerlerimizi nesilden nesile aktaran halk şiiri türüdür (Şimşek, 2008). *Maniler;* doğa, sevgi, ayrılık, nefret gibi konuları içeren dinleyene az sözle çok anlam yansıtan anonim ve bağımsız bir halk şiiri türüdür (Yardımcı, 2008). Eğitim ve öğretimde şiir, ninni ve maniler farklı türleri ve çeşitleri olması açısından okuma, yazma, ezberleme gibi sınıf içi ya da sınıf dışında birçok etkinlikler merkezinde kullanılabilmesi mümkündür. ETSBÖ’ de şiir, ninni ve maniler öğrenme ortamını eğlenceli hale getirerek kalıcılığı artırır, öğrencilerin duygu ve düşünce gelişimini destekler, derse olan ilgi ve tutumu artırır, tarih ve coğrafya kavram öğretimde etkilidir, öğrencilerin empati, eleştirel düşünme, dili güzel

kullanma, iletişim gibi becerilerini geliştirir, kültür aktarımını sağlar, toplumsal ve kültürel kaynakların öğrenmelerini somutlaştırır, Türk kültürel kimliğinin oluşmasını destekler (Çalışkan ve Coşkun Buluç, 2020; Gürler, 2018; Şengül Bircan ve Arıdil, 2015). Sosyal bilgiler dersinde şiir ve türleri farklı etkinliklerle bir arada sunularak bütün öğrenme alanları kazanım, beceri ve değer öğretiminde kullanılabilir.

Türkü ve Şarkı: *Türkü;* Türk halk şiirinin en eski türlerden biri olan, halkın sevgi, savaş, ayrılık, aşk, ölüm, kıtlık, sel, evlilik gibi anlatmak istedikleri bütün konuları içeren, belirli bir ezgiyle söylenen anonim edebi ürünlerdir (Çetindağ, 2005; Kaya, 2005). *Şarkı* ise türkünün zaman içinde değişimi sonucu oluşan edebi ürünler şeklinde tanımlanabilir. Müzik ve ezginin anne karnından itibaren insan beyni üzerine yaptığı olumlu etkiler göz önünde bulundurulduğunda eğitim ve öğretimde şarkı ve türkülerin kullanılması ile öğrencilerin dil ve konuşma becerilerinin gelişmesine önemli katkılar sağlanır (Özer, 2016). Sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak türkü ve eğitsel şarkılardan yararlanılması öğrenme ortamını daha eğlenceli hale getirerek öğrencilerin ilgi ile öğrenmelerine katkıda bulunur, kalıcılığı artırır, kök değerlerin öğretimini destekler, içinde yaşanılan toplumun geçmiş yaşantıları hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlar gibi birçok olumlu etkileri vardır (Demir, 2020; Dilek, 2019; Karadeniz, 2020). ETSEBÖ’ de birçok öğrenme alanında öğretim materyali olarak yararlanılabileceği gibi özellikle “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanları konu ve kazanımlarının öğrencilere aktarılmasında kolaylıkla ders planına uygulanabilmektedir.

Karikatür: “İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim.” olarak tanımlanabilir (TDK, 2021). İlk başlarda sadece insanların abartılmış portrelerini içerirken günümüzde birçok farklı anlamda kullanılan bir mizah türüdür (Koçoğlu, 2012). Eğitim ve öğretimde kısaca çizgilerle anlatma olarak ifade edilebilir (Sönmez, 2020). Karikatürün çizgi, güldürme ve düşündürme öğeleri sayesinde eğitim ortamları daha etkin ve öğretici hale gelerek öğrencilerle iletişim kurmada, öğrencileri düşündürmeye yönlendirmede ve eleştirel düşünme becerilerini gelişmede önemli görülmektedir (Efe, 2005; Sönmez, 2020). Sosyal bilgiler dersinde karikatürlere yararlanılması ile öğrenme ortamı daha eğlenceli hale gelir ve öğrencilerin derse karşı tutum ve motivasyonları artar, kavram yanılgıları ortadan kalkar, yaratıcı düşünme becerileri gelişir, muhakeme gücü artar, öğrencilerin çevresini ve toplumu daha iyi tanıması sağlanarak birçok yönden akademik başarı düzeyleri artar (Barut ve Akbaba, 2017; Koçoğlu, 2012; Seçgin, Yalvaç ve Çetin, 2010; Sönmez, 2020). ETSEBÖ’ de bütün öğrenme alanı ve konu

çerçevesinde öğretim materyali olarak karikatürlerin kolaylıkla ders ortamına dahil edilebileceği söylenebilir.

Çizgi Roman: Herhangi bir hikâyenin yazı ve resim ile birleştirilip anlatıldığı kurgusal ürünlerdir (Ceran ve Cantek, 2004). Çizgi romanların eğitim ve öğretimde kullanılması sonucunda öğrencilerde güdülemenin sağlanması sonucunda öğrencilerin derse olan ilgilerinin ve bu bağlamda akademik başarılarının arttığı söylenebilir (Gülersoy ve Türkal, 2020; İlhan, 2016; Topkaya, 2014). ETSBÖ’ de çizgi romanlar ile değer ve beceri öğretimi, karakter eğitimi desteklenir aynı zamanda öğrencilerin hayal dünyasını geliştirerek öğrenmelerin daha kalıcı olmasına katkıda bulunur (Topkaya, 2016). Sosyal bilgiler dersinde bütün öğrenme alanlarında çizgi romanlar öğretim materyali olarak ya da hedeflenen kazanımlara ulaşmada okuma önerisi olarak kullanılabilir.

Atasözü ve Deyimler: Atasözü; iki ya da daha fazla sözcükten oluşan çeşitli durumlarda ortaya çıkarak toplumun duygu ve düşüncelerini anlatan ilk söyleyeni bilinmeyen halka mal olmuş öğüt verici ürünlerdir (Çobanoğlu, 2011; Erginer, 2010; TDK, 2021). Deyimler ise kendine özgü bir anlam taşıyan dile anlatım çeşitliliği katan kalıplaşmış söz öbeği, tabir olarak ifade edilebilir (Çelikkaya ve Esen, 2017; TDK, 2021). Atasözü ve deyimler toplumun gelenek, görenek, örf, âdet, yaşayış biçimlerini yansıtmada bir bütün halindedir (Çelikkaya ve Esen, 2017). Atasözleri ve deyimler bir milletin kendi varlık ve kimliğinin aynası olarak görüldüğü için temel amacı etkili vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak kullanımı kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak eğitim ve öğretimde az sayıda cümle ile çok anlam ifade ettikleri için çeşitli konuşma, okuma, yazma, dinleme ve değer öğretiminde kullanılarak dil becerilerini geliştirmede aynı zamanda kültürel devamlılığın sağlanmasında önemli ürünler olarak görülebilir (Akkuş, 2020; Akkuş, Küçük ve Örtten, 2013; Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012). ETSBÖ’ de öğretim materyali olarak atasözü ve deyimlerden her türlü öğrenme alanında yararlanılabilmekte ve bu anlamda öğrencilere milli bilincin oluşmasında ve değerlerin öğretiminde katkılar sağlamaktadır.

Halk Hikâyesi: Efsaneden, destandan ya da gerçek yaşamdan alınmış birbiri ardına gelen beklenmedik durumları ya da olayları anlatan kısa yazılardır (Öztürk ve diğerleri, 2012). Bazen destanlarla karıştırılmakla birlikte tarihî olaylara dayandırılması, gerçek yaşama daya uygun nesirlerden oluşması ve genellikle kahramanlıktan ziyade maceraların anlatılması yönü ile destanlardan ayrılır (Ünal, 2020). Dede Korkut gibi destanlardaki şahısların kişilik sahibi olarak farklılaşması sonucunda destanlar hikâyeleşmeye başlar

(Öztürk ve diğerleri, 2012). Köroğlu, Salman Bey, Hz. Ali Cenklere, Battal Gazi, Geyik Hikâyesi, Kerem ile Aslı gibi birçok farklı halk hikâyesi ETSBÖ’ de Türk kültür, gelenek, örf ve âdetlerinin aktarımında, coğrafi ve tarihî unsurların öğretiminde, çeşitli değerlerin aktarımında öğretim materyali ya da okuma önerisi olarak bütün öğrenme alanlarında kullanılabilir.

Fıkra: Güncel Türkçe Sözlükte “kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Türk fıkralarında insan-insan, insan-toplum gibi ilişkileri ve yaşanmış ya da yaşanması mümkün olaylar etrafında Türk hayatının gerçekliği ortaya koyulur ve bu bağlamda eğitimde ve dolayısı ile sosyal bilgiler dersinde kullanılması önemlidir (Özkan ve Gevenç, 2017). Sosyal bilgiler dersinde fıkralar, bireyleri hayata karşı hazırlar, eleştirel bir bakış açısı geliştirir, öğrencilerin sorunlara karşı yeni çözüm yolları üretebilmelerini destekler, değer yargılarının oluşması ile iletişim, gözlem, yaratıcı düşünme, empati gibi becerilerin gelişmesini sağlar, tarihî olayların aktarılmasında tarihî fıkralardan yararlanılarak öğrencilere azınlıklara karşı saygı, birlikte yaşama, hoşgörü gibi yaklaşımların kazandırılmasına katkıda bulunur (Yalçınkaya, 2020). ETSBÖ’ de fıkralar bireyleri güldürürken öğretmeye ve düşündürmeye sevk ettiği için sosyal bilgiler dersinde bütün öğrenme alanı ve kazanımlar çerçevesinde öğretim materyali olarak kullanılabilir.

Bilmecce: Her nesne, kavram, konu ile ilgili bir soruyu çeşitli fonksiyonlarda soru cümlesi olmadan şiirsel bir ifadeyle soran, cevabı genellikle tek kelime olan, içinde ait olduğu toplumun beklentilerini taşıyan geleneksel ürünlerdir (Türkyılmaz, 2007). Sosyal bilgiler dersinde bilmecelerin kullanılması sonucunda öğrencilerde kavram öğretimi, yaratıcı ve eleştirel düşünme, iletişim ve soru sorma becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Palaz ve Kılcan, 2020). ETSBÖ’ de öğretim programı gereklilikleri ile kazanımların öğrencilere aktarılmasında öğretim materyali olarak bütün öğrenme alanlarında fıkralardan yararlanılabilir.

Tiyatro: Kişi ya da kişilerin başından geçen çeşitli olayları izleyiciler önünde anlatan ve sahnelenmek için yazılmış ürünlerdir (TDK, 2021). Eğitimde tiyatro eserlerinin kullanılması ile çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerine, bir arada çalışması sonucunda dayanışma duygularının gelişmesine, zihinsel ve sosyal becerilerinin gelişmesine, sorumluluk almasına, çekingenliğinin kırılıp aktif öğrenciler olmalarına, çok yönlü bakış açısı kazanmalarına katkı sağlar (Uçuş Güldalı ve Tay, 2020). ETSBÖ’ de tiyatro eserlerinin kişi, yer, zaman ve olay öğeleri sonucunda birçok hedef ve kazanımın öğrencilere

aktarılmasında ayrıca öğrencilerin tarihsel kişiler, siyasal ve toplumsal olaylar hakkında bilgi sahibi olmalarında önemli olduğu söylenebilir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Sosyal bilgiler dersinde bütün öğrenme alanlarında kazanımlar çerçevesinde tiyatro eserlerinden ve Geleneksel Türk Tiyatrosu çeşitlerinden yararlanılabilir.

Deneme: Tek bir konuyu ispat amacı taşımadan ele alan genellikle yazarın bakış açısını yansıtan orta uzunlukta düzyazı olarak rahat ve akıcı bir dille yazılan ürünlerdir (Palavuzlar, 2009). Eğitimde denemelerden faydalanılması sonucunda öğrencilerin eleştirel bakış açısı kazanmaları, okuma ve yazma becerilerinin gelişmesi, kavram yanlışlarının giderilmesi gibi farklı açılardan katkılar sağladığı söylenebilir. ETSBÖ' de denemeler bütün öğrenme alanlarında özellikle yazma ve okuma etkinlikleri olarak kullanılabilir.

Belgesel: Doğayı, toplumları, toplumsal olayları, yaşantıları, kişileri konu alan belge niteliği taşıyan film, televizyon programı ya da bunlara ait yazılı metinlere denir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Eğitimde belgesellerden yararlanılması özellikle öğrenme ortamını zenginleştirerek öğrencilerin güdülenmesine katkı sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersinde belgesellerin kullanılması sonucunda kalıcı öğrenmeler gerçekleştiği, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırdığı, eleştirel düşünme ve empati gibi becerilerin gelişmesini desteklediği için kullanılabilir. Özellikle tarihsel konuların öğretilmesinde belgeseller önemli öğretim araçları olarak kullanılabilir (Bektaş Öztaşkın, 2013). ETSBÖ' de toplumsal sorunlar, tarihî olay ve kişiler, doğa olayları, yeryüzü şekilleri, bölgelerin tarihi ve kültürel özellikleri, farklı ülkelerin ekonomik, sosyal, turistik ve kültürel özellikleri gibi birçok konunun öğrencilere aktarılmasında belgeseller bir öğretim materyali olarak bütün öğrenme alanlarında kullanılabilir.

Mektup: Kitle iletişim araçlarının bu kadar gelişmediği dönemlerde kişilerin birbiriyle iletişim kurmak, duygu, düşünce ve izlenimlerini ifade etmek amacıyla yazılan, zamanla işlevsel boyutu genişleyerek insanların fikrî ve duygusal birikimlerini aktarmak amacıyla kullandıkları edebi üründür (Donbay, 2011). Yazanın yaşandığı döneme ait olaylar, toplum yapısı, kültürel özellikler açısından bilgiler içerdiği için sosyal bilgiler dersinde kullanılabilen önemli belgeler olarak görülebilir. Özellikle yazma etkinlikleri olarak öğretimin gerçekleştirilmesinde mektuplardan yararlanılması mümkündür (Ay, 2018). ETSBÖ' de mektuplardan yararlanılması öğrencilerin okuma, yazma, iletişim, zaman ve kronolojiyi anlama gibi becerilerinin gelişmesine ve aynı zamanda kültür aktarımı, toplumsal olaylara farklı açılardan bakabilme ve çözüm yolları üretebilme, değer öğretimi

gibi birçok konuda katkı sağlar, bu anlamda bütün öğrenme alanlarında öğretim materyali olarak kullanılabilir.

Söylev: Bir topluluğu belirli bir amaç doğrultusunda yönlendirmek için duygu ve düşünceleri aşıl原因an, bilgi veren, coşkulu ve güzel söz, nutuk olarak ifade edilebilir (Öztürk ve diğerleri, 2012; TDK, 2021). Toplum içerisinde önemli roller oynamış kişilerin söylevlerinin o toplum yapısının oluşması ve şekillenmesinde önemli ürünler olarak karşımıza çıktığı bilinmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde söylevlerden yararlanılabilir. ETSBÖ' de özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk eserinin çocuklar için sadeleştirilmiş haliyle öğretim ortamında kullanılması öğrencilerde milli birlik ve beraberliğin oluşması, vatan sevgisi, Cumhuriyet'in kuruluşu ve ilkeleri, Türk kimliğinin oluşması, Atatürk'ün izinde her türlü yönden gelişmiş vatandaş oluşturulması, değerler ve beceri öğretimi gibi konularda öğrencilere önemli katkılar sağlamakta ve bu anlamda bütün öğrencilere okuma önerisi olarak sunulmalıdır.

Siyasetname: Hükümet, siyaset, devlet yönetimi gibi konuları içine alan edebi ürünlerdir (Memiş, 2008). Eski Türk devletleri ve İslam devletlerinde devlet yöneticilerine ya da hükümdarlara devlet idaresi hakkında yazılar yazılıp sunulmaktaydı (Şanlı, 2009). Medinetül Fazıla (Farabi), Siyasetname (Nizamülmülk), Kutadgu Bilig (Yusuf Has Hacib) bu siyasetnelere örnek olarak verilebilir. Siyasetnameler yazıldıkları dönemin sosyal, kültürel, siyasi, askeri, ekonomik, dini gibi birçok konuyu içerdiği için sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak kullanılması mümkündür. ETSBÖ' de tarih konularının öğretiminde, Türk kültür geleneğinin aktarılmasında, kimlik oluşturmada, toplumsal problemler ve çözümleri ile ilgili konuların öğretilmesinde, adalet, eşitlik, saygı, sevgi, yardımlaşma, dayanışma, vatanseverlik gibi değerlerin aktarılmasında siyasetname kesitlerinden öğretim materyali olarak yararlanılabilir.

Öğrenmelerin tam olarak sağlanabilmesi için öğrencilerin derste aktif olmaları gerekmektedir ve bu doğrultuda ders planı hazırlanırken öğretim materyali olarak edebi ürünlerden faydalanılması önemlidir. Birçok sosyal bilgiler öğretmeni sosyal bilgiler-edebiyat ilişkisini kurarken seçilen edebi ürünün ders planı, davranışsal amaçlar, öğretmen kılavuzu gibi öğretim unsurlarını içermediği için, öğretim programı ya da ilgili ünite içerisindeki rolünü belirlemede zorlanmakta ve buna bağlı olarak doğrudan stratejilere yönelmektedir (McGowan ve Guzzetti, 2003). Bu konuda öğretmenler yukarıda bahsi geçen geniş açıklamaları ile verilen edebi ürünlerin ders planı çerçevesinde eğitsel işlevini gerçekleştirmede üretici olmalıdır. Öğretmenler ders planı çerçevesinde edebi ürün seçerken

öğretim programı kazanımları ile bağlantısını kontrol etmeli ve ders planı içerisinde kullanımlarda ilişkili olan kazanımı belirtmelidir (Öztürk Demirbaş, 2021). ETSBÖ' ye uygun ders planı hazırlanırken bu edebi ürün “sosyal bilgiler öğretim programının hangi kazanımlarını gerçekleştirirken kullanılabilir?” ve “hangi strateji, yöntem ve tekniklerden yararlanılabilir” sorularına cevap aranmalıdır. Aynı zamanda edebi ürünler ders planı çerçevesinde sınıf ortamında kullanırken öğrencilerin yaşı, sınıf düzeyi, edebi üründe kullanılan dilin öğrenci seviyesine uygunluğu, edebi ürünün konuya ve ders süresine uygunluğu gibi konular dikkate alınmalıdır.

Tablo 2.4. ETSBÖ'ye Yönelik Örnek Ders Planı

1.BÖLÜM	
Ders	Sosyal Bilgiler
Sınıf	5. Sınıf
Öğrenme Alanı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu	İklim ve Yaşamım
Süre	40'+40'=80'
2.BÖLÜM	
Kazanım	“SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.” (SBÖP, 2018)
Değerler ve Beceriler	Doğal çevreye duyarlılık, dayanışma Mekânı algılama, harita kullanma, çevre okuryazarlığı, gözlem, konum analizi, grafik, diyagram çizme ve yorumlama.
Yöntem ve Teknikler	Anlatım, okuma, soru-cevap, beyin fırtınası, inceleme, tartışma,
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Ders kitabı, EBA, Akıllı tahta, Sunu, Türkiye'nin iklim tipleri haritası, Orhan Ünal tarafından geliştirilen iklim ve yaşam konulu çizgi roman (Ünal, 2018), Türkiye'nin iklimi şarkısı (TMS, 2020). Ünal, O. (2018). Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi. (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya. Tonguç Müzik ve Sanat [TMS], (2020). Türkiye'nin iklimi şarkısı [Video]. https://www.youtube.com/watch?v=wNEbK7TtR98&t=11s
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri: Dikkati Çekme Güdüleme Derse Geçiş Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Çizim etkinlikleri, yazma, okuma etkinlikleri) Grupla Öğrenme Etkinlikleri.	Türkiye'nin iklimi şarkısı öğrencilerin dikkatini çekme ve güdüleme için dinletilerek derse başlanır. Öğrencilere şarkıda ne anlatılmak istendiği sorulur ve gelen cevaplara göre Türkiye'de görülen iklimler üzerinden iklim ve hava durumu kavramları tanımlanarak giriş yapılır. Orhan Ünal tarafından geliştirilen çizgi roman akıllı tahta aracılığı ile öğrencilere sunulur ve romanda yer alan karakterlere göre öğrencilere sesli okuma görevleri verilir. Çizgi romanda yer alan etkinlikler ile iklim ve yaşamım konusu ders kitabında yer alan haritalar da kullanılarak öğrencilere aktarılır. Geliştirilen çizgi roman ile anlatım desteklenerek iklimin insanı nasıl etkilediği konusunda öğrencilere bilgi verilir. Öğrenciler sınıf mevcuduna göre her iklim tipi bir gruba gelecek şekilde gruplara ayrılarak Türkiye'de görülen iklim tiplerinin insan yaşamını beslenme, giyim, konut tipi, ulaşım, bitki örtüsü, turizm başlıklarında nasıl etkilediğine dair cevapların yazılması gereken etkinlik kâğıdı dağıtılır. Gruplardan bir sözcü seçilmesi istenir ve cevaplar sesli bir şekilde sınıfla paylaşılır.
3.BÖLÜM	

Ölçme- Değerlendirme Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme	Türkiye’de görülen iklim tipleri ve insan yaşamına etkilerine yönelik oluşturulan 10 soruluk test öğrencilere sınıf içinde uygulanır ve cevapları öğrencilerle beraber tartışılır. Anlaşılmayan konu ve sorular tekrar edilir. Grupla uygulanan etkinlik kâğıdına yönelik grupların vermiş oldukları yanıtlar tahtaya yazılır ve yanıtlar öğrenciler ile birlikte tartışılır ve değerlendirilir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi	Edebiyat, Müzik
4.BÖLÜM	
Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Uygulama aşamasında her öğrencinin derse katılımı sağlanmalı. Kullanılan çizgi roman konu ve kazanım ile ilişkilendirilerek öğrencilere sunulmalı. Öğrencilerin anlamadığı noktalar tekrar edilerek pekiştirilmeli.

2.3.3.2. Metin Oluşturularak Kullanımı

Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler metin oluşturma etkinlikleri olarak da kullanılabilir. Özellikle öğrencilerin eğitim hayatlarındaki ilk üç senesinden sonra yazma becerileri öğretiminin azaldığı bilinmekte ve bu anlamda edebi ürünlerin metin oluşturma çalışmaları ile kullanımı yazma becerilerinin gelişmesinde önemlidir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Yazma; harfler, semboller, özel işaretler aracılığı ile duygu, düşünce ve sözleri ifade etmek olarak tanımlanabilir. Temel dil becerilerinin gelişmesinde yazma becerisi de önemli bir yere sahiptir. Okuma ve yazma becerileri arasında sıkı bir ilişki olup eğitim ortamlarında beraber kazandırılması gereken beceriler olarak görülmektedir (Karadeniz, 2015). Konuşma, okuma ve dinleme üzerinde temellenen yazma becerisi öğrencilere en son kazandırılan beceridir (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Eğitim öğretim çalışmalarında araştırmacılar kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmesinde öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önüne alan çoklu yazma etkinlikleri ve yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde bütün öğrencilerin aktif olduğu bir öğrenme ortamı oluşturulması gerektiğini belirtmektedir (Akçay, Özyurt ve Akçay, 2014). Buna bağlı olarak ortaokul seviyesinde bütün dersler içerisinde yazma becerilerinin öğrencilere kazandırılması ve geliştirilmesi mümkündür. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere aktarılması amaçlanan öğretim programı gereklilikleri ve yetkinlikleri çerçevesinde edebi ürün etkinlikleri kullanılarak öğrencilerin yazma, okuma, konuşma, anlama becerilerinin geliştirilmesi sağlanabilir.

Sosyal bilgilerin içeriği, denemeler, günlükler, şiirler, gezi yazıları, biyografiler, kısa hikâyeler, mektuplar gibi edebi ürünleri yazma etkinliklerine dönüştürebilmesi bakımından ideal bir uygunluğa sahiptir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Sosyal bilgilerde yazma etkinlikleri konuya uygun edebi ürünlerin seçilerek öğretmen ya da öğrenciler tarafından metin

oluşturma aktiviteleri olarak yer alabilir. Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenciler konu ilgili tatillerde gezip gördükleri yerleri gezi yazısı olarak, şehir veya yaşadıkları bölge ile ilgili şiir olarak, Anadolu'nun Türkleşmesi hakkında önemli kişi ya da hayali kahramanlar ile ilgili türkü, kısa hikâye olarak, tarihî bir kahramanı seçerek onun hayatı hakkında biyografi olarak, Türkiye'nin komşu ülkeleri hakkında şiir, deneme, şarkı olarak edebi ürünleri metin oluşturmada kullanabilirler. Aynı zamanda öğrenme öğretme sürecinde kullanılacak bazı yöntem ve teknikler de yazma etkinlikleri içermektedir. Örneğin sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim tekniklerinden biri olan istasyon tekniğinde dersin konusuna uygun olarak oluşturulan öykü istasyonu, şiir istasyonu, bilmece istasyonu gibi gruplar yer alabilir (Uzunöz, 2018). Bu noktada istasyon tekniği kurallarına uygun olarak öğrencilerin öykü, şiir, bilmece tamamlama gibi metin oluşturma etkinliklerinde edebi ürünler kullanılabilir ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yazma becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabilir.

Sosyal bilgilerde edebi ürünlerin metin oluşturma etkinlikleri olarak kullanılması öğrencileri birçok yönden geliştirmekte ve özellikle öğrenciler tarafından oluşturulan metinler farklı beceri ve öğrenmeler kazandırabilmektedir. Metin oluşturma etkinlikleri öğrencilere kavram öğretimi, kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmesi, derse aktif katılım, beceri ve değer öğretimi gibi konularda önemli katkılar sağlamaktadır (Ay, 2018). Aynı zamanda edebi ürünler aracılığı ile metin oluşturma etkinlikleri öğrencilerin tarihî bilgileri anlamlandırarak tarih bilincinin oluşmasını desteklemekte ve öğrencilerin tarihî çerçeveden günlük yazmaları kavramlar üzerine düşüncelerini sağlayarak eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirmektedir (Beyer, 1980; Hoover, 2009). Tarihî konuların öğretiminde Drake ve Nelson (2005) mektup, şiir, günlük ve anma yazılarının kullanımının yazma becerilerini geliştirmede ve birçok yönden öğrenmeleri desteklediğini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler dersinde konu ile ilgili edebi ürünlerin seçilerek metin oluşturmada kullanılması ders saatine ve öğretim programına uygun etkinlik oluşturmada, okul dışı öğrenmeleri destekleyen ödev oluşturmada, öğrenci seviyesine göre yapılan uygulamalarda öğretmenler tarafından kolay bir şekilde geliştirilen öğretim materyali olarak kullanılabilir. Bu anlamda sosyal bilgiler ve edebi ürün ilişkisi okuma, yazma, anlama, dinleme gibi becerilerin kazandırılmasında eğitim ortamlarında her türlü yönden desteklenebilmektedir.

2.3.3.3. Okuma Önerisi Olarak Kullanım

Edebi ürünler sosyal bilgiler ders planı ya da metin oluşturulmasına bağlı olarak öğretim materyali olarak kullanılabilirken aynı zamanda okul dışı öğrenmelerin devam

etmesi, dil becerilerinin gelişmesi, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması ve sosyal bilgiler dersine yönelik ilgilerinin artması açısından okuma önerisi olarak kullanımı da mümkündür. Okumak, yeni yaşantılar edinebilmek adına okuduğunu anlayıp yorumlayabilme yeteneğine dayanan gerçekleşmesi mümkün bir eylem olarak ifade edilebilir (Akın ve Çeçen, 2014). Başka bir deyişle okumak, belirli bir amaç doğrultusunda yazılan, yazar ile okuyucu arasında iletişimi sağlayan anlamlandırma sürecidir (Akyol, 2011). Okumak üzerine yapılan tanımlardan yola çıkarak okuyucudan okuduğu metni anlayıp belirli davranışların gelişmesi ile yeni yaşantı ve deneyimlerin farkına varıp kazanması beklenir (Çelik, 2019). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere okuma önerisinde bulunulmasında çocukların gelişim dönemlerine göre okumalar yapmaları önemlidir. Aksi takdirde yanlış okumalar sonucunda öğrencilerin hem okumaya hem de derse olan ilgilerinde azalmalar görülebilir. Bu anlamda Baraz (1987) çocukların yaşlarına göre “Okul Öncesi Dönem (0 – 6 Yaş), Masal Dönemi (7 – 9 Yaş), Serüven Dönemi (10 – 12 Yaş), Soyut Konulara Eğilim Dönemi” olarak çocukların ilgisine göre okuma dönemlerini dörde ayırmış ve bu gelişim dönemlerine göre Baraz (1987, s. 43) çocukların okuyabilecekleri edebi ürünleri şu şekilde sınıflandırmıştır (Akt. Çeçen, 2010, s. 34):

Tablo 2.5. Gelişim Dönemlerine Göre Çocukların Okuyabilecekleri Edebi Ürünler (Baraz, 1987; akt. Çeçen, 2010, s. 35)

Dönem / Yaş	Okunabilecek Edebi Ürünler
Okul Öncesi Dönem (0 – 6 Yaş)	Ninni Bilmece Tekerleme Masal Destan “Bu yaştaki çocukların eğilimlerinde cinsiyetler arasında fark yoktur.”
Masal Dönemi (7 – 9 Yaş)	Kahramanları hayvan ve kahramanları çocuk olan öyküler Tatil ve doğa öyküleri Efsane- destan – fıkra “Okul öncesinin devamı olan bu dönem çocuklarında da cinsiyet farkı belirginleşmemiştir. Ancak kızlarda bu dönem bir yıl daha uzun sürebilir. Bu dönem çocukları en çok (%75) masaldan hoşlanırlar. Bu dönem çocuklarının kitapları resimli olmalıdır.”
Serüven Dönemi (10 – 12 Yaş)	Ev- okul yaşamı Serüven kitapları Gezi kitapları Şiir- tiyatro eserleri Duygusal kitaplar Kahramanlık konulu kitaplar
Soyut Konulara Eğilim Dönemi (13 Yaş ve Üstü)	Mizah Yararlı bilgiler Biyografiler Öyküleştirilmiş tarih Polisiye kitaplar Yabancı ülkeleri anlatan kitaplar Sevgi, özveri, bağlılık konularını içeren şiir, roman, tiyatro eserleri, Soyut, duygusal, roman, düşünsel ve duygusal öykü, şiir, tiyatro eserleri Sanat değeri olan kitap ve dergiler Gazeteler, spor yazıları, güncel konular

Baraz'ın yapmış olduğu sınıflandırma tablosuna göre sosyal bilgiler dersi alan öğrenciler serüven ve soyut konulara eğilim dönemi içinde yer almakta ve bu anlamda ilgi alanlarına göre birçok edebi türde okuma önerileri yapılabilmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır (Tokcan, 2020a).

Sosyal bilgiler dersinde çocuk edebiyatının öğrencilere çeşitli yönlerden katkı sağladığı birçok araştırmacı tarafından ortaya konmuştur. Bu anlamda sosyal bilgiler dersi kapsamında edebi ürünlerin okuma önerisi olarak öğrencilere sunulması ile öğrencilerin hayal dünyalarının gelişmesine ve okudukça yeni bilgiler edinmelerine, başka dünyaları, kültürleri tanımalarına katkı sağlayarak bireyleri hayata hazırlamaktadır. Buna göre sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin nitelikli birer okur olarak yetişmeleri ve olumlu sosyal davranışlar edinmeleri için edebi ürünlerin okuma önerisi olarak kullanılmasında, önerilen kitapların bazı özellikleri taşımasına dikkat edilmelidir. Çocuklara önerilen kitaplarda bulunması gereken özellikler şöyle sıralanabilir (Demirel ve diğerleri, 2010; Otluoğlu, 2001):

- Okulda takip edilen eğitim programlarını desteklemelidir.
- Çevresel gereksinimleri karşılayabilir olmalıdır.
- Yaşamın gerçekleriyle bağlantılı olmalıdır.
- Çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici özellik taşımalıdır.
- Eğitim araçlarında bulunması gereken özelliklere sahip olmalıdır.
- Çocuğun bilgi ve kültürünü genişletebilmelidir.
- Şiddet öğeleri içermemelidir.
- Çocuğun eleştiri yeteneğini geliştirmeli, onun tepkilerini düzenleyici bir rol oynamalıdır.
- Çocuğun dilsel becerilerinin geliştirebilir nitelikte olmalıdır.
- Bilimsel verilere ve evrensel ahlak kurallarına uygun içeriğe sahip olmalıdır.
- Eğlendirici ve öğretici nitelik taşımalıdır.

2.3.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Edebi Ürünlerin Kullanımı

Ders kitabı öğretim programı amaçları ve hedeflerini gerçekleştirmede önemli eğitim-öğretim araçlarıdır. Ders kitapları belirli bir sürede ders içinde kullanılan bilgi ve uygulamalar içeren ve bireyleri hayata hazırlamayı amaçlayan materyallerdir (Topses, 2001). Ders kitapları öğrenciler için bir zorunluluk olmaktan çok içeriğinde günlük hayatla

ilişkilendirilen bilgilere yer vererek öğrencilerin istek ve bilme merakını gidermeli, öğretim programıyla tutarlılık gösteren nitelikli kullanılabilir eserler olmalıdır (Doyran, 1997; Oruç, 2009; Öztürk ve diğerleri, 2012). Ders planının hazırlanması, öğretim strateji ve yöntemlerin uygulanması, öğretim ortamının şekillendirilmesi ders kitapları çerçevesinde yapılmaktadır. Bu açıdan ders kitapları her türlü eğitim-öğretim ilke ve gereklilikleri ile öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilir nitelikte oluşturulmalıdır. Sosyal bilgiler öğretim programının 2005 yılında yapılandırıcılık yaklaşımı çerçevesinde değişikliğe uğraması ders kitaplarına da yansımıştır. Buna bağlı olarak ders kitapları öğrenciyi merkeze alan hazırlık bölümü, konuların sunum şekli, görseller, etkinlikler, değerlendirme soruları gibi birçok yönden geliştirilmiştir (Oruç, 2009). Sosyal bilgiler ders kitaplarını düz anlatımdan kurtarmak ve öğrencilerin ilgilerini arttırmak için kitaplarda edebi ürün kesitlerine yer verilmesinin önemli olduğu anlaşılmış, öğretim programı kazanımları çerçevesinde öğrenme alanlarında çeşitli edebi ürünlerden yararlanılmaya başlanmıştır. “Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ne kadar gerekli ve önemli ise yapılacak olan öğretimin gerçekleştirilmesinde kullanılan sosyal bilgiler ders kitaplarında da edebi ürünlerin kullanılması o derecede gerekli ve önemlidir” (Oruç, 2009, s. 13). Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin basılı kaynak olarak en çok ders kitaplarını kullandıkları düşünüldüğünden içeriğinin edebi ürünleri sevdirecek ve okuma alışkanlığı kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir (Görmez, 2018).

2005 yılında yapılan öğretim programı ve ders kitaplarındaki değişikliklerden sonra sosyal bilgiler ders kitaplarını edebi ürünü kullanma açısından inceleyen araştırmalarda, anı, biyografi, seyahatname, günlük, hikâye, şiir, mektup, mani, tiyatro, atasözü, tekerleme, efsane, destan, roman, deyim, nutuk gibi kesitlere yer verildiği sonuçlarına ulaşılmış (Kaymakçı, 2013; Oruç, 2009; Subaşı, 2017) ve aynı zamanda ders kitaplarına okuma önerileri olarak edebi ürünlere yer verildiği de anlaşılmaktadır. 2018 yılında yenilenen öğretim programında birçok yönden sadeleştirilmeye gidilmiş ve edebi ürün kullanımına yönelik kazanım sayılarında azalmalar olduğu görülmektedir (Tokcan, 2020a). Bu anlamda öğretim programının yansımaları olan ders kitaplarında da edebi ürün çeşitliliğinde azalmalar olduğu söylenebilir. Yeni eğitim-öğretim dönemi içinde kullanılmakta olan MEB yayını ders kitaplarında hikâye, anı, seyahatname, biyografi, destan, efsane gibi kısa okuma kesitlerine yer verildiği aynı zamanda edebi ürünlerin okuma önerisi olarak yer almasında azalmalar görüldüğü söylenebilir.

Yapılan araştırmalar dikkate alındığında sosyal bilgiler dersini düz anlatım yönteminden kurtaran, öğrenme ortamını zenginleştiren, öğrenmeleri kalıcı hale getiren, öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerine katkı sağlayan, bilişsel ve duyuşsal her türlü alanda öğrencilerin kendi yaşantıları ve başka yaşantılar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayan aynı zamanda ders kitabı içeriğinde zenginlik ve farklılıklar oluşturan ve öğrencilere okuma alışkanlığı kazandıran edebi ürünlerin önemli materyaller olduğu görölmektedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine olan ilgilerini attırmak için de sosyal bilgiler dersi çerçevesinde okumalar yapmasının olumlu katkılar sağladığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde ders kitabı ya da öğretmenlerin yönlendirmelerine bağlı olarak nitelikli okumalar gerçekteştirilmesi ve öğrencilerde okuma becerilerinin geliştirilmesi de önemlidir.

2.4. SOSYAL BİLGİLER VE OKUMA

Sosyal bilgiler ve okuma arasındaki ilişki, okuma eyleminin gerçekteştirilmesi, sosyal bilgilerde okuma becerisi, okuma türleri (sesli okuma/sessiz okuma) ile okuma öneri ve listeleri çerçevesinde açıklanarak ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir.

2.4.1. Eylem Olarak Okuma

Bilginin hızla gelişim gösterdiği çağımızda, doğru bilgiye ulaşmada, bilgiden doğru bir şekilde yararlanılmasında, yorumlanmasında, sorgulanmasında, kısaca bilgi edinme noktasında okumak önemli bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Okumak; görme, dikkat, algılama, anlamlandırma, hatırlama, yorumlama gibi farklı niteliklere sahip zihinsel bir eylemdir (Coşkun, 2002). Başka bir deyişle okuma; bir metni sözcük, cümle ve bütün ögeleriyle görme ve algılamaya dayalı bir kavrama sürecidir (Kavcar, Oğuzkan ve Hasırcı 2016). Yıldız'a (2010) göre ise okumak; fizyolojik, zihinsel ve ruhsal yönleri sahip, bir yazıda duygu ve düşüncelerin kavranması, çözümlenmesi ve değerlendirilmesine dayanan süreç olarak ifade edilebilir. Tanımlar dikkate alındığında okumanın oluşması fiziksel ve zihinsel bir eylemken okumanın devamlılığının sağlanması sosyal bir durum olarak ifade edilebilir (Arıcı, 2018). Okuma eyleminin başlamasında fiziksel yön olarak göz ön plana çıkmakta ve okumayı başlatan organ olarak ifade edilmekte, okumanın zihinsel yönünde ise anlama kavramı devreye girmekte böylece göz yazıyı gördükten sonra beyine iletir ve anlamlandırma işlemi sonucunda okuma eylemi tam anlamıyla gerçekteşmiş olur (Özkan ve Başkan, 2020). Okuma, ilkokulda başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ifade edilebilir. İlkokul programlarında okuma etkinlikleri ile öğrencilere bazı beceri ve

alışkanlıkların kazandırılması hedeflenmekte ve bu anlamda okuma eyleminin amaçları şöyle sıralanabilir (Kavcar ve diğerleri, 2016):

- Hızlı, anlamlı ve doğru okuyarak konuları doğru bir şekilde çabuk anlama,
- İlgili alanına ve düzeye uygun iyi kitaplar seçebilme,
- Sözcük dağarcığının zenginleştirilmesini sağlama,
- Kitap okumanın bilgi edinme gücünü kavrayabilme,
- Anlatım gücünü geliştirme,
- Boş zamanlarını kitap okuyarak değerlendirebilme gibi temel amaçları bulunmaktadır.

Eylem olarak okumak; zihinsel, fiziksel ve psikolojik bileşenlerin bir arada kullanılmasına bağlı süreç olarak ifade edilebilir (Aydın, 2020). Bu anlamda Sever (2015) okuma eyleminin niteliklerini; iletişim, öğrenme, algılama ve bilişsel, duyuşsal, devinişsel boyutlu gelişim süreci olarak ortaya koymuştur. İlk okuma öğretimindeki temel amaç öğrencilere okumayı öğretmektir ancak ilk okumadan sonraki aşamalarında okuma eylemi bir amaç değil bilgiye ulaşmada önemli bir araç olarak görülmektedir (Coşkun, 2002). Başlangıçta okuma, çeşitli yöntemler kullanılarak harfleri ve sesleri tanıma eylemi olarak görülmekte, daha sonraları anlamaya dayalı karmaşık zihinsel becerileri içeren bir süreç olarak ifade edilmektedir (Balcı, 2016). Bu bağlamda okuma eylemi yaşlara ve eğitim sürecine göre farklılıklar göstermekte ve okullarda okuma eğitimi yaş grupları ve öğrencilerin gelişim düzeylerine göre dönemlere ayrılarak verilmektedir (Aytaş, 2005):

İlköğretim ilk ayları; görsel okumaların yanında seslerin harf olarak karşılıkları algılanmaya başlandığı dönemdir. Okuma isteği ve merakı vardır.

Okumayı öğrenmeye başlangıç; okumayı öğrenmeye başlayan çocuğun her şeyi okumaya ve anlamaya çalıştığı dönemdir.

Okuma isteği ve alışkanlığının gelişmeye başladığı dönem; genellikle ilköğretim 2. ve 3. sınıfını karşılayan dönemdir.

Okuma deneme ve imkânlarının hızla yayıldığı, okumada güç ve üstünlüğün elde edildiği dönem; bu dönem ilköğretim 4, 5 ve 6. sınıflarında görülmektedir.

Okuma ilgi ve alışkanlığının, okumada zevk almanın başladığı dönem; bu dönem genellikle ortaöğretimin 1. ve 2. dönemleri ile yükseköğretimin ilk yıllarını kapsamaktadır.

Okullardaki eğitimlerin omurgası okumadır ve genellikle bütün derslerde okuma eylemi önemli bir yere sahiptir (Özdemir, 1967). Bu anlamda okuma eğitimi bütün dersler içerisinde öğrencilere tam olarak verilmeli ve öğrencilerin okuma yeteneği ve alışkanlığı yönünden eksik kalmamalarına özen gösterilmelidir. Okuma eğitimi öğrencilere birçok yönden katkı sağlamakta ve öğrencilerin karşılaştıkları sorunları gidermede önemlidir. Temizkan (2007) okuma eğitiminin faydalarını şöyle ifade etmiştir:

- Söz ve kelime dağarcığı zenginleşir.
- Ders kitaplarının kolay anlaşılmasını destekler.
- Dil bilgisi kuralları daha kolay öğrenilir.
- Eleştiri ve yorum yapma yeteneği artar.
- Yazım ve noktalama kurallarına daha çok dikkat edilir.
- Kaynak kitaplardan yararlanılması artar.
- Yazılı ve sözlü anlatım gücünü geliştirir.

Okuma eğitiminin verilmesi ile bireylerin okuma yazmayı öğrenmesi sonucunda okumayı sevmesi ve bunu düzenli bir şekilde devam ettirmesi ile bireyler okuma alışkanlığı kazanmış olmaktadır. Kısaca okuma alışkanlığı okuma eyleminin sürekli hale gelmesi olarak ifade edilebilir. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında aile, toplumsal çevre, okul ve öğretmenler ile bireyin kendi ilgi ve tutumu etkili faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Balcı, 2016). Okuma alışkanlığının kazandırılmasında aynı zamanda eserlerin içerik özellikleri de dikkat çeken bir etkidir ve millî ve evrensel içerikli konuların okutulması bu noktada önemli görülmektedir (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007). Okuma alışkanlığı öğrencilere bilgi edinme, ders başarılarında artış, düşünme yeteneğinin gelişmesi, yeni fikirler üretebilme, kelime haznelerinin gelişerek iletişim becerilerinin artması gibi konularda katkı sağlarken aynı zamanda tarihî ve kültürel bilince sahip okumayı seven, araştırmacı ve evrensel değerleri edinmiş bireyler yetişmesine zemin hazırlamaktadır (Arıcı, 2018). Bu anlamda okuma eğitiminin devam ettirilmesi ve okuma alışkanlığının kazandırılması sürecinde sosyal bilgiler dersi de önemli bir yere sahiptir.

Okuma eğitiminin öğrencilere okulda verilmeye başlaması ile devamındaki süreçteki temel amaç öğrencilerde okuduğunu anlamaya, yorumlamaya ve değerlendirmeye dayalı becerileri kazandırmaktır denilebilir. Sosyal bilgiler, içerisinde farklı disiplinleri barındırması açısından birçok durum, kavram, değer ve becerilere sahip bir derstir ve bu

bağlamda okuma eylemi ile bilgilerin anlaşılıp, yorumlanması ve değerlendirilmesinde önemli okuma becerilerine sahip olunması gerekmektedir.

2.4.2. Sosyal Bilgilerde Okuma Becerisi

Okuma becerisi, okullarda çeşitli yöntem ve tekniklerle çocuklara sonradan kazandırılan okuma hızına bağlı metnin anlaşılması olarak ifade edilebilir (Arıcı, 2018). Okuma becerisinin kazanılmasında vücutta farklı merkezlerin bir arada çalışmasının etkisi görülmektedir (Balcı, 2016). Yazılı bir materyalde görme, algılama, okuma, anlama, değerlendirme ve yorumlama işlemlerinin tam olarak gerçekleştirilebildiği noktada okuma becerisi kazanılmış olur denilebilir. Yapılandırıcılık yaklaşımı çerçevesinde öğrencilerin farklı becerilerin kazandırılması açısından okuma becerisine oldukça önem verilmektedir (Güneş, 2011). Çünkü okuma, kavram öğretimine bağlı olarak zihinsel gelişime önemli katkılar sağlayan bir dil becerisi olarak görülmektedir (Balcı, 2016). Bu anlamda okuma sırasında yazılı materyaldeki bilgiler sıralama, sınıflama, sorgulama gibi işlemlerle yeniden adlandırılarak zihinde yapılandırılmakta ve bu süreçte öğrencilerde dil ve zihinsel becerilerin gelişimi hızlanmakta olduğu için eğitimin her kademesinde öğrencilerde okuma becerisi geliştirilmeye çalışılmaktadır (Güneş, 2011).

Okuma; konuşma, dinleme, okuma ve yazma dil becerileri ile bir arada çalışan bir süreçtir (Johnson, 2017). Bu bağlamda 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen yetkinliklerin okuma becerisi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmekte ve sosyal bilgiler öğretiminde okuma bileşenlerinin aktif bir şekilde kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler genellikle ders kitapları gibi yazılı materyallerin kullanıldığı bir ders olmakla birlikte ders kitapları öğrencilere bilgi aktarımının sağlanmasında yetersiz kalmakta ve edebi ürün çeşitleri gibi diğer okuma materyallerine yer verilmesi gerekmektedir. Ders kitapları aynı zamanda daha çok bilgi verici metinlerden oluştuğu için öğrencilerin çoğu okuma ve anlama sorunu ile karşılaşabilmektedir (Vacca ve diğerleri, 2006). Bu anlamda sosyal bilgiler dersinde öğrencilere çeşitli okuma etkinlikleri ile okuma becerilerinin kazandırılması önemlidir (Öztürk ve diğerleri, 2012). İlköğretimin birinci kademesinde öğrencilere sesleri ve heceleri tanıma gibi temel okuma becerileri verilirken içerik alanı öğretimine dayalı sosyal bilgiler dersinde kavrama ve üst düzey becerilerin öğretilmesi söz konusudur (Sheldon, 2004). Sosyal bilgiler çeşitli sosyal bilim disiplinlerine ait birçok soyut ya da somut kavramları içermekte ve buna bağlı olarak öğrenciler tarafından anlaşılması zor bir ders olarak görülmektedir. Bu anlamda sosyal bilgiler dersinde çeşitli okuma etkinlikleri ve yazılı

materyallerin kullanılması ile öğrencilerde kavramların daha kolay anlaşılması desteklenerek öğrenmelerin kolaylaştırılması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde alana yönelik okuma etkinliklerinde birden fazla strateji kullanılabilirken ders saatinin kısıtlı olmasından kaynaklı öğretmenler birden fazla beceriyi harekete geçiren ve ders esnasında öğrencilere gerekli sorgulamaları ve yönlendirmeleri yaptırabildiği, özellikle kavram öğretimini destekleyen yönlendirilmiş okuma-düşünme aktivitesi² gibi stratejilere daha çok yer vermelidir (Keskin ve Baştuğ, 2010). Yazılı materyaller sosyal bilgiler dersinde kullanılan önemli araçlardır ve içeriğin %85 ile %90'ı kitaplar aracılığı ile öğrencilere aktarılmaktadır (Myers ve Savage, 2005). Yapılacak olan okuma etkinlikleri diğer konu ve etkinliklerden soyutlanarak değil, öğrenciler açısından önemli görülen cümle, metin ve öykülerle bütünleştirilerek verilmelidir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Okuma etkinlikleri ve okuma materyallerinin sosyal bilgiler dersinde ne kadar etkin kullanılırsa öğrencilerde okuma becerilerinin de aynı oranda arttığı söylenebilir (Yazıcı, 2006).

Sosyal bilgiler dersinde temel okuma becerilerinin geliştirilmesinde öğretmenler çeşitli etkinliklerle öğrencileri aşamalı bir şekilde üst düzey okuma becerilerinin gelişmesine hazırlamalıdır. Bu etkinlikler ilk olarak öğrencilerde yazılı materyali ya da ders kitabını tanımaya yönelik *kitap bölümlerinin/kısımlarının kullanımı*, sosyal bilgilerde kavram öğretimine bağlı olarak *sözcük dağarcığının öğretimi ve geliştirilmesi*, sosyal bilgilerde kullanılan genel terimler, ihtisas sözcükler ve teknik terimler çerçevesinde *sözcük gruplarının öğretilmesi* etkinlikleri olarak uygulanabilir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Sosyal bilgiler dersinde bu etkinlikler ile öncelikle öğrencilerin materyali ve ilgili kavramları tanımları hedeflenmekte, aksi takdirde öğrencilerin sosyal bilgilerde yer alan en temel kavramları bile öğrenememelerine yol açmaktadır.

Sosyal bilgilerde tam anlamıyla geliştirilmesi ve öğretilmesi hedeflenen okuma becerileri ise *kelime hazinesi oluşturma becerisi (kelime öğrenme becerisi)*, *okuduğunu anlama becerisi ve çalışma-araştırma becerisi* şeklinde ifade edilebilir (Yazıcı, 2006). Sosyal bilgiler yapısı itibari ile öğrencilerin yeni karşılaşacakları ya da anlamını hiç bilmedikleri, hayatları boyunca karşılarına çıkacak birçok sözcüğü içermektedir. Buna bağlı olarak öğrencilere kelime haznelerini genişletebilecek okuma etkinlikleri verilmeli ve öğrencilerde okuma becerisine bağlı olarak kelime öğrenme becerisinin geliştirilmesi

---

²**Ayrıca bakınız;** H. K. Keskin ve M. Baştuğ (2010) “Sosyal bilgiler dersi okuma çalışmalarında yönlendirilmiş okuma-düşünme aktivitesinin okuduğunu anlamaya etkisi” çalışmalarında yönlendirilmiş okuma-düşünme aktivitesi uygulamasını (DR-TA) aşamalı bir şekilde aktarmışlardır.

sağlanmalıdır. Öğrencilerden sosyal bilgiler dersinde uygulanan bu okuma etkinliklerinde yer alan kelimeleri doğru okuyup anlaması ve aynı zamanda sosyal bilgilerle ilgili yazılı metin ve materyalleri okuyup anlam çıkarması beklenmektedir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Bu durumda sosyal bilgiler dersinde öğrencilere çeşitli yöntem ve teknikler aracılığı ile okuduğunu anlama becerisinin kazandırılması önemlidir. Sosyal bilgiler dersi, okumaya dayalı bilgilerin yoğun olarak yer aldığı derslerden biridir ve bu anlamda öğrencilerden sosyal bilgiler dersi ile ilgili karşılaştıkları bir cümle, paragraf, metin, kitap, masal, hikâye, destan gibi çeşitli edebi ürünleri de okuyup verilmek istenen mesajı ya da özü anlaması ve hayatına uygulaması beklenir. Okuma materyalleri öğrencilerin aynı zamanda çalışmaları ve araştırmalarında sıklıkla başvurdukları ürünlerdir (Yazıcı, 2006). Bu bağlamda öğrencilerin okuma materyallerini nasıl kullanacaklarına ya da hangi okuma materyalinden araştırma yapabileceklerine dair becerilere sahip olması gerekir. Sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin ders kitaplarının dışında yazılı materyalleri nasıl okuyacağı, hangi ortamda ve ne zaman okuyacağı ne için okuyacağı gibi durumlara da başarılı okumalar gerçekleştirmesi açısından dikkat etmesi önemli görülmektedir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Bu anlamda öğretmenlerin öğrencileri bu sorulara yanıt arama konusunda yönlendirmesi gerekmektedir. Fakat öğretmenlerin özellikle ortaokul ya da daha üst düzeydeki öğrencilere okuma yazma beceri ve etkinliklerini sınıf içi öğretimlerine etkili bir şekilde dahil etmelerine yardım edemedikleri belirtilmektedir (Hall, 2005). Sosyal bilgiler dersinde belirtilen okuma becerilerinin gerçekleştirilmesinde materyalin nasıl okunması ve kullanılması gerektiği önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler, sosyal bilgiler dersinde ünite ilgili bir öyküyü seçerek sesli okuma yapabilir, öğrencileri küçük gruplara ayırarak bir ticarî kitabı okumaları ve düşüncelerini sınıfta paylaşmalarını sağlayabilir ya da bir ünite ticarî kitaptan alınan örnek metinler çerçevesinde etkinliklerle zenginleştirebilir (McGowan ve Guzzetti, 2003). Öğretmenlerin sınıf içinde ya da okul dışında sosyal bilgiler dersi çerçevesinde kullanmış olduğu yazılı materyalden en yüksek faydayı sağlamak ve öğrencilerde üst düzey okuma becerilerinin gelişmesini desteklemek için çeşitli yöntem ve stratejiler ile materyallerin nasıl okunması gerektiğine öncelikle kendisi karar vermeli ve öğrencileri bu konuda bilgilendirilmelidir.

2.4.3. Okuma Türleri

Okumak, dinlemek, bir konuda bilgi edinmek gibi belirli bir amaca yönelik olmalı ve okumaya başlamadan önce metnin niçin ve hangi okuma türünün kullanılarak okunması gerektiği belirlenmelidir (Erdağı Toksun, 2018). Okuma türleri araştırmacılara göre çeşitlilik

göstermekte ve Güneş (2021) “sesli okuma, sessiz okuma, sorgulayıcı okuma, paylaşarak okuma, bağımsız okuma” olarak, Arıcı (2018) “sesli okuma, sessiz okuma, inşat okuma, toplu okuma, görsel okuma, serbest okuma, güdümlü okuma, bilgilenimsel ve yazınsal okuma, anlamlı okuma, hızlı okuma, seçmeli okuma, eleştirel okuma” olarak sınıflandırmışlar ve eğitim ortamlarında genellikle Kavcar ve diğerlerinin (2016) sesli okuma, sessiz okuma olarak yapmış oldukları sınıflandırma kullanılmaktadır.

2.4.3.1. Sesli Okuma

Güneş’e (2021, s. 146) göre “sesli okuma, yazıyı görme, kelimeleri fark etme, kelimelerin görüntülerini ve anlamını zihinsel sözlükten bulma, seslendirme ve anlama işlemidir.” Sesli okuma, kelime ya da kelime gruplarının gözle algılanarak zihinde anlamlandırılması sonucunda konuşma organları aracılığı ile söylenmesi olarak ifade edilebilir (Kavcar ve diğerleri, 2016). Sesli okumalarda tam ve başarı elde edebilmek için sesin ton ve vurgu bakımından ayarlanması önemlidir (Arıcı, 2018). Sesli okuma eğitimi, öğrencilerin metin içinde yer alan daha önce karşılaşmadıkları ya da yabancı dilden Türkçeye geçen kelimeleri doğru bir şekilde seslendirebilmelerini sağlama, telâffuz alışkanlığı geliştirebilme, dinleyenlerde ilgi ve haz oluşturma, dinleme alışkanlığı kazandırma, öğrencilerin etkili okumayı öğrenmelerini sağlama gibi amaçlara hizmet etmektedir (Çiftçi, 2001; Güneş, 2021; Karatay, 2018). Sesli okuma yöntemi sayesinde ayrıca öğretmenler, okumayı gerçekleştiren öğrencilerin seviyesini belirleyebilmekte, dinleyen öğrencilerin de bilişsel süreçlerinin etkinliğini kavrayabilme imkânı elde etmekte ve buna bağlı olarak öğrencilerin konuşma becerileri ile kendilerini bir topluluk önünde ifade edebilme konusunda özgüvenlerinin gelişmesi desteklenmekte, dinleyen öğrencilerin de konuya ilgi ve tutumları artmaktadır (Ünveren, 2020).

Sesli okuma etkinliklerinde öğretmen nasıl okunması gerektiği konusunda örnek olarak ilk başta kendisi okumalı, daha sonra rastgele öğrenci seçerek, gruplara ayırarak ya da sadece bir öğrenciye okutarak sesli okuma etkinliğini uygulayabilmektedir. Sesli okuma çalışmaları yapılırken dikkat edilmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir (Arıcı, 2018; Çelik, 2006; Karatay, 2018):

- Yazım ve noktalama işaretlerine uyulmalıdır.
- Bağlama uygun vurgu ve tonlama yapılmalıdır.
- Cümle, satır ya da kelimelerde atlama yapmadan eksiksiz okuma ya da okutma yapılmalıdır.

- Yöre ağız kullanılmamalıdır.
- Gereksiz tekrarlardan kaçınılmalıdır.
- Okumaların konuşur gibi gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Okumada yapılan hataların düzeltilmesi, okuma tamamlandıktan sonra yapılmalıdır.

Okuma kitapları sesli okuma çalışmalarının ana kaynağı olarak görülmektedir (Kavcar ve diğerleri, 2016). Özellikle sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin seviyesine uygun olmayan, öğrenciler tarafından bizzat seçilmemiş ya da öğrencilerin tanınması istenen okuma kitapları sesli okuma çalışmaları ile öğrencilere aktarılabilir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Bu kitaplar sosyal bilgiler dersi kapsamında genellikle ticarî kitaplar olarak adlandırılan masal, biyografi, tarihî roman, çizgi roman, şiir, destan ve efsaneleri içeren edebi ürünlerdir. Sosyal bilgiler dersine uygun ticarî kitaplar seçildikten sonra öğretmen sınıfta sesli okumalar yaparak öğrencilerin kitap ile ilgili anlamadığı noktaları sormasına, kitapta anlatılanların sosyal bilgiler konularıyla ilişkilendirilmesine, kitapta anlatılmak istenenlerin öğrencilerin sosyal bilgilerde öğrenmiş oldukları bilgilere ne gibi faydası olduğu ve bu bilgileri nasıl kullanılması gerektiği noktalarının belirlenmesine katkı sağlamaktadır (Mertol, 2009). Sesli okumalar yapılmadan önce öğretmenler öncelikle etkin dinlemeyi sağlama adına konu ile ilgili sorular sorabilir, okuma esnasında da ünite ve okunan materyalin (öykü, biyografi, efsane vb.) ortak noktaları ile ilgili konu ve düşüncelerde tartışmalara yer verebilir (McGowan ve Guzzetti, 2003). Aynı zamanda sosyal bilgiler dersinde okuma kitapları aracılığı ile yapılan sesli okumalarda öğretmenler kitabın program ya da öğrenme alanlarındaki rolünü de öğrencilere açıklamalıdır.

2.4.3.2. Sessiz Okuma

Sessiz okuma, ses organlarını devreye sokmadan sadece gözle yapılan okumalar olarak ifade edilebilir (Kavcar ve diğerleri, 2016). Göz hareketleri sonucunda zihinde anlamlandırma sürecine bağlı olarak okumaların gerçekleştirilmesidir (Ünveren, 2020). Sessiz okumada okur sadece metni anlamaya odaklıdır ve kelimeleri uygun seslendirme, tonlama, vurgu gibi kurallara uymadan algılayıp başkasına aktarmadan okuma işlemini gerçekleştirmektedir (Karatay, 2018). Sessiz okumanın amacı öğrencinin metni akıcı ve hızlı bir şekilde kavrayıp ondan bir anlam çıkarması ve öğrencilerin kendi kendilerine okuma alışkanlığı edinmelerini sağlamaktır (Çelik, 2006; Güneş, 2021). Sessiz okuma etkinlikleri sayesinde öğrencilerin zamanı daha iyi kullanmaları, okuma hızını arttırmaları, bağımsız çalışabilme becerisinin gelişmesi, anlama ve kavrama yeteneğinin gelişmesinin

desteklenmesi sağlanmış olmaktadır (Güneş, 2021; Kavcar ve diğerleri, 2016). Öğretmen sessiz okuma etkinliklerinde sınıf içinde okuma saati ayarlayabilir, belirli bir süre tutabilir ve bu sürede örnek olması açısından kendisi de sessiz okuma yapmalıdır. Sessiz okuma çalışmalarında (Arıcı, 2018; Çelik, 2006; Karatay, 2018; Kavcar ve diğerleri, 2016);

- Dudaklarda kıpırdatma olmamalıdır.
- Okuma sırasında baş ve gövde hareket ettirilmemelidir.
- Doğru ve dik oturmaya özen gösterilmeli ve kitapla göz arasındaki mesafe doğru ayarlanmalıdır.
- Yazı elle ve kalem gibi araçlarla takip edilmemelidir.
- Okurken başkalarını rahatsız etmeden gürültü çıkmadan sessiz olunmalıdır.
- Sessiz okuma için seçilen materyalin öğrencilerin ilgilerini çeken konulardan olmasına özen gösterilmelidir.
- Öğrencilerin sessiz okumalardan sonra okuduğunu anlayıp anlamadıkları kontrol edilmeli, sınıf içinde tartışmalar yapılmalıdır.

Sessiz okuma çalışmaları 4 ve 5. sınıftan itibaren öğrencilerin bilgiyi kendi başlarına anlamlandırmalarını sağlama becerilerinin gelişmesine yönelik uygulanmaya başlanmakta ve genellikle yetişkinler tarafında da sıklıkla tercih edilen bir okuma türü olarak görülmektedir (Ünveren, 2020). Sessiz okuma çalışmalarının eğitim sürecinde verilmeye başlandığı sınıf düzeyi dikkate alındığında sosyal bilgiler dersinde okuma eğitimleri olarak kullanılması mümkündür. Sosyal bilgiler yoğun bilgilerin yer aldığı bir derstir ve bu anlamda öğrencilerin hızlı bir şekilde okumalar gerçekleştirip okuduğunu anlayabilme ve aktarabilme yeteneklerine sahip olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak sosyal bilgiler dersinde öğretmenler sessiz okuma çalışmaları ile sınıf içinde yazılı materyali süre tutarak öğrencilerden okumalarını isteyip sonrasında okuduklarını anlamaya yönelik metin ile ilgili sorular sorarak sınıfta tartışmalar yapabilir. Bu noktada öğretmenler okunan metinde anlatılanların sosyal bilgiler ile nasıl bir ilişkisi olduğunu da öğrencilere sormalı ve metinde sosyal bilgiler dersi çerçevesinde anlatılmak istenen noktaların doğru bir şekilde anlaşıldığını kontrol etmelidir. Sosyal bilgiler dersinde sessiz okuma çalışmaları aynı zamanda sınıf dışı okuma etkinlikleri olarak da uygulanabilir. Özellikle öğrencilerin derse olan ilgilerini arttırmak, eğlenerek öğrenmelerini desteklemek, okul dışında da öğrenmelerin pekiştirilip kalıcılığının sağlanması ve öğrencilere kendi başlarına okuma alışkanlığı kazanmalarının sağlanması adına sosyal bilgiler dersi ile ilişkili edebi ürünler okutulabilir.

Sosyal bilgilerde okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik yazılı materyallerin kullanılmasında öğrenciler için gerekli koşulların sağlanması da önemlidir. Özellikle öğrencilerin öğretmenler tarafından seçilmiş olan yazılı materyalleri ne zaman ve hangi ortamda okumaları gerektiği belirlenmelidir. Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler mümkün olduğu kadar ders dışı okumaya teşvik edilmelidir (Öztürk ve diğerleri, 2012). Bu sayede öğrencilerin sosyal bilim disiplinlerine ait bilgilere ulaşmada oldukça fazla kaynağa erişmesi sağlanmış olacaktır. Öğrencilerin bu kaynakları okumaya teşvik edilmesi de sosyal bilgilerde okuma becerisinin kazandırılmasında önemli bir etkidir. Öğrencilerden okunması istenen yazılı materyallerin mutlaka neden okunması gerektiği açıklanmalıdır. “Bu neden, spesifik bir konuda daha fazla bilgi bulmak, destekleyici bilgi sağlamak, farklı bir bakış açısını okumak, tarihsel gerçeklere ilişkin edebî eserlerle tanışmak, veya hoş vakit geçirmek olabilir” (Öztürk ve diğerleri, 2012, s. 60). Ülkemizde ilköğretim birinci ve ikinci kademe düzeyinde çocuk ve ilk gençlik kitaplarından yararlanma anlayışı gelişmemiştir (Çocuk Vakfı, 2021). Buna bağlı olarak öğrencilerin genel okuma ilgileri oldukça düşüktür. Bu noktada öğretmenler önerilen yazılı materyalleri okumaya yönelik öğrencilere iyi bir sebep göstermeli ve bunun önemli etkilerini bir şekilde açıklayarak öğrencilerin okumaya olan ilgi ve meraklarını uyandırılmalıdır (Öztürk ve diğerleri, 2012). Buna göre öğretmenler öğrencilerin ulaşabilecekleri yazılı materyallerin neler olduğuna karar verebilir bilgi ve niteliğe sahip olmalıdır. Öğrencilerin sosyal bilgiler içerik alanı okuma yapabilmelerinde öğretmenler iyi bir partner görevini üstlenmeli ve onları bu tür metinleri okuyabilmeleri için iyi bir şekilde yönlendirebilmelidir (Hall, 2005). Yazılı materyal olarak sosyal bilgilerle yakından ilişkili olan çok sayıda roman, hikâye (öykü) gibi edebî ürünler mevcuttur. Öğretmenler bu ürünlerin seçiminde eğitim ve kitap dergilerinde yayınlanan seçki listelerden, yayın evlerine ait okuma listelerinden, belirli alana yönelik alan uzmanları tarafından oluşturulmuş olan okuma öneri listelerinden kaynak olarak yararlanabilir.

2.4.4. Okuma Önerisi ve Okuma Listeleri

Okuma eğitiminde bireylerin okuma alışkanlığı kazanması ile okuma kültürünün oluşmaya başlaması hedeflenmektedir. Buna bağlı olarak okuma eğitiminde alışkanlığın kazandırılmasına yönelik bireylerin ilgilerine göre eğitimin düzenlenmesi zorunludur (Balcı, 2016). Okuma alışkanlığının, okumayı öğrenmeye başladıktan sonraki süreci takiben çocukluk ve gençlik dönemlerinde kazandırıldığı bilinmektedir. Buna bağlı olarak öğrencilerin bu dönemlerde okumaya karşı sevgilerini arttırmada ve okuma kültürünü oluşturup geliştirmede, gelişim dönemleri ve ihtiyaçlarına göre kitaplar okutulması

önemlidir (Arıcı ve Sallabaş, 2020). Okuma alışkanlığı ve kültürü oluşturulmasında ticari kitaplar, özellikle de yaş grupları dikkate alındığında edebi ürünler ön plana çıkmaktadır. Edebi ürünler ile öğrencilerin okul öncesi dönemden itibaren kitaplara olan ilgi ve sevgisi arttırılarak okuma alışkanlığı kazanmaları sağlanabilir. Ülkemizde öğrencilere kitap okuma alışkanlığını genel olarak öğretmenlerin kazandırdığı ifade edilebilir (Arıcı, 2018). Yine öğretmenler öğrencilerin okuma kültürü kazanarak nitelikli kitaplar okumasında ve seçici okuyucu olarak yetişmelerinde önemli bir role sahiptir. Bu noktada öğretmenler okul dışı öğrenmeyi devam ettirmede ve okuma alışkanlığını kazandırmada öğrencilerine kitap önerisinde bulunmalı ve çeşitli alan uzmanları, kurum ve kuruluşlar, eğitimciler, yayın evleri, yazarlar tarafından oluşturulan okuma listelerinden yararlanmalıdır.

Öğrencilere özellikle okuma alışkanlığı kazandırmak ve okumaya olan ilgilerini arttırmak için ülkemiz genelinde geçmişten günümüze okuma listesi ve önerileri çerçevesinde birçok çalışmaya imza atılmıştır. Bu doğrultuda 1924 yılında ülkemize gelen eğitimci John Dewey raporunda her okulda kitaplık oluşturulması gerektiğini ve okuma alışkanlığı kazanana kadar gerekirse kitapların görevliler tarafından vatandaşların evlerine götürülmesi gerektiğini belirtmiştir (Kolcu, 2016). 1940'lı yıllarda Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in öncülüğünde okuma alışkanlığı ve okuma kültürü kazandırılmasında çoğunlukla Batı edebiyat ürünlerinin yer aldığı klasikler çevrilmiş, 1950'li yıllarda Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin döneminde "Türk Kültür Eserleri" adıyla Doğu edebiyatı klasikleri listesi yayımlanmış, 1970'li yıllarda önceki yayınlardan esinlenilerek yerli ve yabancı eserleri içeren "1000 Temel Eser" çalışması yapılmış, daha sonra Tercüman gazetesi tarafından "1001 Temel Eser" adıyla okuma listesi yayımlanmış ve son olarak 2004 ve 2005 yıllarında lise ve ortaokul öğrencilerine yönelik Millî Eğitim Bakanlığı tarafından "100 Temel Eser" okuma listesi oluşturulup yayımlanmıştır (Arıcı ve Sallabaş, 2020). Fakat bu çalışmalardan kitap içerikleri, yaş ve gelişim düzeyleri, ilgi alanları ya da uygulama şekilleri gibi sorunlar çerçevesinde istenilen başarı elde edilememiştir. Bu doğrultuda ülkemizde genel olarak bireylerin okumaya karşı ilgi ve tutumlarında azalmalar olduğu bilinmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığının okuma kültürü haritası araştırma sonucuna göre okuma alışkanlığı oranının düşük olduğu ve kitapların rastgele seçilip okunduğu anlaşılmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011). Yine 2021 Türkiye eğilimleri araştırma raporuna göre kitap okuma alışkanlığının giderek düştüğü görülmektedir (Aydın ve diğerleri, 2021). Okuma alışkanlığının eğitim ortamlarında kazandırıldığı düşünüldüğünde her bir ders içerisinde öğretmenler öğrencilerine okuma önerisinde bulunarak bu oranı yükseltmeye

çalışabilir. Nitekim Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011) ile Özensoy ve Şimşek (2011) araştırmalarında öğrencilerin genel olarak öneriler doğrultusunda okumalar yaptıklarını ortaya koymuşlardır. Buna göre belirli alana yönelik uzmanlar tarafından oluşturulmuş ve okunması öneri olarak belirtilen okuma listelerinin önemli olduğu söylenebilir. Eğitim ve öğretim ortamında oluşturulacak olan okuma listesi önerilerinde ve okuma programlarında akademisyenler, öğretmenler ve psikologlar bir arada çalışmalı, aynı zamanda öğrenci ve velilerin okuma tutum ve alışkanlıkları göz önünde bulundurulmalıdır (Özbay, 2009).

Okumak, bilgiye ulaşmada ve bilginin nasıl kullanılması gerektiği konusunda başvuru en temel yollardan biridir. Okuma becerisi kazanmış, okuma ilgileri gelişmiş, okuduğunu anlayabilen, seçici, duyarlı, düşünen, eleştirel okuma yapabilen bireyler yetiştirmek ailenin, eğitimin, toplumun ve devletin ortak görevi olmalıdır (Çocuk Vakfı, 2021). Günümüzde eğitim-öğretim sistemi uygulamaları göz önüne alındığında öğrencilerin tamamen sınav odaklı eğitimler aldığı, velilerin sadece öğrencilerin deneme sınavlardan kaç puan aldıkları ile ilgilendikleri, öğretmenlerin öğrencileri boş vakitlerinde soru çözmeye teşvik ettikleri görülmektedir. Bu durum öğrencilerin kitap okumaya olan ilgilerinin giderek azalmasına ve okumayı vakit kaybı olarak görmelerine yol açmaktadır. Akbayır (2010) “Çocuğum Neyi Okumalı?” adlı eserinin bir bölümünde liselere giriş sınavında başarı elde etmiş öğrencilerin yapmış oldukları görüşmeler ile kendi görev süreci boyunca elde ettiği gözlemleri sonucunda kitap okumayı dersler için engel olarak gören ailelere ve eğitimcilere; sınavlarda başarılı olan öğrencilerin ortak noktalarının okumak olduğunu ve sistemli çalışmanın yanında çok okuduklarını, görev yaptığı süre içerisinde yüksek puanlı fen liselerini kazanan öğrencilerin kitap okumayı bir yaşam biçimi haline getirdiklerini, hayatında kitaba yer vermeyen öğrencilerin sınav başarı sırasında ilk bine dahi giremediklerini, kitap okumayan öğrencilerin Türkçe dersi dışında kalan derslerde de okuma, anlama, yorumlama, çözümlenme konularında yetersiz kaldıkları ve sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Ortaokul ve lise yıllarında başarısızlık yaşayan öğrencilerin başarısızlık nedenlerinin öğretim ortamlarında okuma ve yazma becerileri ile etkinlik ve uygulamalara yer verilmemesinden kaynaklandığını son yıllarda yapılan araştırmalar da ortaya koymaktadır (Bates, 2009, akt. Huysman, 2012). Bu anlamda öğrencilere bütün derslerde okuma önerileri yapılarak nitelikli kitaplar okumaya teşvik edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Okuma önerileri ve okuma listeleri; en başta öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılmasında, öğretmenlere öğrencilerinin seviyesi ve derse katkısı çerçevesinde yol

gösterici nitelik oluşturma, eğitim ve öğretimde öğrenci ve öğretmenlerin okuyabilecekleri kitaplara ulaşmalarında kolaylık sağlamada, belirli bir alanda bilgi sahibi olmak isteyen bireylere yol gösterici olmada, uzmanlar tarafından oluşturmasına bağlı olarak ailelerin çocuklarının ne okuduğunu kolaylıkla takip edebilmelerinde, bir ders çerçevesinde eğitimciler tarafından oluşturulmuş olan liste önerilerinin derse olan ilgiyi ve ders başarısını artırma ile öğretim programının gereklilik ve yeterliliklerinin öğrencilere kazandırılması gibi birçok noktada önemli görülmektedir. Bu doğrultuda özelliklere çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılması ve nitelikli kitaplar okuyarak yetişmelerine katkı sağlamak, Türkiye okuma oranını arttırmak ve okuyan bir Türkiye oluşturmak adına Çocuk Vakfı Edebiyat Okulu (<https://www.cocukvakfi.org>), Oku Okut Derneği (<https://www.okuokut.org/>) ve çeşitli internet siteleri yaş grupları ve öğrencilerin sınıf düzeylerine yönelik okuma listeleri ve okuma önerileri oluşturmuşlardır. Fakat bu önerilen kitap listeleri öğrencilerde genel okuma alışkanlığı kazandırılması ve okuma kültürü oluşturmaya yönelik olmakla birlikte belirli bir ders ya da alan çerçevesinde hazırlanmamıştır. Eğitim-öğretim ortamında öğrencilere okuması önerilen kitapların aynı zamanda ders içeriğine öğretim programı kazanımlarına, beceri ve değer öğretimine ya da öğrenme alanı konularına katkı sağlayarak öğrenmeleri desteleyecek nitelikte olması gerekmektedir. Özellikle yoğun bilgilerin, soyut kavram ve konuların yer aldığı sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin nitelikli okumalara teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Bu noktada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi konu alanlarını iyi bilmeleri ve öğrencilerini sosyal bilgiler konu alanı çerçevesinde okumaya yönlendirebilmeleri gerekmekte, öğrencilerin konu alanı okuma ve yazma becerilerini disiplinlerarası yaklaşımlarla destekleyerek geliştirmelerini sağlamalıdır (Aydın ve Tay, 2018). Sosyal bilgilerde edebi ürün kullanılmasının öğrenmeleri destekleyip kalıcı hâle getirdiği, soyut kavramları somutlaştırdığı, sosyal bilgiler dersini tek düze ve sıkıcı bir öğretimden kurtarıp öğrencilerin eğlenerek öğrenmeleri gibi öğrencilere birçok yönden katkı sağladığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuş ve kanıtlanmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin okumaya teşvik edilmesi ve öğretmenlerin öğrencilerine ne okutması gerektiği konusunda yol gösterici niteliğe sahip okuma listesi önerilerinin oluşturması gerekmektedir.

2.5. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın konusuna yönelik ilgili araştırmalar; edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili araştırmalar ve okuma önerisi üzerine yapılan araştırmalar olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

2.5.1. Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi ile İlgili Araştırmalar

Yurt içi ya da yurt dışında yapılan araştırmalar incelediğinde sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkini araştıran çalışmalarda bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle ETSBÖ' ye yönelik roman, hikâye (öykü), gezi yazısı, şiir, türkü, destan gibi edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersinde kullanımında öğrenci ve ders başarısına etkisinin araştırıldığı çalışmalara giderek ağırlık verildiği görülmektedir. Bu bölümde genel olarak Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi araştırmalarına yer verilmiştir.

2.5.1.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Şimşek (2000), "*İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Hikâye Anlatım Yönteminin (Storytelling) Kullanımı*" adlı yüksek lisans tezi çalışmasında ilköğretim 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde düz anlatım yöntemi ile hikâye anlatım yöntemi arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmada deneysel desenden yararlanılmış ve 6. sınıf deney ve kontrol grubu 7. sınıf deney ve kontrol grubu olmak üzere toplam 4 grup ve 120 öğrenci ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda deney gruplarında hikâye anlatım yöntemi ile işlenen derslerde öğrencilerin bilgi ve kavrama düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğu ortaya konmuş ve öğretmenlerin tarih konularının öğretiminde biyografi, hikâye, çizgi hikâyeler gibi ürünlerden yararlanması konularında bilgilendirilmelerinin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Öztürk ve Otluoğlu (2002), "*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi*" adlı makalede sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilere duyuşsal davranışların kazandırılmasında yazılı edebiyat ürünlerinin etkisini araştırmışlardır. Deneysel desenin kullanıldığı bu çalışma 5. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak her iki gruba da ön-test son-test olarak bilişsel bilgi testi, duyuşsal davranışlarla ilgili erişim testi ve öğrenci görüş anketi uygulanmıştır. Yapılan analize göre yazılı edebiyat ürünlerinin kullanıldığı deney grubunda duyuşsal davranış özelliklerinin anlamlı derecede arttığı, öğrencilerin motivasyon ve özgüvenlerinde de artışların olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tekgöz (2005), "*İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi*" adlı yüksek lisans tezi çalışmasında sosyal bilgiler öğretiminde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısı ve kalıcılığa etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Deneysel

desenin kullanıldığı araştırmada toplam 64 öğrenci ile araştırma yapılmış ve deney grubunda dersler geleneksel ders araçlarının yanında edebiyat temelli öğretim yöntemine dayalı öykü ve şiir kullanılarak yürütülmüştür. Öğrencilere ön-test ve son-test uygulamaları olarak başarı ve kalıcılık testleri uygulanmış ve araştırmada deney grubunun lehine akademik başarı düzeyinde, kalıcılık testinde anlamlı farklılıkların olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin derse olan ilgilerinde ve derse katılımlarında artış olduğu, okuma alışkanlıklarını etkilediği, konular arasında bağlantı kurmayı, zihinde canlandırmayı, rahat anlatımı ve kolay hatırlamayı olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Akkuş (2006), “*Sosyal Bilgilerin Öğretiminde Destanların Kullanımı*” adlı çalışmada destanların sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak nasıl kullanılabilirliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada sosyal bilgiler dersi ve destanlar hakkında bilgiler vermiş, destanların Türk toplum hayatındaki yeri ve öneminden bahsetmiş, sosyal bilgiler dersi 6. sınıf müfredatında yer alan Türk destanları ve işlenen temaları açıklamış, destanın eğitim ve öğretimde materyal olarak nasıl kullanılabilirliğini aktarmıştır. Çalışma öğretmenlere yol gösterici ve açıklayıcı niteliği taşımaktadır.

Oruç (2009), “*Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitaplarında Edebi Ürünler*” adlı makalesinde 6. Sınıf kitaplarında edebi ürün kullanma durumlarını incelemiştir. Çalışmada Millî Eğitim Bakanlığına ait sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı ile 3 farklı özel yayınevlerine ait ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları içerik analizi yöntemini kullanılarak incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda ders kitabında edebi ürünlerin kullanıldığı ancak yeterli olmadığı, daha çeşitli edebi ürünlere yer verilmesi ve ders kitaplarında edebi ürünlerin daha işlevsel olarak yer alması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Er (2010), “*Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında İlköğretim Öğrencilerinin Biyografi Kullanımına İlişkin Görüşleri*” adlı doktora tezi çalışmada 4-8. Sınıf Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük müfredatında bulunan biyografik unsurları ve öğrencilerin biyografi kullanımına yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmaya toplam 30 şube ile 457 öğrenci katılmıştır ve öğrencilere konuya ilişkin anket uygulanmıştır. Yapılan analizlere göre ilgili ders müfredatlarında bilim insanı, sanatçı, yazar, politikacı, asker, sporcu ve diğer meslek gruplarına ait kişilerin biyografisi noktasında öğrencilerin beklentilerini kısmen karşıladığı, öğrencilerin de çoğunlukla sanatçı ve yazarların biyografisini yazmayı tercih ettikleri, biyografi yazma konusunda tercihlerini beğeni ve kişisel özelliklerinin oluşturduğu, biyografisini yazdıkları kişilerde en fazla zeka

ve meslek yönünden model aldıkları ve genellikle biyografi yazarken dijital kaynaklardan bilgi topladıkları, farklı meslek gruplarına yönelik kişilerin biyografisinin derslerde daha çok kullanılmasını istedikleri sonuçları elde edilmiştir.

Akyol (2011), “*İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinin Çocuk Edebiyatı ile İlişkilendirilmesinin Öğrencilerin Empati Becerilerine (Eğilimlerine) Etkisi*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi Türk Tarihine Yolculuk ünitesinin çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanarak işlenmesi ile öğrencilerin empati becerilerine etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmada deneysel desen kullanılmış ve toplamda 34 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrencilere çocuk edebiyatı ürünleri kullanılarak ders işlenirken kontrol grubunda geleneksel yöntemler kullanılmış ve öğrencilere ön-test son-test olarak empati eğilim ölçeği uygulanmıştır. Analiz sonucunda deney grubunun lehine anlamlı sonuçlar ortaya çıktığı, kız öğrencilerin empati eğilimlerinin daha fazla olduğu ve kendi çalışma odasının olup olmaması, beslediği hayvanın olup olmaması, annenin çalışıp çalışmaması, babanın çalışıp çalışmaması, ailenin yapısı, kardeş sayısı, geçirmiş olduğu hastalık olup olmadığı değişkenlerine göre anlamlı bir fark çıkmadığı anlaşılmıştır.

Kaymakcı (2013), “*Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sözlü ve Yazılı Edebî Türlerin Kullanım Durumu*” adlı makale çalışmasında 4,5,6 ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî ürünlerin kullanımını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. İçerik analizi kullanılan araştırmada ders kitaplarında edebî ürün kullanımına önem verildiği, anı, atasözü, biyografi, destan, deyim, efsane, fıkra, gezi yazısı, günlük, hikâye, kompozisyon, makale, mâni, marş, masal, mektup, menkıbe, özdeyiş, roman, siyasetname, söylev, sözlük, şarkı/türkü, şiir, tekerleme ve tiyatro edebî ürünlerine ders kitaplarında yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yakar (2013), “*Cumhuriyetten Günümüze Uygulanmış Olan İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Seyahatnamelerin İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Cumhuriyetten bu zamana kadar uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı ve programın amaç ve konularında seyahatnamelerle ilgili hangi tür değişim ve gelişimler olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak 1938 ve 1949 ortaokul programları, 1970 Sosyal Bilgiler öğretim programı, 1985 ortaokul programları Milli Tarih ve Milli Coğrafya programları, 1998 ve 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programları doküman analizi yöntemine bağlı olarak incelenmiştir. Yapılan analizlere göre sonuçlar kazanımlarla ilgili, içerikle ilgili, eğitim

durumlarıyla ilgili, sınama durumlarıyla ilgili, ders kitapları ile ilgili sonuçlar olarak kategorilere ayrılmış ve bütün kategorilerde 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programında genel olarak edebi ürünlere ve seyahatnamelere yer verildiği görülmüş, önceki yıllarda uygulanmakta olan öğretim programlarında sadece 1938 ortaokul öğretim programı coğrafya konuları içeriğinde ve 1970 sosyal bilgiler öğretim programı coğrafya konularında eğitim durumları ile ilgili gezi- gözlem yapılmasına atıflar yapıldığı sonuçları elde edilmiştir.

Yeşilbursa ve Sabancı (2015), “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımına Yönelik Görüşleri*” adlı araştırmalarında sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanımına yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmaya toplamda 146 öğretmen adayı katılmış ve yapılan analiz sonucunda öğretmen adayları edebi ürünleri düşünce ve duyguların ifadesi, sanatsal ve estetik değeri olan ürünler, ortak kültür ürünleri, toplumsal devamlılığı olan ürünler, genel kabul gören ürünler olarak algıladıkları, edebi ürünlerin genellikle tarih, coğrafya, sosyoloji gibi disiplinler ile ilişkilendirildiği, edebi ürün kullanımının kalıcılığı artırmada, derse dikkat ve ilgi çekmede, dersi eğlenceli kılmada, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırmada, öğretimi zenginleştirmede katkı sağladığı, bazı öğretmen adaylarının edebi ürün kullanımını uzun zaman alması, bazı öğrenciler için sıkıcı olması, yanlış anlama ya da yorumlamalara yol açması, kurgu ve gerçek ayrımı yapamama açısından olumsuz gördükleri, en çok tarih, coğrafya, hukuk ve ekonomi konularının öğretiminde kullanabilecekleri sonuçlarına ulaşmıştır. Öğretmen adayları araştırma sonuçlarına göre kendilerini sosyal bilgiler dersinde edebi ürünü nasıl kullanmaları gerektiği konusunda yetersiz görmekte-dirler.

Beldağ ve Aktaş (2016), “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı: Nitel Bir Çalışma*” adlı çalışmalarında amaç öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanılmasına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışmaya toplamda 24 sosyal bilgiler öğretmeni ve 24 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Durum çalışması modelinin kullanıldığı araştırmada yapılan analizler sonucunda öğretmen ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde materyal olarak edebi ürünlerin kullanılmasını yararlı buldukları, daha çok hikâye türünü kullanmayı tercih ettikleri, ders amaçları çerçevesinde öğrencilere katkı sağlayacak edebi ürünleri seçme eğiliminde oldukları sonuçları elde edilmiştir.

Yıldırım (2017), “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Edebi Ürün Kullanma Durumları (Erzurum Örneği)*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin edebi ürün kullanma durumlarını ve varsa sorunlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel yöntem kullanılmış olup 26 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşülmüştür. Yapılan analizlere göre sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanan öğretmen sayısının fazla olduğu ve genellikle öğretmenlerin edebi ürünü konu, öğrenci seviyesi gibi kriterlere göre seçtikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada derste kullanacakları edebi ürünleri genellikle internet ve televizyon aracılığı ile temin ettikleri ortaya konmuştur.

Şentürk (2020), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman ve Eğitici Çizgi Film Kullanımının Öğrencilerin, Tutum, Motivasyon ve Akademik Başarılarına Etkileri*” adlı doktora tezinde 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında çizgi ve eğitici çizgi filmlerle işlenen dersin öğrencinin tutum, motivasyon ve akademik başarısına olan etkilerini ve öğrenci görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada karma yöntem tercih edilmiş olup toplamda 3 farklı ortaokuldan 266 6. Sınıf öğrencisi katılmıştır. Nicel boyutunda deneysel desen kullanılarak deney grubunda yer alan öğrencilerde ders çizgi roman ve eğitici çizgi filmler kullanılarak işlenmiştir. Öğrencilere ön-test ve son-test olarak Akademik Başarı Testi, Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği, Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği uygulanmış ve uygulama sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve çizgi film kullanılarak işlenen derslerde öğrencilerin derse ilişkin ilgi, tutum ve motivasyon ve akademik başarılarında artış olduğu, öğrencilerin kullanılan öğretim materyalini etkili ve olumlu bulduğu sonuçları elde edilmiştir.

Öztürk Demirbaş ve Yıldırım (2021), “*Türkiye’de Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi Bibliyografyası*” adlı makale çalışmalarında Türkiye’de sosyal bilgiler dersi ve edebi ürün ilişkisini konu alan Türkçe çalışmaların analizi yaparak bibliyografyasını oluşturmayı amaçlamışlardır. Çalışmada nitel araştırmada desenlerinden belgesel tarama yöntemi kullanılmış ve Türkiye’de yapılmış yüksek lisans tezi, doktora tezi, makale, kitap/kitap bölümü ve USBES (Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu) bildiri çalışmaları incelenerek ayrı başlıklarda yıllara göre alfabetik olarak bibliyografyası oluşturulmuştur. Doküman incelemesine göre yapılan analizlerde 82 makale, 74 yüksek lisans tezi, 28 bildiri, 25 kitap/kitap bölümü, 12 doktora tezi olmak üzere toplam 221 çalışmaya ulaşıldığı, en az doktora tezlerine yer verildiği, çalışmaların en çok 2017 yılında

yapıldığı, çalışmalarda en fazla hikâye/öykü edebi türünün kullanıldığı, en fazla öğrencilerle çalışmalar yapıldığı, daha çok nitel araştırma yaklaşımının tercih edildiği ve buna bağlı olarak verileri toplamada ve verilerin analizinde nitel yöntemlerin daha fazla kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

2.5.1.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

McGowan ve Guzzetti (1991), “*Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (Promoting Social Studies Understanding Through Literature-Based Instruction)*” adlı çalışmada sosyal bilgiler ile edebi ürün ilişkisinden bahsedilerek sosyal bilgiler öğretiminde ticari kitapların kullanım gerekçeleri açıklanmıştır. Çalışmada genel olarak sosyal bilgiler dersinde ticari kitapların nasıl kullanılması gerektiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çalışma, öğretmenlere sosyal bilgiler dersini ticari kitaplarla ilişkilendirmesi gerektiği, bu ilişkilendirmeyi nasıl yapacaklarına ilişkin bilgiler içermesi konusunda yol gösterici ve açıklayıcı nitelik taşımaktadır.

Davis ve Palmer (1992), “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Genişletmek İçin Çocuk Edebiyatını Kullanma Stratejisi (A Strategy for Using Children’s Literature to Extend the Social Studies Curriculum)*” çalışmalarında sosyal bilgiler öğretimine çocuk edebiyatı ürünlerini dahil etmek için 6 aşamalı bir strateji yöntemi geliştirmişler ve deneysel bir çalışma ile bu stratejinin örnek uygulamasını sunmak amaçlanmıştır. Çalışmada öğrencilere göçmenlik, nüfus, çevre sorunları, yerleşim şekli konuları çerçevesinde Arnold Lobel tarafından yazılan *On the Day Peter Stuyvesant Sailed Into Town* (1971) adlı kitabını okutarak öğrencilerin New York şehrinin bugünkü ve geçmiş yaşamını karşılaştırabilmeleri amaçlanmıştır. 6 aşamalı stratejinin uygulandığı araştırmada öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirdiği, öğrenme sürecini olumlu yönde etkilediği, öğrencilere öğretilmesi hedeflenen konunun daha iyi bir şekilde öğrenildiği ve geçmişteki New York şehir yaşantısı ve sorunlarını bugün ile karşılaştırabildikleri sonuçları elde edilmiştir.

Savage ve Savage (1993), “*Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Edebiyatı (Children’s Literature In Middle School Social Studies)*” adlı çalışmalarında sosyal bilgiler öğretiminde çocuk edebiyatının materyal olarak kullanılması ve öğrenciler üzerindeki etkilerini açıklamışlardır. Çalışmanın amacı genel olarak sosyal bilgiler dersinde çocuk edebiyatı ve edebi ürünlerin kullanımının öğrencilere birçok yönden katkılar sağladığı ve sosyal bilgiler dersinin hedeflerinin gerçekleştirilmesinde edebi ürünlerin kullanılması gerektiğini aktarmaktır.

Tindall (1996), “*Sosyal Bilgiler Öğretimde Geleneksel Ders Kitabı Yaklaşımın Kullanılması ile Edebiyat Emelli Yaklaşımın Kullanımının Karşılaştırılması (A Comparison Of Teaching Social Studies Using A Traditional Textbook Approach Versus Using A Literature Based Approach)*” başlıklı çalışmada edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi ile geleneksel sosyal bilgiler öğretimi karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışma 37 5. sınıf öğrencisi ile yürütülmüş olup bir sınıfta geleneksel ders kitapları ile diğer sınıfta edebiyat temelli yaklaşım ile ders işlenmiştir. Uygulama sonrasında öğrencilere başarı ve tutum anketi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda edebiyat temelli yaklaşımla işlenen sınıftaki öğrencilerin tutum ve başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu, hatırlama düzeylerinin arttığı ve düşünme becerilerinin geliştiği sonuçları elde edilmiştir.

Dull ve Garderen (2005), “*Hikâyeyi Tarihe Geri Getirmek: Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Sosyal Bilgiler Öğretimi (Bringing the Story Back Into History: Teaching Social Studies to Children With Learning Disabilities)*” adlı çalışmalarında risk altındaki ya da öğrenme sorunu yaşayan öğrencilerin sosyal bilgiler ders kitaplarını anlamakta zorluk çektiği ve bu anlamda ders kitaplarının revize edilmesi gerektiğini açıklamışlardır. Gana (Afrika Ülkesi) ders kitaplarından örnekler sunarak sosyal bilgiler ders kitaplarının nasıl geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymuşlardır. Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilerin daha kolay anlamasını sağlamak için hikâyelerden yararlanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Almerico (2013), “*İlköğretim Programında Çocuk Edebiyatı ile Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki (Linking Children’s Literature With Social Studies In The Elementary Curriculum)*” adlı araştırmasında sosyal bilgiler dersinin edebiyat ile birleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada Ulusal Sosyal Araştırmalar Konseyi (NCSS) tarafından belirlenen standartlara göre sosyal bilgiler öğretiminde çocuk edebiyatının yararlanması gerektiği açıklanmış ve konseyin belirlediği standartlara uygun kaliteli çocuk edebiyatının paylaşılmasına yönelik öğretim yöntemleri araştırılmıştır. Araştırma sosyal bilgiler ve çocuk edebiyatı ilişkisi çerçevesinde öğrencilerin katılımını, eleştirel düşüncelerini, kelime dağarcığını ve kolay anlamalarını geliştirmeye yönelik önerilen strateji ve teknikler ile öğretmenlere yol gösterici ve açıklayıcı niteliğe sahiptir.

Campos (2021), “*Jane Goodall ve Sosyal Bilgiler: İlham Veren Yaşam Çalışmalarını Keşfetmek İçin Çocuk Edebiyatı ve Sorular (Jane Goodall and Social Studies: Children's Literature and Questions to Explore Her Inspiring Life's Work)*” adlı araştırmasında Jane Goodall’ın hayatını çocukların seviyesine uygun olarak tasarlayarak sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Jane Goodall’ın hayatından etkilenen yazar onun hayatını sosyal

bilgiler dersinde öğrencilere aktarmak istemiş fakat çocukların dillerine uygun bir çalışmaya rastlamadığı için kendisi tasarlayarak öğrencilerine sunmuştur. Jane Goodall'ın çığır açan buluşları, yeni fikirler ve düşünme biçimleriyle sonuçlanan kararları ve sorumluluk, adalet kaygısı gibi doğuştan gelen karakter özellikleri hakkında öğretmek için kullanılabilir Jane Goodall'ın çocuk edebiyatını oluşturmuş ve devamında Jane Goodall'ın yaşamı ve çalışmasının dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini teşvik etmek için tasarlanmış eleştirel düşünme sorularına yer vermiştir. Yazar sosyal bilgiler dersi çerçevesinde bu yaşam öyküsünün öğrencilere birçok yönden ilham kaynağı olabileceğini düşünmekte ve amaçlamaktadır.

2.5.2. Okuma Önerisi ve Listeleriyle İlgili Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde bilimsel nitelikte okuma önerisi ve listeleriyle ilgili çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Ülkemizde doğrudan sosyal bilgiler dersi çerçevesinde okuma listesi ya da önerisi oluşturmaya yönelik bir çalışmaya rastlanmıştır. Görmez ve Şen (2021) tarafından geliştirilen araştırma, bu çalışmanın veri toplama sürecinin tamamlanıp analiz aşamasında yayımlanmıştır. Bu bölümde genel okuma önerisi ve okuma listeleri çalışmalarında yer verilmiştir.

Sills-Briegel ve Camp (2000), “*Sosyal Sorunları Araştırmak İçin Edebiyatı Kullanmak (Using Literature To Explore Social Issues)*” adlı araştırmalarında ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde toplumsal sorunlara karşı duyarlılık kazanmaları, problem çözme becerilerinin gelişmesi ve uygulama noktasında okumaya ve uygulamaya dayalı edebi ürünler kullanılarak “anlık görüntü stratejisi” uygulamasına yönelik önerileri içermektedir. Araştırmada “adaletsizlik ve isyan, önyargı, savaş ve soykırım” konuları hakkında edebi ürünleri kullanarak öğrencilerin bu sorunlar hakkında farkında olmasını sağlamak, sorunlara çözüm üretebilmek ve kendi hayatına uygulayabilmeleri noktasında örnek anlık görüntü stratejisi uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonunda sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğretmenlerin daha fazla anlık görüntü stratejisi uygulayabilmelerine yönelik çeşitli toplumsal sorunlarda kullanabilecekleri konu özetlerini içeren çocuk kitapları listesi öneri olarak sunulmuştur.

Shiveley ve Helms (2008), “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çocuk Edebiyatını Kullanma Ohio Akademik İçerik Standartları (Using Children's Literature To Teach The Social Studies Ohio Academic Content Standards)*” adlı araştırmanın amacı K-5 sosyal bilgiler dersi çerçevesinde Ohio akademik eğitimi standartları ile uyumlu öğrencilerin sosyal

bilgiler dersine olan ilgilerini arttırmak, sosyal bilgiler dersi öğrenimini desteklemek, öğrenmelerini kalıcı hale getirerek başkaları ile paylaşımını kolaylaştırmak ve öğretmenlere örnek kaynak oluşturmak adına nitelikli çocuk edebiyatı öneri listesi sunmaktır. Çalışmada sosyal bilgiler içeriği tarih, toplumlardaki insanlar, coğrafya, ekonomi, hükümet, vatandaşlık hak ve sorumlulukları konularına ayrılarak her bölümde belirli standartlarla ilgili bibliyografik bilgiler ve kısa özetleri içeren 50-70 arası kitap içermektedir. Araştırma sonunda aynı zamanda Ohio'nun sosyal bilgiler öğretmenlerine tavsiye edilen sosyal bilgiler ve çocuk edebiyatı ilişkisini konu alan çocuk edebiyatı ürünlerinin yer aldığı Web siteleri listesine de yer verilmiştir.

Şimşek (2008), “*Çocuk Edebiyatı*” adlı kitap çalışmasında çocuk edebiyatı açıklamalarına ve çeşitli dönemlerde çocuk edebiyatı çalışmalarına yer vermiştir. Araştırmasında ilköğretim düzeyinde okunabilecek Türk ve Dünya edebiyatından çeşitli kitapları edebi ürün türlerine göre kategorize ederek kitaplar listesi oluşturmuştur.

Akbayır (2010), “*Çocuğum Neyi Okumalı? (2. Baskı)*” adlı kitabında yaş gruplarına göre çocukların okuma eğilimleri ve metin türleri ilişkilerini açıklamıştır. Çocukların okuma alışkanlığı edinmelerinde kime ne görev düştüğü konusunda bilgilere yer vermiştir. Aynı zamanda yaş grupları ve okul dönemlerine göre ayrı ayrı edebi ürün türleri çerçevesinde okumaları önerilen seçilmiş çocuk kitaplığı listesi oluşturmuştur.

Yıldırım (2013), “*Eğitimciler İçin 100 Kitap Önerisi Üzerine Nitel Bir Çalışma*” adlı çalışmasında Türkiye’de kitap okuma oranlarının düşük olması üzerine öğretmenlerin okuma ihtiyacı duyduğu kitapların alanını belirlemek ve bu alanlarda uzman akademisyenler ile görüşme yaparak öğretmenlerin okuması gereken kitapları listelemek amaçlanmıştır. Araştırmada olgu bilim (fenomenoloji) desene kullanılmış toplamda 40 öğretmen ile 130 akademisyen çalışmaya katılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre öğretmenlerin en fazla meslek bilgisini içeren kitapları okumaya ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Akademisyenler, öğretmen ve öğretmen adayları için birçok yönden gelişim ve katkı sağlayabilecek 100 kitap önerisinde bulunmuşlardır araştırma sonucunda okuma listesi oluşturulmuştur.

Gürbüz (2014), “*IFLA- Ülkelerin En İyi On Resimli Çocuk Kitapları Listesi Projesi*” adlı çalışmada IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler Bölümü, her ülkenin kütüphanecileri tarafından oluşturulan en iyi 10 resimli çocuk kitabı projesi kapsamında Türkiye’deki tüm kütüphaneciler tarafından oylama yöntemi ile seçilmiş en iyi 10 resimli çocuk kitapları listesi

verilerek tanıtım ve açıklamaları yapılması amaçlanmıştır. Araştırmada proje hakkında genel bilgiler ve kitapların seçilme kriterleri gibi açıklamalara yer verilmiştir. Araştırma sonunda Türkiye’de proje kapsamında seçilmiş olan 10 resimli çocuk kitabı listesi ve kısa özetleri yer almaktadır.

Arıcı (2015), “*Türkçe Öğretmenleri / Öğretmen Adayları Ne Okumalı? Bir Okuma Listesi Önerisi*” adlı makale çalışmasının temel amacı Türkçe öğretmenleri ve öğretmen adaylarının okumalarının yararlı olacağı düşünülen kitapları belirlemeye çalışmaktır. Araştırmaya 25 öğretim elemanı ile 25 Türkçe öğretmeni katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcılar Türkçe öğretmeni ve öğretmen adaylarının düzenli kitap okumalarını ve meslek gruplarına yönelik okuma liste ve önerilerinin bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda hem mesleki hem de kültürel anlamda Türkçe öğretmenleri ve öğretmen adaylarını geliştirebilecek 100 kitap okuma liste önerisi oluşturulmuştur.

Aslan (2017), “*Türkçe Öğretmeni Adayları Tarafından Okunan Çocuk Kitapları*” adlı çalışmada “Çocuk Edebiyatı” dersini almış 3. Sınıf Türkçe öğretmen adaylarının hangi çocuk kitaplarını, hangi dönemlerde ve kimlerin tavsiyesi ile okuduklarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya toplamda 452 öğretmen adayı katılmıştır ve araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile veriler toplanmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının o güne kadar çocuklara yönelik yazılan eserlerden okudukları on tanesi belirtmeleri istenmiştir. Yapılan analiz sonucunda toplamda 551 kitabın önerildiği çocuk kitapları listesinde öğretmen adaylarının en fazla sırası ile Şeker Portakalı, Küçük Prens ve Kaşığı kitaplarını okudukları, çocuk kitapların üniversite döneminde daha fazla okudukları ve genellikle öğretmen tavsiyesi üzerine okumalar gerçekleştirdikleri elde edilmiştir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının çocuk kitaplarını en az lise döneminde okudukları ortaya konmuştur. Araştırmada Türkçe öğretmen adayları tarafından en fazla okunan 100 çocuk kitabı listesi oluşturulmuştur.

Karagöz (2017), “*Eğitmciler ve Çocuk Yazarlarının Görüşleri Bağlamında Ortaokul Öğrencileri Ne Okumalı? Bir Liste Önerisi*” adlı çalışmanın amacı Türkçe öğretmenleri, akademisyenler ve çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre ortaokul öğrencilerine yönelik okuma listesi hazırlamaktır. Araştırmada olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır ve toplamda 90 Türkçe öğretmeni, 18 öğretim üyesi ile 7 çocuk edebiyatı yazarı araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin okumasının yararlı görüldüğü 100 kitaplık bir okuma listesi ile eserlerinin okunmasının gerekli

bulunduğu kılavuz niteliğinde bir yazar listesi oluşturulmuştur. Araştırmada tüm eğitim kademelerine yönelik referans okuma listelerinin oluşturulması gerektiği önerilmiştir.

Başduvar (2019), “*İlkokula Uygun 100 Temel Eser Listesinin Sınıf Öğretmenleri Görüşlerine Göre Belirlenmesi (Mersin İli Örneği)*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasının amacı MEB tarafından 1, 2, 3 ve 4. Sınıf düzeylerine uygun 100 temel eser listesinin oluşturulmamasına yönelik ilkokula uygun 100 Temel Eser listesinin, sınıf öğretmenleri görüşlerine göre oluşturulmasıdır. Çalışmaya Mersin ilinden 120 sınıf öğretmeni katılmıştır ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda sınıf öğretmenleri öğrencileri için en çok hikâye türünü seçtikleri, en fazla Nasrettin Hoca fıkraları kitabını önerdikleri, sınıf kitaplıklarında da en çok Nasreddin Hoca Fıkraları kitabına yer verdikleri ortaya konmuştur. Araştırma sınıf öğretmenleri görüşlerine göre ilkokul öğrenci seviyesine uygun 100 Temel Eser Listesi oluşturulmuştur.

Dahl (2019; Çeviren, Kadioğlu), “*Demokrasi Üzerine (2. Baskı)*” adlı kitabında demokrasinin ne olduğu, nerede ve nasıl ortaya çıktığı, ideal ve mevcut demokrasi konularında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda çeşitli kategorilere ayrılarak demokrasi üzerine ek okuma listesi oluşturulmuştur.

Arıcı ve Sallabaş (2020), “*Lise Öğrencilerine Bir Okuma Listesi Önerisi: Edebiyat Öğretmenleri ile Mülakatlar*” adlı bildirisinden çevrilen makale çalışmalarında Türkiye’nin okuma oranı ve düzeyini arttırmak, öğrencilere, öğretmenlere, ebeveynlere yol gösterici olması ile lise öğrencilerinin okumalarının yararlı görüldüğü kitap listesi oluşturması amaçlamışlardır. Araştırmada temel nitel araştırma deseni kullanılarak toplamda 44 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni ile görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin çoğunun belirli yaş ve düzeylere yönelik oluşturulan kitap listelerini yararlı buldukları ortaya konmuştur. Araştırmada 3 ve daha fazla öğretmen tarafından önerilen 100 kitaplık bir okuma liste önerisi oluşturulmuştur. Araştırmacılar yapılan okuma listesi çalışmasını başta lise çağındaki gençler olmak üzere öğretmen, aile ve araştırmacılara bir tavsiye niteliği olarak görmektedir.

Görmez ve Şen (2021), “*Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarından Farklı Disiplinlerde Yararlanma (Sosyal Bilgiler Dersi İçin Bir Yazınsal Okuma Önerisi)*” adlı makale çalışmalarında sosyal bilgiler dersinde yazılı ürünlerden yararlanılması adına örnek bir okuma listesi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma nitel araştırma deseni olarak şekillenmiş ve doküman analizi yöntemine başvurularak veriler toplanmıştır. Araştırma

kapsamında amaçlı örnekleme yöntemine göre belirlenen 30 çocuk ve gençlik edebiyatı listesi oluşturulmuş ve bu kitaplar betimsel analiz yöntemi kullanılarak sosyal bilgiler dersi temaları, öğretim programı özel amaçları, sosyal bilgiler beceri ve değer öğretimi, sınıf düzeyi ve kazanıma göre ilişkilendirme ve analiz yapılmıştır.

Sosyal bilgiler her şeyden önce bireyleri hayata hazırlayan, devletlerin oluşturmak istedikleri vatandaş tipini eğitim ortamına aktaran bir derstir. Öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgileri kendi yaşantılarına yansıtabildiği, öğrencileri her yönden geliştiren beceri ve değer öğretiminin sağlandığı sosyal bilgiler dersinin öğretimi önemlidir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi ön plana çıkmakta ve edebi ürünlerle destekli sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilere akademik, kültürel, bilişsel, duyuşsal, okuma, yazma, anlama gibi birçok yönden gelişim sağladığı görülmektedir. Sosyal bilgiler içerisinde farklı disiplinlere ait yoğun bilgileri içeren bir ders olduğu için öğrencilerden okuma ve anlama becerilerinin yüksek olması beklenir. Bu noktada öğrencilere sosyal bilgiler dersi çerçevesinde okuma önerileri sunulması ve öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanması önemli görülmektedir. Bu araştırmada ortaokul seviyesindeki öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanması, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde nitelikli birer okur olarak yetişmeleri, öğretmenlere rehber olması açısından sosyal bilgiler öğretmenleri ve akademisyenleri görüşleri doğrultusunda okuma listesi önerisi oluşturması amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterli zamanı olmaması ya da öğrencilerine hangi edebi ürünleri okutmaları gerektiği konusunda kararsız kalmaları gibi noktalarda bu çalışmanın öğretmenlere kolaylık sağlayacağı düşünülmüş ve sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin daha fazla okuma önerilerinde bulunabileceği öngörülmektedir. Araştırma aynı zamanda bireylere küçük yaşlardan itibaren okumayı sevdirmesi ve öğrencilerin bir ders çerçevesinde de nitelikli okumalar yapabilmesi adına Türkiye'deki kitap okuma oranını arttırmayı hedeflemektedir. Ata (2006) bazen bir istatistiki verinin, bir grafiğin, bir hatıratın, bir hikâyenin, bir tablonun ya da resmin yoğun bilgilerin yer aldığı ezbere dayalı onlarca sayfadan daha önemli olduğu unutulmamalıdır diyerek öğretimlerin çeşitlenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümünde; araştırmanın yöntemi, modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, geçerlilik ve güvenilirliği, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrenci seviyesine uygun bir okuma listesi önerisinin oluşturulmasını amaçlayan bu çalışma yapısı gereği nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerden yararlanılarak olayları, durumları bağlı buldukları çevre içerisinde inceleyen ve bütüncül olarak ortaya koyan araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2018). “Nitel araştırma, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir” (Karataş, 2015, s. 63). Nitel araştırma; katılımcıların seslerini, araştırmacının düşüncelerini, araştırma probleminin açıklanması ve yorumlanması ile literatüre katkısını içeren rapor ve sunum olarak ifade edilebilir (Creswell, 2021). Araştırmacının esnek olduğu, araştırma desenini oluşturmada ve verilerin analizinde tümevarım yaklaşımının kullanıldığı, toplanan bilgiler ışığında daha önceden ortaya konmamış sonuçları ve birbiri ile ilişkilerini temel alan araştırma yöntemidir (Yıldırım, 1999). Nitel araştırmalarda araştırmacı, ele alınan konuyu, sosyal olgu ve olayları belirlenen veri toplama araçları ve analiz yöntemi ile daha derinlemesine inceler. (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Bu araştırmada nitel yöntemin tercih edilme gerekçesi bir problem ya da konunun katılımcılar ile doğrudan iletişim kurmaya dayanarak ayrıntılı bir anlayışla keşfedilmesi gerektiğidir (Creswell, 2021).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni; farkında olduğumuz fakat hakkında derinlemesine ve anlaşılır bir bilgiye sahip olmadığımız olguları inceler (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Olgubilim (fenomenoloji) çalışması, birden fazla kişinin bir fenomen ya da kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını araştıran çalışmalar olarak ifade edilebilir (Creswell, 2021). Olgubilim çalışmalarında amaç olgular ile ilgili problemleri çözümlenmek değildir (Toprak, 2021). İnsan olgusu üzerine odaklanan fenomenoloji araştırmalarında tümevarımsal betimsel bir anlayışla yaşanmış deneyimlerin anlamlandırılması söz konusudur (Ersoy, 2019). Fenomenolojik çalışmalarda “deneyim” araştırma sürecinin anahtarıdır ve araştırmada yer alan katılımcılar araştırılan olgu hakkında deneyimlerinin

özünü ortaya koyarlar, yapılan incelemeler de bu deneyimlerin ortak noktalarının çıkarılmasını amaçlanmaktadır (Merriam, 1998 ve Patton, 2002 ve van Manen, 1990 ve Johnson ve Christensen, 2004; akt. Toprak, 2021). Bu anlamda araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü akademisyenlerinin deneyimlerine bağlı olarak ortaokul öğrencilerine yönelik bir okuma listesi önerisi oluşturulduğu için olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmada, katılımcıların deneyimleri sonucunda ulaşılan bilgiler ortak noktalarına göre kategorilere ayrılarak bir okuma listesi önerisi oluşturulması amaçlanmıştır. Olgubilim çalışmalarında veri toplama sürecinde genellikle fenomeni deneyimleyen bireylerle görüşmeler (mülakatlar) gerçekleştirilir (Creswell, 2021) ve örnekleme çeşitlerinden kartopu örnekleme ya da ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak doğrudan alıntılara yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Olgubilim (fenomenoloji) çalışmalarında takip edilmesi tavsiye edilen aşamalar şöyle sıralanabilir (Creswell, 2021):

- 1) Araştırmacı, araştırma problemini inceleyerek problemin olgubilim (fenomenoloji) desenine uygunluğunu belirler.
- 2) Araştırmacı, çalışmanın ilgili olduğu fenomeni belirler.
- 3) Araştırmacı, olgubilimin felsefi varsayımlarını kabul etmeli ve katılımcıların fenomeni nasıl algıladıklarını ortaya koymak için kendi deneyimlerini araç içinde tutmalıdır.
- 4) Araştırmacı verileri toplarken fenomen ile ilgili deneyim yaşamış bireyleri tercih etmeli ve verileri toplamada genellikle görüşmeler (mülakatlar) ile birlikte gözlemler, günlükler, şiir, müzik ya da diğer sanat formlarını kullanabilir.
- 5) Katılımcılara araştırma konusu çerçevesinde belirlenen fenomen ile ilgili deneyimlerini açıklayabileceği sorular yöneltilmelidir.
- 6) Araştırma problemi ile ilgili veri elde ettikten sonra araştırmacı verilerin analizinde katılımcıların fenomeni nasıl deneyimlediğine dair doğrudan görüşme formlarından cümleler, alıntılar yapar. Burada araştırmacı anahtar ifadeleri belirleyerek temalar içinde anlam kümeleri oluşturulmalıdır.
- 7) Belirlenen temalar katılımcıların deneyimlerini açıklamada betimleyici bir şekilde yazıya geçirilirken kullanılır.
- 8) Araştırmacı yapılan betimlemelerin ardından oluşturulan temalar çerçevesinde fenomenin özünü ortaya koymaya çalışarak katılımcıların ortak deneyimlerine

odaklanır ve fenomenin anlamını okuyucunun anlayacağı şekilde yorumlayarak rapor haline getirir.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki devlet üniversitelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde görev yapan öğretim elemanları ile Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak sahada çalışmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmada, sosyal bilgiler dersinin öğreticisi olarak öğretmenlerin ve üniversitelerde sosyal bilgiler öğretmenleri yetiştirmekle görevli öğretim elemanlarının sosyal bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrencilerine yönelik okuma listesi önerisinin oluşturulmasında görüş ve bilgileri önemli görülmektedir. Belirlenen amaç doğrultusunda evrenin tamamına ulaşılması mümkün olmadığından örnekleme almaya gidilmiş, amaçlı örneklem çeşitlerinden “kartopu/zincir örnekleme” yöntemi kullanılmıştır.

Kartopu örnekleme yöntemi; araştırmacının incelediği olgu ile ilgili zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumlara ulaşmasında ilk olarak “bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir?” sorusu ile başlayıp, “bu konuyla ilgili kim veya kimleri önerebilirsiniz?” sorusu ile devam eden süreç olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu örnekleme yönteminde araştırmacı başlangıçta araştırma konusu ile ilgili en çok bilgi sahibi olan kişilerle görüşme yapar daha sonra bu kişilerden öneri isimler alarak görüşmelerini devam ettirmekte ve süreci bu şekilde işleyerek elde edilen isimler bir kartopu gibi büyümektedir (Biernacki ve Waldorf, 1981; akt. Yağar ve Dökme, 2018). “Araştırmacının zincirleme bir şekilde sürdürdüğü araştırma sonucunda veri doygunluğuna ulaşıldığı anda araştırmanın veri toplama aşaması tamamlanır” (Kerlinger ve Lee, 1999; akt. Baltacı, 2018, s. 253). Kartopu örnekleme yönteminde araştırmacı probleme ilişkin zengin bilgi sağlayıcı kişilere ulaşabilmeyi amaçlar (Patton, 2018). Bu amaçla araştırmada 15 farklı üniversiteden 19 öğretim elemanı ve 39 farklı ortaokuldan 44 sosyal bilgiler öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde toplamda 115 kişiye ulaşılmış olup gönüllük esasına bağlı olarak çalışma toplam 63 kişi ile yürütülmüştür. Araştırmada kartopu örnekleme yönteminin uygulamasına bağlı olarak öncelikle konu ile ilgili zengin bilgi kaynağı sunabilecek kişilere ulaşılmış, onlardan araştırma örneklemini çerçevesinde görüşme yapılabilecek öneri isimler alınmış ve gelen öneri isimleri tekrarlanıncaya kadar görüşmelerin devam ettirilmesi ile mevcut örneklem sayısı elde edilmiştir. Araştırma raporlanırken etik kurallara uygun olarak katılımcıların isimlerine yer verilmemiş, öğretim elemanları “ÖE1, ÖE2, ...” olarak öğretmenler ise “Ö1, Ö2, ...” olarak

adlandırılmıştır. Araştırmaya katılan öğretim elemanları ile sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler tablo 3.1. ve 3.2.’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Öğretim Elemanlarına İlişkin Demografik Bilgiler

		<i>n</i>
Cinsiyet	Kadın	7
	Erkek	12
Görev Süresi	1-5	1
	6-10	11
	11-15	1
	16-20	4
	20 ve üzeri	2
Öğretim Elemanı Unvanları	Profesör Doktor	4
	Doçent Doktor	10
	Doktor Öğretim Üyesi	4
	Doktor Araştırma Görevlisi	1
Okurluk Düzeyi	Düşük	-
	Orta	9
	Yüksek	10
Toplam		19

Tablo 3.1’ de öğretim elemanlarına ilişkin demografik bilgilere yer verilmiş olup araştırmaya katılan öğretim elemanları 12 erkek 7 kadından oluşmaktadır. Öğretim elemanlarının görev süresi ve unvanı incelendiğinde katılımcıların sosyal bilgiler alanında uzman akademisyenlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Araştırma konusu çerçevesinde öğretim elemanları okurluk düzeyleri sorulduğunda öğretim elemanlarının 9’u orta 10’u yüksek düzeyde okur olduklarını beyan etmiştir.

Tablo 3.2. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

		<i>n</i>
Cinsiyet	Kadın	15
	Erkek	29
Görev Süresi	1-5	13
	6-10	12
	11-15	6
	16-20	11
	20 ve üzeri	2
Mezun Olduğu Bölüm	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	38
	Coğrafya Öğretmenliği	2
	Tarih Öğretmenliği	1
	Tarih Bölümü (Fen Edebiyat Fakültesi)	3
	Düşük	1
Okurluk Düzeyi	Orta	29
	Yüksek	14
Toplam		44

Tablo 3.2’de sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgilere yer verilmiş olup katılımcılar 15 kadın 29 erkek öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenlerin görev süresi incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan yeni öğretim ilke ve yöntemleri ile öğretim materyalleri bilgisi ve kullanımlarına yatkın, araştırma konusu çerçevesinde kıdemli oldukları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin mezun oldukları bölüm incelendiğinde, araştırmada 38 sosyal bilgiler öğretmenliği, 2 coğrafya öğretmenliği, 1 tarih öğretmenliği, 3 tarih bölümünden mezun olan sosyal bilgiler öğretmeni yer almaktadır. Öğretmenlerin okurluk düzeyleri sorulduğunda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 1’i düşük, 29’u orta, 14’u yüksek düzey okur olduklarını beyan etmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırma ortaokul öğrencilerine yönelik sosyal bilgiler dersinde okuma listesi önerisi oluşturmayı amaçladığı için yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla veri toplama yöntemi olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği konu ile ilgili katılımcıların duygu ve düşüncelerini anlamak, derinlemesine ve geniş bilgi oluşturmak için kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlamakla birlikte görüşme sırasında katılımcıya kısmî esneklik sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulmasında öncelikle konu ile ilgili yerli ve yabancı alanyazın incelemesi yapılmıştır. Türkiye’de doğrudan sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmen görüşleri doğrultusunda okuma listesi önerisi oluşturulan bir çalışmaya rastlanmadığından araştırmacı veri toplama aracını kendisi hazırlamıştır. Literatürde okuma listesi önerileri oluşturulan Arıcı (2015), Arıcı ve Sallabaş (2020), Karagöz (2017) ve Yıldırım’ın (2013) araştırmalarından yararlanılarak “Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerine ne okutmalı?” sorusu çerçevesinde görüşme için araştırmanın amaçları doğrultusunda sonda soruların da yer aldığı geniş bir soru havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra bu sorular tez danışmanı görüşüne sunulmuş ve danışman ile birlikte 5 ana soru ve 2 sonda sorudan oluşan toplamda 7 soruluk bir görüşme formu hazırlanmıştır. Oluşturulan bu görüşme formu sosyal bilgiler, dil bilimci, edebiyat, okuma gibi konularda uzman 7 farklı alan uzmanı öğretim elemanına uzman görüşü olarak sunulmuştur. Uzman görüşü dönütlerine uygun olarak araştırma yapılacak öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri için ayrı ayrı görüşme formları hazırlanmış ve tekrardan alan uzmanları ile iletişime geçilip düzenlemeler yapılmıştır. Hazırlanan Öğretim

Elemanı Görüşme Formu (Ek 2) ve Öğretmen Görüşme Formuna (Ek 3) pilot uygulamaların ardından düzeltiler eklenerek son hali verilmiştir. Oluşturulan görüşme formları etik kurula (Ek 4) sunulmuş ve gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama sürecine geçilmiştir. Yapılan pilot uygulamalar araştırma verilerine dahil edilmemiştir.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmanın veri toplama süreci kartopu örnekleme yöntemi aşamalarına göre sürdürülmüş ve öncelikle “bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir?” sorusuna bağlı olarak araştırma konusu çerçevesinde geniş bilgi sahibi olan kişi ya da kişilere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda öğretim elemanları için sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi konusunda bilgi sahibi olduğu düşünülen üniversitelerde “Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri” dersine giren akademisyenler ile literatürde “Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimine” yönelik araştırmalar yapan araştırmacıların listesi oluşturulmuştur. Oluşturulan listeden tez danışmanı ile birlikte konu hakkında görüşme yapılabilecek öğretim elemanları seçilmiş, bilgi ve görüşlerine başvurmak için iletişime geçilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonunda öğretim elemanlarından araştırma konusu ile ilgili görüşme yapılabilecek öneri isimleri alınmış ve iletişime geçilerek süreç devam ettirilmiştir. Toplamda 55 öğretim elemanına görüşme formu iletilmiş olup gönüllülük esasına bağlı olarak araştırmaya 19 öğretim elemanı katılmıştır. Araştırmanın diğer katılımcı grubu olan sosyal bilgiler öğretmenlerinde de tez danışmanının görüşleri doğrultusunda araştırma konusu ile ilgili bilgi sahibi olabilecek sahada çalışmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile iletişime geçilmiş ve tez konusu hakkında bilgi verilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme yöntemine bağlı olarak görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden öneri isimleri alınmış ve sürecin devam ettirilmesi sağlanmıştır. Toplamda 60 sosyal bilgiler öğretmenine görüşme formu iletilmiş olup gönüllülük esasına bağlı olarak araştırmaya 44 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Verilerin toplanması görüşme formlarının oluşturulması sürecinin ardından başlamış olup 2020-2021 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Covid-19 salgını koşulları, önerilen katılımcıya ulaşamaması, katılımcılarla iletişime geçilmesinde yaşanan sorunlar gibi nedenlerden dolayı araştırma geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması adına veri toplama süreci uzun tutulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda gelen öneri isimlerin tekrarlanmaya başlaması ve oluşturulan zincirin başa dönmesi ile birlikte veri toplama süreci sona erdirilmiştir. Çalışma grubunda belirlenen katılımcılar ile, e-mail üzerinden, sosyal medya hesaplarından ya da telefon aracılığı ile

iletişime geçilmiş ve konu ile ilgili bilgi verilerek görüşme günü ayarlanmıştır. Katılımcıların çalışma saatlerine uygunluğuna göre kendilerini rahat ifade edebilecekleri bir ortam oluşturulmaya çalışılmış ve görüntülü konuşma uygulamaları üzerinden ya da mail yolu ile görüşme formları iletilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıları yönlendirmekten kaçınılmış ve veri kaybını önlemek adına görüşmeler yazılı olarak elektronik ortamda kayıt altına alınmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİĞİ

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirliği sağlamada nicel araştırmalardan farklı olarak birtakım önlemler alınmaktadır. Nitel araştırmalarda niteliği artırıcı geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları araştırma paradigmalarının etkisiyle Lincoln ve Guba (1985), Carr ve Kemnis (1986), Maxwell (1992) gibi farklı araştırmacılara göre farklı ölçütlerde şekillenmektedir (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018). Bu araştırmada Lincoln ve Guba (1985) tarafından geliştirilen strateji ölçütleri kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 277) Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamada öncelikle araştırmanın yöntemleri ve aşamalarının ayrıntılı olarak raporlanması sağlanmıştır. Araştırmanın inandırıcılığında yani iç geçerliliğinde veri toplama aracının geliştirilmesi ve veri toplama sürecinde uzman incelemesi, derinlik odaklı veri toplama, farklı özelliklere sahip katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi ile veri kaynağı çeşitlenmesi ve katılımcı teyidi yapılmıştır. Aynı zamanda araştırmanın inandırıcılığını arttırmada aktarılabilirlik (dış geçerlilik) ölçütüne bağlı olarak ayrıntılı betimleme yöntemi uygulanmıştır. Araştırma güvenilirliğinin sağlanmasında ise tutarlılık incelemesine uyulması, araştırma etkinlikleri ve süreçlerinde, veri toplama ve analiz aşamaları ile yorumlama sürecinin seyrinde denetim izi tekniği kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacı elde ettiği sonuçları ham verilerle karşılaştırarak teyit incelemesi yapmıştır.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmada her iki katılımcı grubun görüşlerini incelemek amacıyla elde edilen verilerin analiz edilmesinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi; toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak amacıyla birbirine benzeyen verilerin kodlamalar yapılarak belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve okuyucunun anlayabileceği şekilde sunulması işlemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizinde toplanan veriler daha ayrıntılı bir şekilde incelenerek kavram, kategori ve temalar aracılığı ile açıklanır (Baltacı, 2019). İçerik analizinde

araştırmacılar veri setinde bulunan kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini ortaya koyarak çıkarımlarda bulunur (Büyüköztürk ve diğeri, 2016). Bu analiz türü daha çok görüşme (mülakat) dökümleri, günlükler ve dokümanlar gibi metin analizini ifade etmekte olup tümevarımcı bir analizi benimsemektedir (Baltacı, 2019; Patton, 2018). Bu çerçevede araştırmacılar içerik analizi yöntemini kullanarak verileri tanımlamaya ve araştırma konusu çerçevesinde elde edilen verilerin içindeki gerçeklikleri ortaya koymaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmalarda verilerin analizi temelde analiz için elde edilen verilerin hazırlanması, verilen kodlanması, kodlamaların temalar altında toplanması ve verilerin şekiller, tablolar ya da tartışma olarak sunulması işlemlerine dayanmaktadır (Creswell, 2021). Nitel verilerin analizinde verilerin hazırlanmasından sonra veri setinin birkaç kez okunması önem taşımaktadır. Araştırmacı veri setini bir bütün olarak birkaç kez okuyarak elde ettiği verileri anlamlandırmaya çalışmalı ve ayrıntılara odaklanarak hatırlatıcı notlar almalıdır. Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin işlenmesi tablo 3.1.'de gösterildiği üzere verilerin kodlanması, temaların oluşturulması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olarak dört aşamada gerçekleştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Şekil 3.1. İçerik analizi aşamaları (Yıldırım ve Şimşek, 2018)

Bu çalışmada veriler araştırma konusu çerçevesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularına katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz için bilgisayar ortamında hazırlanmış, düzenlenmiş ve sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme dönütleri ayrı bir şekilde kategorize edilerek ham veriler oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemi doğrultusunda öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ayrı olarak analiz edilmiş ve veriler

her iki katılımcı grup içinde değerlendirilmiştir. Elde edilen görüşme dönütlerinin tamamı ilk olarak araştırmacı tarafından birkaç kez okunmuş ve incelenmiştir. Veri setinin tamamının okunup incelenmesi, elde edilen bilginin ve anlamının ne olduğuna dair ayrıntılı olarak düşünme olanağı sağlar (Creswell, 2021). Verilerin okunmasının ardından her iki katılımcı grubun yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar incelenmiş, anlamlı bölümler belirlenmiş ve sözcük ya da sözcük grupları olarak geçici kodlamalar yapılmıştır.

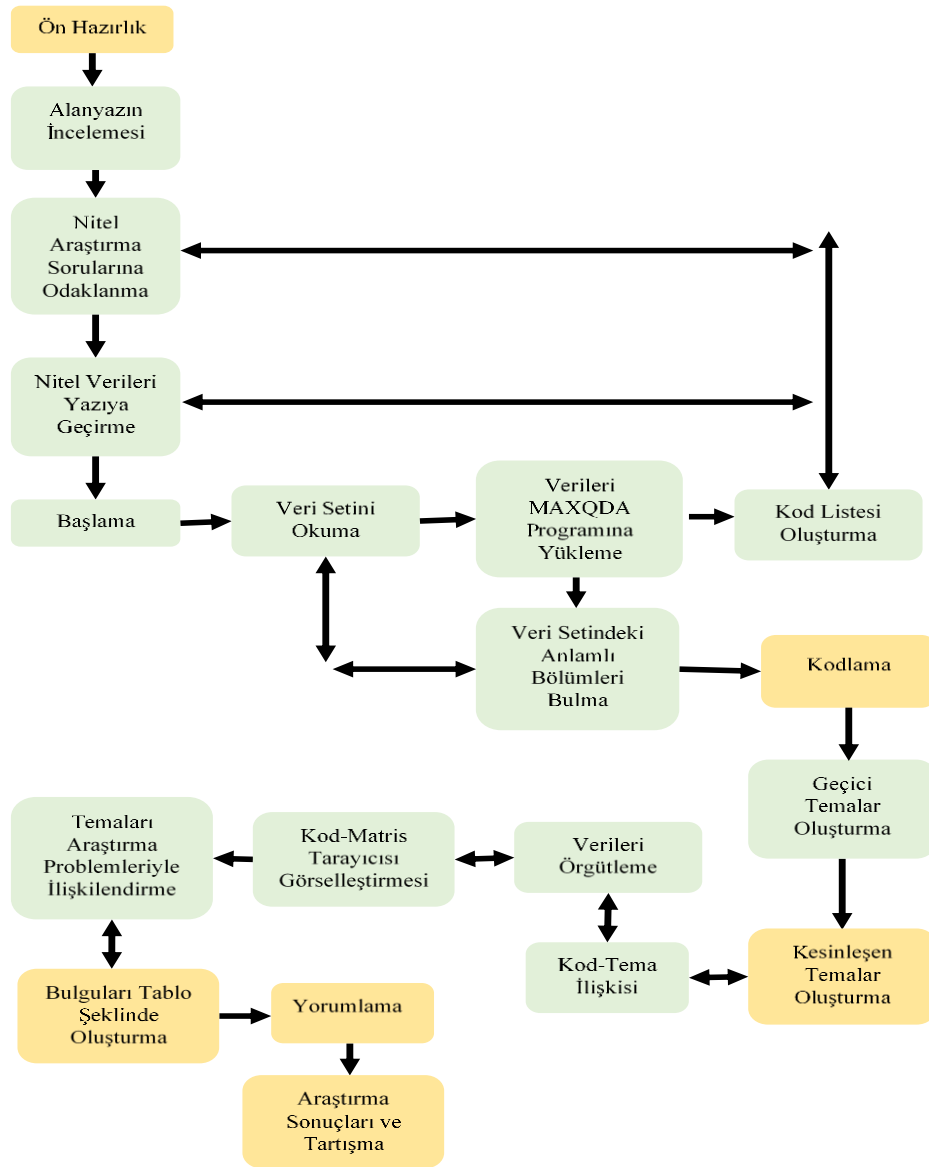
Verilerin analizinde kodlamalar MAXQDA nitel veri analiz programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. MAXQDA nitel verilerin analizinde araştırmacıya sistemik olarak inceleme, değerlendirme ve yorumlama olanağı sağlayan bir yazılım programıdır. Bu çalışmada kodlamaların ve temaların sistematik olarak gerçekleştirilmesi, verilerin detaylı bir şekilde analiz edilerek veri kaybını önlemek ve araştırmanın niteliğini arttırmak amacıyla MAXQDA analiz programı tercih edilmiştir.

Öncelikle bilgisayar ortamında düzenlenen her iki katılımcı grubun görüşme dönütleri MAXQDA programına aktarılmış, öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar her bir soru için ayrı olarak kodlanmıştır. Araştırmanın amacı çerçevesinde incelenen verileri kodlama işlemi araştırmacı tarafından birkaç kez tekrarlanarak tutarlılık oluşturulması sağlanmıştır. Kodlama sürecinin tamamlanmasının ardından araştırmanın amacı ve konusuna uygun olarak kodlar aralarında anlamlı ilişkiler kurularak bir araya getirilmiş ve temalar altında toplanmıştır. Araştırma konusu çerçevesinde belirlenen temalar kullanılan analiz programının Kod-Matris Tarayıcısı görselleştirmesinden yararlanılarak tablo haline dönüştürülmüştür. Yapılan düzenlemeler ve incelemelerin ardından son hali verilen tablolar bulgular bölümünde öğretim elemanları görüşleri ve sosyal bilgiler öğretmenleri görüşleri ayrı olarak sunulmuştur. Bulguların açıklanması ve yorumlanmasında katılımcı görüşlerinden alıntılar yapılmıştır.

Araştırmanın asıl amacını oluşturan sosyal bilgilerde okuma listesi önerisinin oluşturulmasında katılımcıların sosyal bilgiler dersi çerçevesinde önermiş oldukları eserler öncelikle her iki katılımcı grup içinde ayrı olarak listenmiş ve öneri sayısı belirlenmiştir. Sosyal bilgilerde öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri görüşleri doğrultusunda oluşturulan okuma listesi önerisinde yer alan eserler araştırmacı ve araştırma danışmanı tarafından detaylı bir şekilde incelenmiş, eserlerin yazar ve yayınevi isimleri kontrol edilmiş ve listeye son şekli verilmiştir. Oluşturulan öneri listesinin uzun olmasından kaynaklı olarak bulgular bölümünde en fazla öneride bulunan eserlerin listesi karşılaştırılmalı olarak sunulmuştur. Katılımcıların sosyal bilgiler dersi çerçevesinde okuma önerisinde

buldukları eserleri öneri gerekçeleri ve eserlerin sosyal bilgiler eğitimine katkısı ortak bir okuma listesi önerisi oluşturulduğu için her iki katılımcı grubun görüşleri incelenerek araştırmanın problemine uygun olarak oluşturulan temalar tablo halinde karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Ek 1’de sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda hazırlanan sosyal bilgilerde bir okuma listesi önerisi detaylı bir şekilde verilmiştir.

Araştırmacı tarafından nitel araştırma verilerinin analizinde izlenen aşamalar Şekil 3.2’de ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Şekil 3.2. Nitel araştırma verilerinin analizinde izlenen süreç ve aşamalar (Yıldırım ve Şimşek, 2018:254'ten uyarlanmıştır).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma konusu çerçevesinde araştırma sonucundan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların görüşme formunda kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevapların analizi sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın amacına uygun olarak belirlenen temalar altında tablolarda ele alınmıştır. Bu çalışma, araştırmanın amaç ve önemine uygun olarak iki katılımcı grup ile yürütülmüş olup veriler iki farklı görüşme formu ile toplanmış ve katılımcı grupların görüşleri ayrı şekilde sunulmuştur.

4.1. ÖĞRETİM ELEMANLARININ, ÖĞRETMEN ADAYLARINA KENDİ ÖĞRETMENLİKLERİ SIRASINDA ÖĞRENCİLERİNE OKUTABİLECEKLERİ KİTAP ÖNERİSİNDE BULUNMA DURUMLARI

Bu analizde araştırmaya katılan öğretim elemanlarının, öğretmen adaylarına kendi öğretmenlikleri sırasında sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerine okutabilecekleri ortaokul seviyesine uygun kitap önerisinde bulunma durumları ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Öğretim elemanlarının öğretmen adaylarına kendi öğretmenlikleri sırasında öğrencilerine okutabilecekleri kitap önerisinde bulunma ile ilgili görüşlerine Tablo 4.1.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretim Elemanlarının Öğretmen Adaylarına Kendi Öğrencilerine Okutmalarına Yönelik Kitap Öneri Durumları

Öneri Durumu	Toplam		
	Kitap Öneri Sayısı	n	
Evet	1-5	4	
	6-10	3	
	11-15	3	
	16 ve üzeri	6	
Hayır	Gerekçe	f	n
	Lisans programının uygun olmaması	1	3
	Öğretmenlik mesleği konusunda öneride bulunulması	1	
	Ortaokul seviyesine uygun yayınları takip etmeme	1	
	Öğretmen adaylarının okur olarak kendini geliştirmesi gerektiği	1	
Toplam	19		

Tablo 4.1. incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanlarının 16'sı öğretmen adaylarına ileride öğrencileri için

önerebileceği okuma önerilerinde bulunduğunu belirtirken 3'ü okuma önerisinde bulunmadığını ifade etmiştir. Okuma önerisinde bulunduğunu belirten öğretim elemanlarının önerdikleri kitap sayıları incelendiğinde en fazla 16 ve üzeri (n=6) kitap önerisinde bulunduğu görülmekte ve bunu takiben öğretim elemanlarının 1-5 arası (n=4), 6-10 arası (n=3) ve 11-15 arası (n=3) ortaokul seviyesine uygun kitap önerisinde buldukları anlaşılmaktadır. Tabloda öğretim elemanlarının öğretmen adaylarına kendi öğretmenlikleri sırasında öğrencilerine okutabilecekleri kitap önerisinde bulunmama gerekçelerine de yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde öncelikle lisans programının uygun olmaması, öğretmen adaylarına öğretmenlik mesleğine yönelik okuma önerisinde bulunduğu, ortaokul öğrenci seviyesine uygun yayınların takip edilmemesi ve öğretmen adaylarının okur olarak kendilerini geliştirmeleri ile tecrübe kazanmaları gerektiği belirtilmiştir. Aşağıda bazı öğretim elemanlarının yanıtları doğrudan alıntılar olarak verilmiştir:

ÖE4: “Öneride bulunmuyorum. Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat, Sosyal Bilgilerde Materyal Tasarımı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi gibi dersleri yürütüyorum. Bu dersler kapsamında sosyal bilgilerde edebi ürünlerin niteliği ve niceliği üzerinde duruyorum. Edebi ürünlerin öğrenci başarısını derse olan ilgisini arttırdığına yönelik birçok çalışma var bu yüzden bir ders materyali olabileceğini düşündüğüm için de öğretmen adaylarına ileride atandıklarında derslerinde kullanabilecekleri örnek kitaplar öneriyorum.”

ÖE8: “Öneride bulunmuyorum, çünkü ilk başta öğretmen adaylarının kendilerini, öğretmenlik tutum ve davranışı geliştirecek kitaplar öneriyorum.”

ÖE12: “Öneride bulunmuyorum, çünkü ben özellikle öğretmen adaylarının okumaları gerektiğini düşündüğüm üniversite öğrencilerine yönelik kitapları derslerimde tavsiye ediyorum. Kendi kapsama alanıma öğretmen adayları girdiği ve daha küçük yaşlara yönelik yayınları, kitap evlerini vb. yazarları çok yakından ilgiyle takip etmediğim için onlara yönelik kitap listem ve önerilerim var.”

4.2. ÖĞRETMENLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİLERİNE KAZANIM VE KONULARA YÖNELİK KİTAP ÖNERİSİNDE BULUNMA DURUMLARI

Bu analizde araştırmaya katılan sahada çalışmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerine dersin kazanım ve konulara yönelik kitap önerisinde bulunma

durumları incelenmiştir. Tablo 4.2.'de öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerine sosyal bilgiler dersinin kazanım ve konularına yönelik kitap önerisinde bulunma durumları ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilerine Kitap Önerisinde Bulunma Durumları

Öneri Durumu		Toplam	
	Kitap Öneri Sayısı	n	n
Evet	1-5	21	43
	6-10	16	
	11-15	4	
	16 ve üzeri	2	
Gerekçe		f	n
Hayır	Öğrencilerin okuma alışkanlığı olmaması.	1	1
	Öğrencilerin tavsiyeleri dikkate almaması	1	
Toplam			44

Tablo 4.2. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 43'ü öğrencilerine okuma önerisinde bulunduğunu ifade ederken 1'i okuma önerisinde bulunmadığını belirtmiştir. Okuma önerisinde bulunduğunu belirten öğretmenlerin önerdikleri kitap sayıları incelendiğinde en fazla 1-5 arası (n=21) kitap önerisinde bulunduğu görülmekte ve bunu takiben öğretmenlerin 6-10 arası (n=16), 11-15 arası (n=4), 16 ve üzeri (n=2) sayıda öğrencilerine öneride buldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerine okuma önerisinde bulunan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde kitap sayısı arttıkça öneren sayısının azalması ve sadece 2 öğretmenin öğrencilerine 16 ve üzeri sayıda okuma önerisinde bulunması dikkat çekmektedir. Tabloda öğrencilerine okuma önerisinde bulunmayan sosyal bilgiler öğretmenin, öğrencilerin okuma alışkanlığı olmadığı ve tavsiyelerini dikkate almadıkları için öneride bulunmadığını belirttiği görülmektedir. Aşağıda bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrudan anlatılar olarak verilmiştir:

Ö11: “Öneride bulunmuyorum, çünkü tavsiyemi dikkate almadıklarını ve kitap okumadıklarını düşünüyorum.”

Ö17: “Derslerimde öğrencilerime kitap önerisinde bulunmaktayım. Güncel ders kitaplarını daha önceki ders kitaplarının içeriği ile karşılaştırdığımda güncel ders kitaplarını yetersiz buluyorum ve kitapların içeriğinde bir kaos ve keşmekeşin hüküm sürdüğünü düşünüyorum. Ayrıca akıllı telefon, mobil oyunlar ve birkaç sosyal medya uygulaması ve bazı fenomenler dışında hiçbir dünyası olmayan çocukların kitaplar ile yeni dünyalarla tanışmasını istiyorum.”

Ö28: “Öneride bulunuyorum, çünkü ortaokul öğrencilerine okullarda sadece kazanımları vermek hedeflenirken, bu kazanımlar piyasada bulunan kitaplar ile desteklendiğinde ve eğlenceli bir şekilde anlatıldığında çocuğun sosyal bilgilere ve tarihe bakış açısı değişmektedir.”

4.3. ÖĞRETİM ELEMANLARININ BELİRLİ ALAN YA DA MESLEK GRUBUNA YÖNELİK OLUŞTURULAN KİTAP LİSTELERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Bu analizde araştırmaya katılan sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanlarının belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Tablo 4.3.’te öğretim elemanlarının oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğretim Elemanlarının Belirli Alan ya da Meslek Grubuna Yönelik Oluşturulan Kitap Listelerine Yönelik Görüşleri

Görüş	Gerekeçe	Toplam	
		f	n
Yararlı	Mesleki Gelişim	14	17
	Kişisel Gelişim (farkındalığı arttırma, deneyim oluşturma vb.)	7	
	Rehberlik Etme	7	
	Zaman Tasarrufu	2	
	Düşünce Gelişimi	1	
	Erişim Kolaylığı	1	
	Alan Bütünlüğü	1	
	Nitelikli Okur	1	
	Öğrenmeleri Zenginleştirme	1	
Kararsız	Yaş düzeyine uygun olmalı	1	2
	Tek Yönlü Okuma	1	
Toplam			19

Tablo 4.3. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretim elemanlarının 17’sinin belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listelerini yararlı bulduğu, 2’sinin ise kararsız olduğu görülmektedir. Oluşturulan kitap listelerinin yararlı olduğunu belirten öğretim elemanları oluşturulan listelerin en fazla sıklıkla bireylere mesleki açıdan gelişim sağladığını, bireylerin kişisel gelişimini desteklediğini ve alan ya da meslek grubu ile ilgili rehberlik ettiğini ifade etmişlerdir. Tabloda belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkında kararsız kalan öğretim elemanları ise oluşturulan listelerinin öncelikle yaş düzeyi dikkate alınarak oluşturulması gerektiğini ve tek yönlü okumalara neden olabileceğini belirttikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan bazı öğretim elemanlarının görüşleri aşağıda verilmiştir:

ÖE6: “Bence yararlıdır. Mesleğe yeni başlayan kendi alanın klasiklerini ve moda eserlerini bilmelidir. Ortak okumalar meslek grubunun kendi iç iletişimi için de gereklidir.”

ÖE13: “Yararlı buluyorum, çünkü; mesleki anlamda ve kişisel manada bireylerin kendilerini geliştirmeleri, ilerletmeleri noktasında çok faydalı olacağını düşünüyorum.”

ÖE16: “Yararlı ya da sakıncalı diye bir ayırım yapamam. Belirli alan veya meslek grubundan ziyade yaş düzeyini daha önemli görenlerdenim. Yaş seviyesine uygun olduktan sonra kitaptan alacağını alır insan. Her kitap öğreticidir.”

4.4. ÖĞRETMENLERİN BELİRLİ ALAN YA DA MESLEK GRUBUNA YÖNELİK OLUŞTURULAN KİTAP LİSTELERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Bu analizde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Tablo 4.4.’te sosyal bilgiler öğretmenlerinin belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.4. Öğretmenlerin Belirli Alan ya da Meslek Grubuna Yönelik Oluşturulan Kitap Listelerine Yönelik Görüşleri

Görüş	Gerekeçe	Toplam	
		f	n
Yararlı	Mesleki Gelişim	16	33
	Kişisel Gelişim (farklı bakış açısı kazanma, okuma beceri ve ilgi alanı geliştirme vb.)	16	
	Rehberlik Etme	6	
	Zaman Tasarrufu	4	
	İlgiyi Arttırma	3	
	Kalıcı Öğrenme Sağlama	2	
	Hedef Odaklı Okuma	1	
Yararlı Değil	Tek Yönlü Okuma	4	6
	Öneren Kişinin Önerdiği Eseri Okuması Gerektiği	1	
	Bireysel İlgi Alanı Oluşması Gerektiği	1	
Kararsız	Mesleki Gelişimi Sağlarken Tek Yönlü Okumaya Neden Olma	4	5
	Kişisel Gelişim Sağlarken Tek Yönlü Okumaya Neden Olma	1	
Toplam			44

Tablo 4.4. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 33'ünün oluşturulan kitap listelerini yararlı bulduğu, 6'sının oluşturulan kitap listelerini yararlı bulmadığı ve 5'inin ise oluşturulan kitap listeleri hakkında kararsız kalarak hem yararlı hem de yararsız bulduğu görülmektedir. Belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listelerini yararlı bulduğunu belirten sosyal bilgiler öğretmenleri kitap listelerinin en fazla sıklıkla mesleki gelişimi ve kişisel gelişimi desteklediğini, bireylere rehberlik ettiğini ve zaman tasarrufu sağladığını ifade etmişlerdir. Oluşturulan kitap listelerini yararlı bulmadığını belirten sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla tek yönlü okumaya neden olabileceğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Oluşturulan kitap listeleri hakkında kararsız kalan sosyal bilgiler öğretmenleri ise en fazla mesleki gelişimi desteklerken tek yönlü okumaya neden olabileceğini ifade etmişlerdir. Aşağıda alan ya da meslek gruplarına yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkında bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine yer verilmiştir:

Ö17: *“Bu soruya cevabım hem evet hem hayır. “Evet” çünkü; bazı alanlarda uzmanlaşmak iyidir. O meslek, ilgi alanı ya da konu hakkında yetkinleşmenizi sağlar. Her şeyden önce bir kişi alanı ile ilgili belli başlı eserleri, yazarları ve önemli isimleri kesinlikle tanımalı. Cevabım “Hayır” çünkü; 21. yy. insanı çok yönlü olmalıdır. Hele ki gelişmenin inanılmaz ve yetiştirilmez bir hız kazandığı günümüzde, tek bir alanda uzmanlaşıp diğer alanlara ilgi göstermeyen insan ve o insanlardan bir araya gelen bir ulus, bu çağda modern toplumlar arasında yer alamayacaktır.”*

Ö42: *“Oluşturulan kitap listelerini faydalı bulmuyorum insanları tembelliğe sürüklediğini düşünüyorum.”*

Ö44: *“Faydalı buluyorum. Çünkü oluşturulan kitap listelerinin o meslek gruplarında kendini geliştirme, eksikleri fark edebilme, yaptığı ya da uygulamadaki yetersizlikleri kavrayabilme gibi faydaları vardır.”*

4.5. ÖĞRETİM ELEMANLARININ SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLEBİLECEK KAPSAMLI BİR OKUMA LİSTESİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Bu analizde araştırmaya katılan öğretim elemanlarının sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin okumaları için önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi oluşturulması hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Tablo 4.5.'te öğretim elemanlarının sosyal

bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek okuma listesi hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğretim Elemanlarının Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Okuma Listesi Oluşturulması Hakkında Görüşleri

Görüş	Gerekçe	Toplam	
		f	n
Yararlı	Rehberlik Etme (Öğretmen, öğrenci, veli, öğretmen adayı)	11	19
	Derse Katkı Sağlama (Öğrenme gücünü giderme, ilgiyi artırma, materyal oluşturma vb.)	10	
	Öğrenci Gelişimi (Okuma alışkanlığı, başarıyı artırma, hayata hazırlama vb.)	9	
	Öğrenmeleri Destekleme (Kazanım, beceri ve değer öğretimi, sosyal bilgilerin amaçları, okul dışı öğrenme, ders kitabı eksiklikleri vb.)	9	
	Fikir, Bilgi ve Deneyim Aktarımı	1	
Toplam			19

Tablo 4.5. incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanlarının tamamının sosyal bilgiler dersi çerçevesinde kapsamlı bir okuma listesi oluşturulmasının yararlı olacağını düşündükleri dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının verdikleri yanıtlar incelendiğinde sosyal bilgiler dersi çerçevesinde oluşturulabilecek okuma listesinin öğretmenler, öğrenciler, veliler ve öğretmen adayları için rehber olabileceği, sosyal bilgiler dersine katkı sağlayacağı, öğrenci gelişimini destekleyebileceği ve sosyal bilgiler konularına bağlı öğrenmeleri destekleme konusunda yararlı olabileceği görüşlerini belirttikleri görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretim elemanlarının görüşleri incelendiğinde belirtilen gerekçelerin birbirine yakın sıklıkta olması dikkat çekmektedir. Aşağıda bazı öğretim elemanlarının sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir:

ÖE1: “Kesinlikle hem öğrenciler için hem de onlara kitap önerisinde rehberliğe ihtiyaç duyabilecek öğretmenler için yararlı olacaktır.”

ÖE10: “Tabi ki de yararlı olur düşüncesindeyim. Öncelikle ortaokul seviyesindeki öğrencilerin okuma alışkanlıklarını ve becerilerinin gelişmesi açısından yararlı buluyorum. Ayrıca sosyal bilgiler dersi açısından öğrenmekte zorlandığı konularda

veya akademik anlamda ek bilgi sağlama açısından önemlidir. Diğer yandan öğrencilerin karakter gelişimlerine katkı sağlayacağını düşünüyorum.”

ÖE19: “Ben yararlı olacağı düşüncesindeyim. Çünkü sosyal bilgiler sosyal bilimlerden konuları alır ve beslenir. Dolayısıyla bu kadar sosyal bilimi içerisinde barındıran bir branşın okuma listesinin olması gerekmektedir. Öğrenciler bir kitap okumak istediğinde piyasada var olan ve çeşitli ideolojik-ticari amaçlı kitaplardan sakınarak bu kitaplara yönelecektir. Çünkü öğrenciler için öğretmen önerisi önem arz eder. Bir de öğretmen kendisi okuyup sınıf içerisinde kitap tartışmaları-değerlendirmeleri yaparsa o kitaplar öğrenciler tarafından daha fazla okunacaktır.”

4.6. ÖĞRETMENLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLEBİLECEK KAPSAMLI BİR OKUMA LİSTESİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Bu analizde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin okumaları için önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi oluşturulması hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Tablo 4.6.’da öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek okuma listesi hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Okuma Listesi Oluşturulması Hakkında Görüşleri

Görüş	Gerekeçe	Toplam	
		f	n
Yararlı	Öğrenci Gelişimi (Okuma alışkanlığı, başarıyı arttırma, farklı bakış açısı kazanma, iletişimi arttırma vb.)	26	41
	Öğrenmeleri Destekleme (Kazanım, beceri ve değer öğretimi, kalıcı öğrenme, okul dışı öğrenme, ders kitabı eksiklikleri vb.)	20	
	Derse Katkı Sağlama (İlgi ve merakı arttırma, materyal oluşturma, konu bütünlüğü sağlama vb.)	19	
	Rehberlik Etme (Öğretmen, öğrenci, veli)	13	
Yararlı Değil	Tek Yönlü Okuma	2	3
	İlgi Alanını Sınırlandırma	1	
Toplam			44

Tablo 4.6. incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 41’inin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek okuma listesi oluşturulmasını

yararlı bulunduğunu ve 3'ünün ise okuma listesinin yararlı olmayacağını belirttikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler dersine yönelik oluşturulabilecek okuma listesinin yararlı olabileceğini belirten sosyal bilgiler öğretmenleri, okuma listesinin öğrenci gelişimini destekleyebileceğini, sosyal bilgiler konularına bağlı öğrenmeleri destekleme konusunda yararlı olabileceğini, sosyal bilgiler dersine katkı sağlayabileceğini ve öğretmenler, öğrenciler, veliler için rehber olabileceğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde kapsamlı bir okuma listesi oluşturulmasının yararlı olmayacağını belirten öğretmenler ise, tek yönlü okumaya ve öğrencilerin ilgi alanlarının sınırlandırılmasına neden olabileceği görüşüne sahip oldukları anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde belirtilen gerekçelerin birbirine yakın sıklıkta olması dikkat çekmektedir. Aşağıda araştırmaya katılan bazı öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir:

Ö10: *“Evet, yararlı olur. Sosyal bilgiler dersinin hikâyeleştirerek anlatılması öğrenciler üzerinde olumlu etki bırakacaktır. Bilgilerin daha kalıcı hale gelmesi sağlanacaktır.”*

Ö8: *“Kapsamlı bir liste yerine okuyabilecekleri konuları iletip o konular hakkında kitap okumalarını tavsiye ediyorum. Listelerin çok yararlı olduğunu düşünmüyorum. Belirli kitaplar ile öğrencilerimin okuyabileceği, keşfedebileceği yeni kitapları kısıtlamış, öğrencilerimin önüne set çekmiş gibi hissediyorum.”*

Ö13: *“Faydalı olur. Çünkü sosyal bilgilerin içinde olan konuların birçoğu tarihle ilişkili. Ayrıca coğrafi konular, bilimsel gelişmeler, iletişim, küresel sorunlar gibi sosyal bilgiler alanına kaynaklık teşkil eden alanlara uygun tavsiye edilebilecek çok fazla kitap ortaya çıkıyor. Öğrenci bu kitapları okuduğunda derse karşı ilgisi de artıyor ve konuları daha fazla önemsiyor. Ders esnasında okuduğu kitaplardan arkadaşlarına da güzel kesitler sunuyor. Kitap okuyan öğrencilerimin bu şekilde paylaşımları çok faydalı oluyor. İnanın bazen bizim dahi konuyla ilgili bilmediğimiz bir ayrıntıyı öğrenci okuduğu kitaplardan öğrenerek bizle paylaşabiliyor.”*

4.7. SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİLERE EN FAZLA OKUMALARI TAVSİYE EDİLEN KİTAPLAR

Bu analizde araştırmaya katılan sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerine sosyal bilgiler dersi çerçevesinde okumalarını tavsiye ettikleri kitaplar listelenmiştir. Toplamda seri kitaplar ile

574 kitap önerisinde bulunulmuş olup tablo 4.7.'de her iki katılımcı grubun öğrencilere en fazla önerdiği 85 kitap öneri listesi verilmiştir. Sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre oluşturulan “Sosyal Bilgilerde Bir Okuma Listesi Önerisi” Ek1’de detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Dersi Çerçevesinde Öğrencilere En Fazla Önerilen Kitaplar

Sayı	Kitap Adı	Yazarı	n		
			Ö	ÖE	Toplam
1.	Gençler İçin Nutuk	Mustafa Kemal ATATÜRK	19	8	27
2.	Eğlenceli Tarih Serisi	Metin Özdamarlar	12	3	15
3.	Eğlenceli Gezi Serisi	Metin Özdamarlar	9	3	12
4.	Ateşten Gömlek	Halide Edib Adıvar	8	3	11
5.	Şu Çılgın Türkler	Turgut Özakman	8	3	11
6.	Küçük Prens	Antoine De Saint-Exupéry	6	4	10
7.	Osmancık	Tarık Buğra	7	1	8
8.	Yaban	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	5	3	8
9.	Küçük Ağa	Tarık Buğra	4	3	7
10.	Şeker Portakalı	Josê Mauro De Vasconcelos	4	3	7
11.	80 Günde Devri Âlem	Jules Verne	3	4	7
12.	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	Grigory Petrov	4	2	6
13.	İnsan Neyle Yaşar?	Lev Nikolayeviç Tolstoy	4	2	6
14.	Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	4	2	6
15.	Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	4	2	6
16.	Türkiye Cumhuriyeti Serisi	Metin Özdamarlar	4	2	6
17.	Hayvan Çiftliği	George Orwell	2	3	5
18.	Mustafa ve Kemal (2 Kitap)	Metin Özdamarlar	5	-	5
19.	Dede Korkut Hikâyeleri	Ömer Seyfettin	4	1	5
20.	Simyacı	Paulo Coelho	2	3	5
21.	Küçük Kara Balık	Samed Behrengi	3	2	5
22.	İçimdeki Müzik	Sharon Mills Draper	3	2	5
23.	TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi	TÜBİTAK	3	2	5
24.	Sol Ayağım	Christy Brown	4	-	4
25.	Ömer Seyfettin'den Seçme Hikayeler	Ömer Seyfettin	2	2	4
26.	Diriliş- Çanakkale 1915	Turgut Özakman	3	1	4
27.	Toprak Ana	Cengiz Aytmatov	3	-	3
28.	Çocuk Kalbi	Edmondo De Amicis	2	1	3
29.	Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu	Eleanor Coerr	2	1	3
30.	Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler	Evliya Çelebi	-	3	3
31.	Türk'ün Ateşle İmtihanı	Halide Edib Adıvar	1	2	3
32.	Beyaz Diş	Jack London	2	1	3
33.	Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	1	2	3
34.	Aya Yolculuk	Jules Verne	3	-	3
35.	Denizler Altında Yirmi Bin Fersah	Jules Verne	2	1	3
36.	Osmanlı Süper Beyinleri- Eğlenceli Tarih	Mazlum Akım	3	-	3
37.	Vatan Yahut Silistre	Namık Kemal	2	1	3
38.	Martı Jonathan Livingston	Richard Bach	2	1	3
39.	Büyük Atatürk'ten Küçük Öyküler 1	Süleyman Bulut	2	1	3

40.	Büyük Atatürk'ten Küçük Öyküler 2	Süleyman Bulut	2	1	3
41.	Büyük Atatürk'ten Küçük Öyküler 3	Süleyman Bulut	2	1	3
42.	Sefiller	Victor Hugo	-	3	3
43.	Ankara	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	1	2	3
44.	Son Ada'nın Çocukları	Zülfü Livaneli	3	-	3
45.	Siyah İnci	Anna Sewell	1	1	2
46.	Binbir Gece Masalları	Antoine Galland	1	1	2
47.	National Geographic Kids	Beta Kids	2	-	2
48.	Pinokyo	Carlo Collodi	-	2	2
49.	Beyaz Gemi	Cengiz Aytmatov	2	-	2
50.	Oliver Twist	Charles Dickens	-	2	2
51.	İki Şehrin Hikayesi	Charles Dickens	-	2	2
52.	Öğrenciler İçin Atatürk	Cihan Alkan	2	-	2
53.	Öğrenciler İçin Osmanlı Tarihi	Cihan Alkan	2	-	2
54.	Demiryolu Çocukları	Edith Nesbit	-	2	2
55.	Seyahatname	Evliya Çelebi	2	-	2
56.	Ben Bir Gürge Dalıyım	Hasan Ali Toptaş	2	-	2
57.	Yeşil Ada'nın Çocukları	Havva Tekin	1	1	2
58.	Bozkurtlar	Hüseyin Nihal Atsız	-	2	2
59.	Robin Hood	Howard Pyle	1	1	2
60.	Gazi Mustafa Kemal Atatürk	İlber Ortaylı	1	1	2
61.	Kurtuluşun Kahramanları Serisi 1	İsmail Bilgin	1	1	2
62.	Kurtuluşun Kahramanları Serisi 2	İsmail Bilgin	1	1	2
63.	Çavdar Tarlasında Çocuklar	Jerome David Salinger	1	1	2
64.	İrade Terbiyesi	Jules Payot	2	-	2
65.	Dünya'nın Merkezine Yolculuk	Jules Verne	1	1	2
66.	Gulliver'in Gezileri	Jonathan Swift	1	1	2
67.	Oğuz Kağan Destanı	Kolektif	2	-	2
68.	Tom Sawyer	Mark Twain	1	1	2
69.	Momo	Michael Ende	1	1	2
70.	Denemeler	Michel De Montaigne	1	1	2
71.	Ünlülerle Bir Gün Serisi 1	Mustafa Orakçı	1	1	2
72.	Ünlülerle Bir Gün Serisi 2	Mustafa Orakçı	1	1	2
73.	Levent Türkiye'yi Geziyorum Serisi (30 Kitap)	Mustafa Orakçı	2	-	2
74.	Eğlenceli Tarih Serisi	Nefise Atçakarlar	2	-	2
75.	Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe	Paola Peretti	1	1	2
76.	Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Roald Dahl	-	2	2
77.	Dedemin Bakkalı	Şermin Yaşar	2	-	2
78.	Ütopyaya Yolculuk	Şöhret Doğruyol Sağbaş	2	-	2
79.	Cumhuriyet Türk Mucizesi	Turgut Özakman	1	1	2
80.	Deniz Kabukları- Küçük Şeyler 1	Üstün Dökmen	2	-	2
81.	Süflü Yaşamlar, Tulumbacı Sendromu, Psikolojik Düğümler- Küçük Şeyler 2	Üstün Dökmen	2	-	2
82.	Fedailerin Kalesi Almut	Vladimir Bartol	1	1	2
83.	Haritada Kaybolmak	Vladimir Tumanov	2	-	2
84.	Altın Işık	Ziya Gökalp	2	-	2
85.	Arkadaşıma Veda	Zülfü Livaneli	2	-	2

Tablo 4.7. incelendiğinde her iki katılımcı grup tarafından sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere en fazla Mustafa Kemal ATATÜRK' ün “Gençler İçin Nutuk” (n=27) adlı eserinin önerildiği dikkat çekmektedir. Tabloda toplam önerisi sayısı dikkate alındığında öğrencilere en fazla Metin Özdamarlar tarafından yazılan “Eğlenceli Tarih” (n=15) ve “Eğlenceli Gezi” (n=12) seri kitapları, Halide Edib Adıvar'ın “Ateşten Gömlek” (n=11), Turgut Özakman'ın “Şu Çılgın Türkler” (n=11), Antoine De Saint-Exupéry tarafından yazılan “Küçük Prens” (n=10), Tarık Buğra'nın “Osmancık” (n=8), Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Yaban” (n=8), Tarık Buğra'nın “Küçük Ağa” (n=7), Josê Mauro De Vasconcelos tarafından yazılan “Şeker Portakalı” (n=7) ve Jules Verne'in “80 Günde Devri Âlem” (n=7) adlı eserlerinin önerildiği anlaşılmaktadır. Tablo incelendiğinde sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere en fazla önerilen 85 kitabın genellikle her iki katılımcı grup tarafından öğrencilere okuma önerisi olarak sunulduğu görülmektedir. Tabloda yer alan seri kitaplar Ek 1'de sunulmuş olan sosyal bilgilerde kapsamlı bir okuma listesi önerisi içinde detaylı bir şekilde verilmiştir.

4.7.1. Katılımcıların Kitabı/Kitapları Tavsiye Etme Gerekçeleri

Bu analizde görüşüne başvurulmuş öğretmenler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere tavsiye ettikleri kitap veya kitapları öneri gerekçeleri verilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelenip kodlandığında temalar oluşturulmuş ve temaların sıklık yoğunluğuna göre sıralanarak Tablo 4.7.1.'de sunulmuştur.

Tablo 4.7.1. Katılımcıların Tavsiye Ettikleri Kitabı/Kitapları Öneri Gerekçeleri

Öneri Gerekçesi	f		
	Ö	ÖE	Toplam
Sosyal Bilgilerin Konu ve Kazanımları ile İlişkisi	26	66	92
Dilin Uygunluğu	15	33	48
Öğrenci Gelişimine Katkı	23	21	44
Konu Bütünlüğü Sağlama	14	28	42
Derse İlgiyi Arttırma	15	25	40
Akademik Destek Sağlama	13	22	35
Eğlenceli Anlatım	15	17	32
Tarihi Kişilik ve Karakterleri Tanıma	5	14	19

Tablo 4.7.1.'de araştırmaya katılan her iki katılımcı grubun sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere okumalarını tavsiye ettikleri kitapları öneri gerekçeleri

karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. Katılımcıların görüşleri analiz edildiğinde verdikleri yanıtlar belirli temalar altında toplanmış ve listelenmiştir. Tablo 4.7.1. incelendiğinde Ek1’de sunulmuş olan öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda hazırlanan sosyal bilgilerde okuma listesi önerisinde verilen toplam 574 kitabın sosyal bilgilerin konu ve kazanımları ile ilişkili eserler olması, dilinin öğrenci seviyesine uygunluğu, önerilen kitapların öğrenci gelişimine katkıda bulunması, sosyal bilgilerde konu bütünlüğünü sağlama, sosyal bilgiler dersine olan ilgiyi arttırma, öğrencilere akademik destek sağlama, önerilen kitaplarda anlatılan konuların eğlenceli bir şekilde aktarımı ve öğrencilere önemli tarihi kişi ve karakterleri tanıtması gerekçeleri ile önerildiği anlaşılmaktadır. Aşağıda bazı katılımcıların okuma listesi önerisinde yer alan kitapları öneri gerekçeleri verilmiştir:

ÖE4: “Öneride bulunmuş olduğum kitapların öncelikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki içeriklere uygun olduğunu düşünüyorum. Buna ek olarak öğrenci seviyesine uygun kitaplar olmaları, bazılarında kesitlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında da kullanılmış olmasından dolayı bu kitaplar tavsiye edilebilir.”

ÖE16: “Önermiş olduğum Metin Özdamarlar öğretmenimizin kitapları sosyal bilgiler içeriğine uygundur ve dersin kapsamının bilincinde bir öğretmen olarak kitaplar yazmaktadır. Sizin de bildiğiniz gibi sosyal bilgiler sözel bir ders ve içeriği itibarıyla ezber gerektiren bilgiler içerdiği için dersi sıkıcı olmaktan kurtarıp eğlenceli tarih gibi serileriyle öğrenmeyi keyifli hale getirebilir.”

Ö13: “Önermiş olduğum eserler sosyal bilgilerin sınıf düzeylerine uygun olduğu, öğrencilerin hem konuyu daha iyi öğrenmelerine katkı sağladığı hem de öğretim programının sınırlılıkları nedeniyle yeterince detaylandıramadığımız konuların ayrıntılarını ve ilginç yönlerini öğrenmeleri konusunda öğrencilere önemli katkılar sağladığı için tavsiye ediyorum.”

Ö29: “Kitap okumanın insanı her alanda geliştirdiğine inanıyorum. Önermiş olduğum kitapları öğrenciler özelinde söyleyecek olursam özellikle akademik olarak katkı sağlayacağını söyleyebilirim.”

4.7.2. Önerilen Kitap/Kitapların Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkısı

Bu analizde sosyal bilgiler dersi çerçevesinde bir okuma listesi önerisi oluşturulmasında görüşüne başvurulmuş sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sahada çalışmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin önermiş oldukları kitap

ya da kitapların sosyal bilgiler öğretimine katkısı incelenmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelenip kodlandığında temalar oluşturulmuş ve temaların sıklık yoğunluğuna göre sıralanarak Tablo 4.7.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.7.2. Katılımcıların Önermiş Olduğu Kitapların Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkısı

Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkısı	f		
	Ö	ÖE	Toplam
Sosyal Bilgilerde Değer Öğretimi	31	51	82
Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi	30	50	80
Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları	23	55	78
Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Öğretimi	16	20	36
Sosyal Bilimlerin (Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık vb.) Öğretimi	16	18	34
Bakış Açısı Kazandırma	11	17	28
Sosyal Bilgilerde Okuma Alışkanlığı	10	14	24
Kalıcı Öğrenme	8	10	18
Rol Model Oluşturma	3	6	9

Tablo 4.7.2.'de araştırmaya katılan her iki katılımcı grubun sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere okumalarını tavsiye ettikleri kitapların sosyal bilgilerin öğretiminde hangi alanda öğrencilere katkı sağlayacağı karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Katılımcıların görüşleri analiz edildiğinde verdikleri yanıtlar belirli temalar altında toplanmış ve listelenmiştir. Tablo 4.7.2. incelendiğinde Ek1'de sunulmuş olan öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre hazırlanan sosyal bilgilerde okuma listesi önerisinde yer alan toplam 574 kitabın araştırmanın temel amacına uygun olarak sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilere değer öğretimi, beceri eğitimi ve öğrenme alanlarında okutulabileceği, sosyal bilgiler kazanımlarının öğretimi, sosyal bilimlerin öğretimi, bakış açısı kazandırma, sosyal bilgilerde okuma alışkanlığı kazandırılması, kalıcı öğrenme sağlama, rol model oluşturma konusunda katılımcıların öğrencilere katkı sağlayacağını ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Aşağıda bazı katılımcıların okuma listesi önerisinde yer alan kitapların sosyal bilgiler öğretimine katkısı hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir:

ÖE9: "Eğitim süreçlerinde önceliklerimizden biri yaratıcılığı geliştirmek olmalıdır. Bunu sosyal bilgiler dersi kapsamında da sağlamalıyız. Bu doğrulduğunda önermiş olduğum eserlerin sosyal bilgilerde becerileri harekete geçiren kitaplar olduğunu düşünüyorum. Ayrıca değer eğitiminde sadece doğrudan aktarımla sürdürmek maalesef bir işe yaramıyor. Öğrencileri okumaya yönelterek bunu gerçekleştirebiliriz. Son olarak, her ne kadar etkili öğretim süreci yürütsek de bazı

kazanımlar havada kalabiliyor. Yani önerilen eserleri belirgin bir alana indirgemek yerine tümüne yarar sağlayabileceğini düşünüyorum. Bileşenler birbiriyle etkileşim halindedir. Bütünsel bir katkı doğacağını düşünüyorum.”

ÖE14: “Mustafa Kemal Atatürk-Nutuk: Nutuk her öğrencinin hayatında en az bir kez okuması gereken bir kitaptır. Daha iyi anlaşılabilmesi için farklı zamanlarda tekrar okunup analiz edilmelidir. Özellikle bir devrin tasvirini ve analizini yaptığı için öğrencilerimin kesinlikle okumasını isterim. Öğrencinin eleştirel düşünmesini destekleyecek geçmiş bugün ve gelecek arasında sağlam bağlantılar kurmasını sağlayacaktır. Bu kaynak kitap özellikle Kültür ve Miras öğrenme alanının öğretilmesinde destek sağlayacak olup değerlerin kazandırılmasına katkı sağlayacaktır. Grigory Petrov-Beyaz Zambaklar Ülkesinde: Kitabı öncelikle Atatürk’ün okulların müfredatına konulmasını istemesi bakımından benim öncelikli tercihim olacaktır. Bunun haricinde yoktan var olmuş bir ülkenin nasıl ayağa kalktığını anlatması ve böyle bir ülkenin kısa zamanda birçok alanda gösterdiği gelişmeleri anlatması açısından tavsiye edeceğim bir kitaptır. Beceri ve değer öğretimi alanında kullanılması gerektiğini düşünüyorum.”

Ö34: “Değerler eğitiminde hikayelerin etkili olduğunu düşünüyorum. Öncelikle bu konuda öğrencilerime rol model olmaya çalışıyorum. Zaman zaman derslerde hikayelerden yararlanıyorum ve öğrencilerime de Yavuz Bahadıroğlu’nun Değerler Eğitimi Hikayelerini öneriyorum. Öneride bulunduğum Büyük Atatürk’ten Küçük Öyküler, Nutuk, Ateşten Gömlek, Yaban, Öğretmenim Atatürk kitaplarının da Atatürk’ün kişilik özelliklerinde ve kurtuluş mücadelesi konularında katkı sağladığını düşünüyorum. Tarık Buğra’nın Osmancık kitabını Kültür ve Miras öğrenme alanında Osmanlı Devleti’nin kuruluşunu anlatırken öneriyorum. Zaman ve kronolojiyi algılama becerilerine katkı sağladığını ve konuyu anlamalarına yardımcı olduğunu düşünüyorum.”

Ö37: “Önerilerimden Küçük Prens, Şeker Portakalı, Çocuk Kalbi gibi kitaplar sosyal bilgilerin iyi ve etkin vatandaş yetiştirme amacını desteklemektedir. Önerdiğim kitaplardan Tarihimizden Yaşanmış Öyküler, Memleket Hikayeleri, Ayasofya’da Bir Gece ise öğrencinin Tarihi bilgisini genişletmekle kalmayıp Sosyal Bilgiler dersinin ana disiplinlerinden biri olan Tarih Bilimini çocuklara sevdirebilir. Güzel Ülkem Türkiye serisi de ana disiplinlerden birisi olan Coğrafya Bilimini çocuklara sevdirmeye amacı taşımaktadır. Önermiş olduğum kitapların hepsi

kazanımları ve öğrenme alanları destekleyici, öğrencilerin bilgi açığını kapatabilecektir.”

4.8. ÖĞRETMENLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE OKUMA TÜRÜ EĞİLİMLERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Bu analizde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin sınıf düzeyine göre okumaya eğilimli oldukları kitap türleri arasındaki farklılıklarla ilgili görüşleri incelenmiştir. Tablo 4.8.’de araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyine göre sosyal bilgiler dersinde okuma eğilimleri gösterdikleri kitap türleri verilmiştir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Okuma Türü Eğilimleri

Sınıf Düzeyi	Okuma Türü
5.Sınıf	Daha az kelime sayısı olan ve görsellerle destekli eserler. <ul style="list-style-type: none"> • Çizgi Roman • Masal • Bilim Kurgu • Macera/Gezi <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk Edebiyatı Klasikleri • Biyografik Hikâye • Hikâye/Öykü • 100 Temel Eser
6.Sınıf	Orta düzey, anlam kurgusu karışık olmayan ve görsellerle destekli eserler. <ul style="list-style-type: none"> • Çizgi Roman • Masal • Bilim Kurgu • Macera/Gezi • Bilimsel İçerikli Eserler <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk Edebiyatı Klasikleri • Biyografik Hikâye • Hikâye/Öykü • 100 Temel Eser
7.Sınıf	Kurgusu daha fazla gelişmiş, daha az görsel içeren eserler. <ul style="list-style-type: none"> • Aksiyon/Polisiye • Anı • Bilim Kurgu • Biyografi • Bilgi İçerikli Eserler • Mizah <ul style="list-style-type: none"> • Macera • Hikâye • Roman • Tarihi Roman/Tarihi Hikâye • Dünya Klasikleri • Popüler Eserler

Tablo 4.8.’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre ortaokul öğrencilerinin okuma türleri sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır. Tablo incelendiğinde 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha az kelime sayısı olan görsellerle destekli eserleri tercih ettikleri, 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin orta düzey, anlam kurgusu karışık olmayan ve görsellerle destekli eserleri tercih ettikleri, 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin kurgusu daha fazla gelişmiş ve daha az görsel içeren eserleri tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde 5. ve 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin okuma türlerinin benzerlik gösterdiğini, 7. sınıf düzeyindeki

öğrencilerin ise daha çok metin içeren roman, tarihi roman, tarihi hikâye, dünya klasikleri, bilgi içerikli eserler ve popüler eserler gibi okuma türlerine eğilim gösterdiklerini ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri tabloda detaylı olarak sunulduğu için tekrara düşmemek adına yanıt örnekleri verilmemiştir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, sosyal bilgiler ve edebi ürün ilişkisine bağlı olarak sosyal bilgiler dersinde öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda bir okuma listesi önerisinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırmada yapılan analizler doğrultusunda elde edilen araştırma sonuçlarına, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu aşamasında araştırmacının temel amacı çerçevesinde katılımcılarla yapılan görüşmelerin incelenmesi ile elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlara yer verilmiştir.

Yapılan analizde araştırmaya katılan öğretim elemanlarının, öğretmen adaylarına kendi öğretmenlikleri sırasında sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerine okutabilecekleri ortaokul seviyesine uygun kitap önerisinde bulunma durumları incelendiğinde katılımcı öğretim elemanlarının tamamına yakınının öğretmen adaylarına ileride öğrencileri için önerebilecekleri okuma önerilerinde buldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının kitap öneri sayıları incelendiğinde en fazla 16 ve üzeri sayıda kitap önerisinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan öğretim elemanlarının bölüm üçte yer alan demografik bilgileri dikkate alındığında yarıdan fazlasının kendilerini yüksek düzey okur olarak ifade ettikleri ve okurluk düzeyine bağlı olarak kitap öneri sayılarının da fazla olduğu sonucu elde edilebilir.

Araştırmanın ikinci katılımcı grubu olan sosyal bilgiler öğretmenlerine, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazanım ve konulara yönelik kitap önerisinde bulunma durumları sorulduğunda yapılan analizden elde edilen sonuçlar incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamına yakınının kitap önerisinde bulduklarını ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilere önerdikleri kitap sayısı incelendiğinde en fazla 1-5 arası kitap önerisinde bulunduğu ve kitap sayısı arttıkça öneren sayısının azaldığı, sadece 2 sosyal bilgiler öğretmenin 16 ve üzeri sayıda kitap önerdiği görülmektedir. Buna bağlı olarak araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bölüm üçte yer alan demografik bilgileri dikkate alındığında yarıdan fazlasının kendilerini orta düzey okur olarak ifade ettikleri ve okurluk düzeyine bağlı olarak kitap öneri sayılarında da azalma olduğu sonucuna ulaşılabilir. Aynı zamanda Pala (2019) sosyal bilgiler

öğretmenlerinin davranışlarında kitap okuma alışkanlığının etkisini araştırdığı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin kitap okuma alışkanlığının az olduğu sonucuna ulaşmış, Kuş ve Türkyılmaz (2010) Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını ve okuma stratejilerini kullanma durumlarını inceledikleri çalışmalarında öğretmen adaylarının büyük kısmının bir sene içerisinde on kitaptan daha az kitap okuduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu anlamda yapılan çalışmaların sonuçları dikkate alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuma alışkanlığının düşük olmasına bağlı olarak sosyal bilgiler öğretmenlerin öğrencilerine önerdikleri kitap sayılarının az olmasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan her iki katılımcı grubun belirli alan ya da meslek gruplarına yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğretim elemanlarının tamamına yakınının ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listelerinin yararlı olduğunu belirttikleri anlaşılmaktadır. Katılımcı öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturulan kitap listelerini yararlı bulmalarının gerekçesine ilişkin olarak her iki katılımcı grup sırası ile en fazla mesleki gelişime katkı sağladığını, kişisel gelişimi desteklediğini, rehberlik ettiğini ve zaman tasarrufu sağladığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan her iki katılımcı grup içinde belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listeleri hakkında görüş ve gerekçelerinin ortak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arıcı'nın (2015) Türkçe eğitimi bölümünde görev yapan öğretim elemanları ve MEB'de çalışmakta olan Türkçe öğretmenleri görüşleri doğrultusunda Türkçe öğretmenleri/öğretmen adaylarına yönelik bir okuma listesi önerisi oluşturduğu çalışmasında katılımcıların büyük çoğunluğunun belirli alan ya da meslek grubuna yönelik kitap önerisinin olması gerektiğini belirtmeleri bu çalışma sonucu ile tutarlılık göstermektedir. Arıcı'nın (2015) çalışmasında katılımcılarının belirtmiş oldukları nedenler dikkate alındığında bireylere birçok yönden kolaylık sağladığı ve rehberlik ettiği sonucu da bu çalışmanın gerekçelerine ilişkin sonuçlarıyla örtüştüğünü göstermektedir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve MEB'de çalışmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğretim elemanlarının tamamı ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamına yakını sosyal bilgiler dersine yönelik okuma listesi oluşturulmasının yararlı olacağını belirtmişlerdir. Her iki katılımcı grubun sosyal bilgiler dersi çerçevesinde kapsamlı bir okuma listesi önerisini

yararlı bulmalarının gerekçelerine ilişkin olarak sosyal bilgiler konularına bağlı öğrenmeleri desteklemede yararlı olabileceği, sosyal bilgiler dersine katkı sağlayacağı, öğrenci gelişimini destekleyeceği ve öğretmenler, öğrenciler, veliler, öğretmen adayları için rehber olabileceğini ifade ettikleri anlaşılmakta, araştırmaya katılan öğretim elemanları ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerde okuma listesi önerisi oluşturulmasının yararlı olduğu, gerekçelerinin aynı temalar etrafında toplandığı ve gerekçe sıklıklarının birbirine yakın olması araştırmanın bir diğer sonucudur. Buna bağlı olarak ortaokul öğrencilerine sosyal bilgilerin öğreticisi olan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerini yetiştirmekle yükümlü öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda sosyal bilgilerde kapsamlı bir okuma listesi önerisi oluşturulmasının sosyal bilgiler dersinin öğretiminde önemli görüldüğü çıkarımı yapılabilir. Arıcı ve Sallabaş (2020) MEB’de çalışmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda lise öğrencilerine yönelik bir okuma listesi önerisi oluşturdukları çalışmalarında belirli yaş ve düzeylere yönelik hazırlanan kitap listesinin yararlı olduğu sonucuna ulaşmışlar ve araştırmanın belirli düzeyi kapsayan ortaokul öğrencilerine yönelik sosyal bilgiler dersinde bir okuma listesi önerisi oluşturulmasının amaçlandığı bu çalışmanın sonucunu destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın temel amacını oluşturan sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda hazırlanan ortaokul öğrencilerine yönelik sosyal bilgilerde kapsamlı bir okuma listesi önerisi oluşturulması araştırmanın bir diğer sonucudur. Okuma listesi önerisi seri kitaplarla birlikte yerli ve yabancı eserlerin yer aldığı toplam 574 eserden oluşmaktadır. Ek 1’de sunulmuş olan sosyal bilgilerde okuma listesi önerisinde katılımcıların öneri olarak belirtmiş olduğu tüm eserler öneren sayısına bakılmaksızın gerekli incelemelerinin ardından listeye dahil edilmiştir. Okuma listesi önerisindeki kitaplar incelendiğinde roman, şiir, hikâye/öykü masal, gezi yazısı/seyahatname, macera/gezi, bilim kurgu, çocuk eğitim/etkinlik, araştırma-inceleme, söylev, sohbet, deneme, çocuk bilim, çizgi roman, fıkra, efsane, biyografi, destan, tarihî roman, anı, tiyatro, çocuk dergisi, belgesel öykü türünde eserlerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda oluşturulan okuma listesi önerisinde en fazla önerilen kitaplar incelendiğinde Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından yazılan “Gençler İçin Nutuk” adlı eserin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde oluşturulan okuma listesi önerisinde araştırmaya katılan öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından en fazla “Gençler İçin Nutuk” eserinin önerilmesi

sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçlarından biri olan etkili vatandaş yetiştirme konusunda yol gösterici niteliği taşıması ve sosyal bilgilerin ana disiplinlerinden olan tarih disiplinine ışık tutması açısından beklenen bir sonuçtur. Karagöz'ün (2017) Türkçe öğretmenleri, akademisyenler ve çocuk edebiyatı yazarları görüşlerine göre ortaokul öğrencilerine yönelik hazırlanmış olduğu okuma listesinde “Nutuk” eseri, katılımcıların öneri sayısına göre sıralanmış 100 kitap içerisinde 77. sırada yer almaktadır. Sosyal bilgiler dersinde ortaokul öğrencilerine yönelik okuma listesi önerisi oluşturulduğu bu çalışmada “Gençler İçin Nutuk” eserinin en fazla önerilen eserler içerisinde 1. sırada yer alması ilgili eserin sosyal bilgiler öğretiminde önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Karagöz'ün (2017) çalışmasında ortaokul öğrencilerine yönelik hazırlanmış olan okuma listesi ile sosyal bilgiler dersinde okuma listesi önerisinin oluşturulduğu bu çalışma karşılaştırıldığında ikisi seri kitap olmak üzere 49 eserin ortak olduğu, MEB'in ilköğretim düzeyi öğrencilerine yönelik hazırlanmış olduğu 100 temel eser listesi incelendiğinde 25 kitabın ortak olduğu, Görmez ve Şen'in (2021) çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarından yararlanarak sosyal bilgiler dersi için araştırmacılar tarafından hazırlanan 30 eserin yer aldığı okuma listesi incelendiğinde 5 kitabın ortak olduğu, Sills-Briegel ve Camp'in (2000) sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlılık kazanmaları ve problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik edebi ürünleri kullanarak anlık görüntü stratejisi geliştirdikleri ve öğretmenlere bu stratejiyi uygulama noktasında kitap önerisinde buldukları çalışmalarında toplumsal sorunlar çerçevesinde 6 kitabın listelendiği ve 1 kitabın ortak olduğu görülmektedir. Bu anlamda sosyal bilgiler dersinde ortaokul öğrencilerine yönelik bir okuma listesi önerisinin oluşturulduğu bu çalışma önceden oluşturulmuş olan ortaokul öğrenci seviyesindeki okuma listelerinden farklı ve seri kitaplar ile birlikte toplam 574 eserin yer aldığı kapsamlı bir yapıya sahiptir denilebilir.

Araştırmanın diğer sonucu kitapların önerilme gerekçeleri ve sosyal bilgiler öğretimine katkısıdır. Listede yer alan eserleri öneri gerekçeleri ve eserlerin sosyal bilgiler öğretimine katkısı yapılan analiz sonucunda belirli temalar altında toplanmış ve listenin tamamına yönelik olmasından dolayı sıklık yoğunluğuna göre her iki katılımcı grubun görüşleri karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Karagöz'ün (2017) ve Arıcı'nın (2015) çalışmalarında oluşturulan listelere önerilen kitapların gerekçelerini genel temalar altında sundukları görülmektedir. Katılımcıların eserleri öneri gerekçeleri incelendiğinde 8 tema altında toplanmış, temaların yoğunluğuna göre en fazla; eserlerin sosyal bilgilerin konu ve kazanımları ile ilişkili olması, önerilen eserlerde kullanılan dilin öğrenci seviyesine uygun

olması, eserlerin öğrenci gelişimine katkıda bulunması gerekçeleri ile önerildiği anlaşılmakta ve sosyal bilgiler dersi çerçevesinde oluşturulan okuma listesi önerisinde en fazla önerilen kitaplar dikkate alındığında ilk sıralarda yer alan “Gençler İçin Nutuk”, “Eğlenceli Tarih Serisi”, “Eğlenceli Gezi Serisi” eserlerinin bu gerekçeler ile örtüştüğü görülmektedir. Önerilen eserlerin sosyal bilgiler öğretimine katkısı incelendiğinde 9 tema altında toplandığı ve Ek 1’de yer alan sosyal bilgilerde okuma listesi önerisinin tamamını kapsayıcı nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler geniş yapıya sahip bir derstir ve önermiş olduğu kitapta öğretmen öğrencinin tarihi bir konu hakkında bilgi edinmesini hedeflerken bu aynı zamanda öğrencinin sosyal bilgiler öğretiminde yer alan beceri ve değer öğretimine de katkı sağlayabilir. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretimi bileşenleri birbirleri ile etkileşim halindedir ve oluşturulan okuma listesinin katılımcıların görüşleri doğrultusunda sosyal bilgiler öğretimine bütünsel bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde oluşturulan okuma listesi önerisinin aynı zamanda öğrencilere sosyal bilgiler dersinde okuma alışkanlığı kazandırılmasına da katkı sağlayabileceğinin ifade edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim öğrencilere okuma eğitimi çerçevesinde okuma alışkanlığının kazandırılması genellikle Türkçe dersi ile ilişkilendirilmektedir. Oysaki geniş okuma ve anlamaya yönelik yoğun bilgilerin yer aldığı sosyal bilgiler dersinde de öğrencilerin nitelikli okur olarak yetişmeleri önemli görülmektedir. Bu çalışma ile oluşturulmuş olan okuma listesi kapsamlı bir yapıya sahip olması ve eğitimcilerin önerileri doğrultusunda oluşturulmasından dolayı öğrencilerin ilgi alanına göre nitelikli okumalar yapmalarına olanak sağlamak ve ortaokul düzeyinde öğrencilerin okuma durumlarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Arıcan ve Yılmaz (2010) 100 temel eser uygulamasının öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin işlevi konusunu ilköğretim Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirdikleri çalışmalarında “100 Temel Eser” listesinin okutulmasının zorunlu tutulması öğrencilerde bu eserlere karşı soğukluk olmasına neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada oluşturulmuş olan sosyal bilgilerde okuma listesi önerisi öğrenciler ve öğretmenler için rehber konumda olmasından dolayı öneri niteliği taşımakta, bu anlamda öğrencilerin merak duyduğu konu ve eserler hakkında kendi istekleri doğrultusunda okumalar gerçekleştirebilmelerine olanak sağlamak, dolayısıyla sosyal bilgiler dersi çerçevesinde okumaya karşı ilgi ve isteklerinin artmasına olumlu katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. Aslan (2017) Türkçe öğretmen adaylarının okumuş oldukları çocuk kitaplarını listelediği çalışmasında öğretmen adayları ile yapmış olduğu görüşmeler sonucunda öğretmen adaylarının öğretmen tavsiyesi üzerine okumalar

gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmış ve buna bağlı olarak bu çalışma ile öğretim elemanı ve öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan okuma listesi önerisinin hem ortaokul öğrencilerinin hem de öğretmen adaylarının okuma durumları üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin sınıf düzeyine göre okuma türü eğilimleri hakkında 5.sınıf öğrencilerin daha az kelime sayısı olan görsellerle destekli eserleri, 6.sınıf öğrencilerin orta düzey anlam kurgusu karışık olmayan görsellerle destekli eserleri ve 7.sınıf öğrencilerin kurgusu daha fazla gelişmiş daha az görsel içeren eserleri okumayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. 5.sınıf öğrencileri ilkokul düzeyinden geçiş döneminde oldukları için görsel içeriği fazla olan eserleri okumaya eğilim gösterdikleri çıkarımı yapılabilir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda 5. ve 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin masal, çizgi roman, macera/gezi, bilim kurgu, çocuk edebiyatı klasikleri, hikâye/öykü gibi türlerde okumalar yaptıkları ve okuma eğilimleri gösterdikleri eserlerin benzer olduğu anlaşılmakta, 7.sınıf öğrencilerinin ise sosyal medya ya da mobil oyunların etkisine bağlı olarak daha çok popüler olan eserleri okumaya eğilimli oldukları sonucu elde edilmiştir. Bu çalışma ile oluşturulmuş olan okuma listesi önerisinde yer alan eser türleri dikkate alındığında okuma önerisi listesinin sosyal bilgiler dersinde bütün sınıf düzeylerine yönelik olduğu görülmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Sosyal bilgilerde bir okuma listesi önerisinin oluşturulduğu bu araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak araştırmacılara, eğitim-öğretim sistemimizin programlayıcısı ve geliştiricisi olan Millî Eğitim Bakanlığımıza, öğretim programlarının uygulayıcısı olan kıymetli öğretmenlere şu öneriler sunulmuştur:

Sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda görevli öğretim elemanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri görüşleri doğrultusunda sosyal bilgilerde okuma listesi önerisi oluşturulması bilimsel manada Türkiye’de yapılan ilk çalışmadır. Okumak bütün eğitimlerin temel taşı oluşturan bir eylem olmakla birlikte kitapların birer dil, kültür ve bilgi hazinesi olması göz önünde bulundurularak bütün disiplin alanlarında öğrencileri okumaya yönlendirecek çalışmaların artırılması ve uzmanlar tarafından oluşturulan öneri okuma listeleri yaygınlaştırabilir. Böylece her bir ders içinde öğrencilerin küçük yaşlarından başlayarak kendi istekleri doğrultusunda okumalar gerçekleştirmesi ve hem okumaya hem de derse karşı ilgilerinin artması sağlanabilir. Oluşturulacak olan öneri okuma listeleri aynı zamanda

öğretmenlere kolaylık sağlayarak öğretmenler öğrencilerine daha fazla kitap önerisinde bulunabilir ve buna bağlı olarak her bir ders için bütün eğitim kademelerinde öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması desteklenebilir.

Bu çalışma ile oluşturulmuş olan okuma listesi önerisinin eğitimcilerin görüşleri doğrultusunda hazırlanmasına bağlı olarak ortaokul ve üzeri düzeydeki bütün öğrencilere katkı sağlayacağı düşünülmekte ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu öneri listesinde yer alan eserlerin okul kütüphanelerinde yer verilmesi sağlanarak bütün öğrencilerin kolay erişimi desteklenebilir. Nitekim 2021 yılında “Kütüphanesiz Okul Kalmasın” projesi başlatılmış ve proje kapsamında kurulan ve geliştirilen bütün okul kütüphaneleri bu çalışmada oluşturulan okuma listesi önerisinde yer alan eserler ile zenginleştirilebilir.

Sınav odaklı eğitim sistemi çerçevesinde eğitim ve edebiyat ilişkisine bağlı olarak öğrencilerin sınav başarılarının artmasında okumanın ve okuma alışkanlığının önemi üzerine veliler ve öğretmenler ile araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Sosyal bilgilerde ezbere yönelik eğitimlere bağlı olarak öğretmenlere model oluşturacak çeşitli okuma etkinlikleri ile sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleştirildiği çalışmalar yapılabilir ve aynı zamanda sosyal bilgiler dersi çerçevesinde her bir disiplin için okuma listesi önerisi çalışmaları yaygınlaştırabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sosyal bilgiler ve edebiyat ilişkisi konusunda yapılan çalışmalar ışığında ders kitabı eksikliklerini giderebilecek, konu ve kazanımları destekleyen okuma çalışmaları ve okuma etkinliklerini sosyal bilgiler dersine dahil edebilecek çalışmalar yapılabilir.

Sosyal bilgiler dersinin etkin vatandaş yetiştirme amacına bağlı olarak bireyleri hayata hazırlayan bir ders olması ile birlikte hem araştırmacılar hem de bakanlık tarafından nitelikli çocuk okurların yetişmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Böylece öğrencilerin çağa ayak uyduran okuma kültürü kazanmış, düşünen, gelişen, duyarlı ve okumaya karşı olumlu tutum sergileyen vatandaşlar olarak yetişmesine olanak sağlanmış olur.

Sosyal bilgiler dersinin uygulayıcısı olan öğretmenler ve öğretmen adaylarına okuma eğitimi çalışmalarının yürütülmesine yönelik eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır. Yine öğretmenler sosyal bilgiler dersi içerisinde öğrencileri okumaya yönlendirecek ve okumayı sevdirecek etkinlik çalışmaları yapmalıdır. Bu konuda öğretmenler akademik olarak yapılan bilimsel çalışmaları takip etmeye çalışmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açık Önkaş, N. (2009). Çocuk edebiyatı kitaplarında şiirin yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 23, 1-12.
- Açık, Ü. (2014). *6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Akbayır, S. (2010). *Çocuğum neyi okumalı?* (2. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Akçay, H., Özyurt, B. B. ve Akçay, B. B. (2014). Çoklu yazma etkinliklerinin fen ve teknoloji dersi öğretiminde kullanılmasının öğrenci başarısı ve kavram öğrenmeye etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 15-31.
- Akdağ, H. (2020). Hikâyeler (öyküler) ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.153-182), Ankara: Pegem A.
- Akdağ, H. ve Sarı, İ. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde arkeolojinin ve antropolojinin yeri. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (3. Baskı) içinde (s.410-421). Ankara: Pegem A.
- Akhan, N. E. (2013). Sosyal bilgilerde ekonominin yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (3. Baskı) içinde (s. 390-410). Ankara: Pegem A.
- Akın, E. ve Çeçen, M. A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin okuma stratejilerinin üstbilişsel farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi (Muş-Bulanık örneği). *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. 9(8), 91-110.
- Akınoğlu, O. (2002). Hayat bilgisi öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-15). Ankara: Pegem A.
- Akkuş, Z. (2006). Sosyal bilgiler öğretiminde destanların kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 31-48.
- Akkuş, Z. (2020). Atasözleri ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.249-270), Ankara: Pegem A.
- Akkuş, Z., Küçük, B. ve Örtün, H. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değer aktarım aracı olarak atasözleri: ahlaki ikilem oluşturma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15(2), 74-93.
- Aktepe, V., Tahiroğlu, M. ve Sargın, S. (2014). İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 259-272.
- Aktürel, H. (2005). *İşitme engelli öğrencilere disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı hayat bilgisi öğretiminin incelenmesi: Eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Akyol, Y. (2011). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesinin çocuk edebiyatı ile ilişkilendirilmesinin öğrencilerin empati becerilerine (eğilimlerine) etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

- Alkan, C. ve Kurt, M. (2007). *Özel öğretim yöntemleri: Disiplinlerin öğretim teknolojisi*. (3. Baskı) Ankara: Anı.
- Almerico, G. M. (2013). Linking children's literature with social studies in the elementary curriculum. *Journal of Instructional Pedagogies*, 11, 1-13.
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arı, S. (2015, Nisan, 27-29). "Disiplinlerarası" teriminin farklı İngilizce karşılıkları üzerine bir inceleme. II. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyum ve Çalıştayı, Ankara, Türkiye.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(3), 495-518.
- Arıcı, A. F. (2011). Okul öncesi eğitiminde masalların kullanımı. *Eğitime Bakış*, 7(20), 9-15.
- Arıcı, A. F. (2015). Türkçe öğretmenleri/öğretmen adayları ne okumalı? Bir "okuma listesi" önerisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 1-15.
- Arıcı, A. F. (2018). *Okuma eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Arıcı, A. F. ve Sallabaş, M. E. (2020). Lise öğrencilerine bir okuma listesi önerisi: edebiyat öğretmenleri ile mülakatlar. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 162-174.
- Aslan, Y. (2017). Türkçe öğretmeni adayları tarafından okunan çocuk kitapları. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 76-89.
- Aslantaş, S. (2012). *Disiplinler arası yaklaşımın görsel sanatlar dersinde uygulanmasının etkililiği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2000). Tarih öğretiminde bir araç olarak; tarihi romanlar. *Türk Yurdu Dergisi*, 20(153-154), 158-165.
- Ata, B. (2006). Sosyal bilgiler öğretim programı. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: Yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde (s.71-83). Ankara: Pegem A.
- Ata, B. (2020). Gezi yazıları ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.271-294), Ankara: Pegem A.
- Ay, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinden mektup ve şiir kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Aydın, D. ve Tay, B. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretiminde okuma becerilerinin etkin kullanımına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 21-353.
- Aydın, E. (2020). Okuma eğitiminde dikkat. M. Kaya ve M. N. Kardaş (Ed.), *Okuma eğitimi* içinde (s. 79-100). Ankara: Pegem A.
- Aydın, G. ve Balım, A. G. (2005). Yapılandırmacı yaklaşıma göre modellendirilmiş disiplinler arası uygulama: Enerji konularının öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 145-166.

- Aydın, M., ... Kaya, S. (2021). Kantitatif araştırma raporu: Türkiye siyasal sosyal eğilimler araştırması. *Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu, Akademetre ve Global Akademi*, İstanbul.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Aytaş, G. (2003). Okuma gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *TÜBAR*, 13, 155-160.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470.
- Aytekin, H. (2008). Çocuk edebiyatında ölüm teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 89-102.
- Balcı, A. (2016). *Okuma ve anlama eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Balcı, M. (2017, Ekim, 20-21). Oğuz kağan destanı örneğinde sözlü kültürün çocuk edebiyatına aktarımı. IV. *Uluslararası Çocuk ve Gençlik Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul, Türkiye.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Barut, D. ve Akbaba, B. (2017). 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının yaratıcı düşünme becerilerine etkisi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 51-63.
- Başduvar, L. (2019). *İlkokula uygun 100 temel eser listesinin sınıf öğretmenleri görüşlerine göre belirlenmesi (Mersin ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Beals, R. L. ve Hoijer, H. (2018). Antropolojinin konusu ve alanı (Çev. G. Erginer) *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(2) 9-34.
- Bektaş Öztaşkın, Ö. (2013). Sosyal bilgiler derslerinde belgesel film kullanımının akademik başarıya ve bilinçli farkındalık düzeylerine etkisi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 147-162.
- Bektaş, A. E. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan biyografilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımına ilişkin öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953-981.
- Beyer, B. K. (1980). Using writing to learn in history. *The History Teacher*, 13(2), 167-178.
- Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2017). *Yazılı ve sözlü anlatım* (9. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Biçici, N. (2006). *Annelerin çocuk kitabı seçimi hakkındaki görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

- Bilge, N. (2012). *Hukuk başlangıcı hukukun temel kavram ve kurumları* (30. Baskı). Ankara: Turhan Kitapevi.
- Bilgili, A. S. (2008). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem A.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve edebiyat*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (20. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Campos, D. (2021). Jane goodall and social studies: children's literature and questions to explore her inspiring life's work. *Social Studies and the Young Learner*, 33(3), 9-16.
- Ceran, K. ve Cantek, L. (2004). *Çizgi roman nedir? Çizgili hayat kılavuzu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 7(11), 231-244.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (6. Baskı) (çev. M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Siyasal.
- Çalışkan, H. ve Coşkun Buluç, S. (2020). Şiirler ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.79-104), Ankara: Pegem A.
- Çelik, A. (2011). 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında (MEB) yer alan İpek Yolu'nda Türkler ünitesinde atasözleri ve deyimlerin kullanılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, A. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğretiminde Evliya Çelebi Seyahanesi'nin kullanımı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin anlamlandırmalarının incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(221), 37-49.
- Çelik, A. (2019). Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi. T. Çelikkaya ve diğerleri (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi II* içinde (s.331-356). Ankara: Pegem A.
- Çelik, A. ve Çetin, T. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretiminde Evliya Çelebi Seyahanesi'nin kullanımı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2336-2359.
- Çelik, E. (2006). Sesli ve sessiz okuma ile içten okumanın karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (7), 18-30.
- Çelik, H. (2009). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitiminin bugünkü durumu ve geleceğe ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaya, T. (2002). *İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretimi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çelikkaya, T. ve Esen, Z. (2017). Değerler eğitiminde atasözü, deyim ve özdeyişlerin sosyal bilgiler programındaki yeri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 36-56.
- Çencen, N. (2010). *11. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarih öğretmenlerinin "edebi ürün" kullanımına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çencen, N. (2016). Divanü Lügati't- Türk'te yer alan Türk halk kültürü öğelerinin ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programlarında işleniş. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 226-240.
- Çeri, B. (2000). Cumhuriyet romanında Osmanlı tarihinin kurgulanışı. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 198(33), 19-26.
- Çetindağ, G. (2005). *Elazığ türküleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Çevik Kansu, C. (2015). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinde etkin vatandaşlık eğitiminin etkililiği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Çifçi, T. (2011). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi romanların kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, F. (2013). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 125-137.
- Çiftçi, M. (2001). Sesli okuma. *Bilge Dergisi*, (24), 178-182.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). Halk edebiyatında konuşmalık türler: Deyimler, bilmeceler, alkış kargışlar, tekerlemeler. H. Bilgiç (Ed.), *Halk edebiyatına giriş* içinde, (s.76-100). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Çocuk Vakfı, (2021). <https://www.cocukvakfi.org.tr/> adresinden 12.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Dahl, R. A. (2019). *Demokrasi üzerine* (2. Baskı) (Çev. B. Kadioğlu). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Davis, J. C. ve Palmer, J. (1992). A Strategy for using children's literature to extend the social studies curriculum. *Social Studies*, 83(3), 125-128.
- Demir, H. (2020). *Sosyal bilgiler dersinde eğitsel şarkı kullanımının akademik başarı ve kalıcılık üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Demir, S. B. (2011). Sosyal bilgiler öğretim programına göre düzenlenmiş hikayelerin etkililiği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Demircan, A. (2007). Tarih üzerine bazı düşünceler. *Milel ve Nihal*, 4(3), 69-89.
- Demirel, Ö. Tuncel, İ., Demirhan, C. ve Demir, K. (2008). Çoklu zekâ kuramı ile disiplinlerarası yaklaşımı temel alan uygulamalara ilişkin öğretmen-öğrenci görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147), 14-25.
- Demirel, Ş., Çeçen, M.A., Seven, S., Tozlu, N. ve Uludağ, M. E. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A.
- Dilek, O. (2019). *Neşet Ertaş türkülerindeki sosyal bilgiler dersi değerleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

- Doğan, C. (2014). *Coğrafya öğretiminde disiplinlerarası ders işlenişinin başarıya etkisinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, Y. (2020). Hatıralar (anılar) ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.203-226). Ankara: Pegem A.
- Doğanay, A. (2005). Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 265-296). Ankara: Pegem A.
- Dolmaz, M. (2018). Kitap inceleme: Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 1-8.
- Donbay, A. (2011). Edebiyatımızda “mektup” türü ile ilgili başlıca çalışmalar. *Erdem*, (61), 83-102.
- Doyran, E. Y. (1997). İlköğretim 1. sınıf ders kitaplarında biçim içerik ilişkisi. *Anadolu Sanat Dergisi*, 7, 35-43
- Dönmez, M. (2017). *Heykel sanatında biçimsel özellikler bakımından grafik dilin kullanılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Drake, F.D. ve Nelson, L.R. (2005). *Engagement In Teaching History Theory and Practice For Middle and Secondary Teachers*. Ohio: Pearson Education.
- Dull, L. J. ve Garderen, D. V. (2005). Bringing the story back into history: Teaching social studies to children with learning disabilities. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 49(3), 27-31.
- Düzgün, R. (2015). *Genel ekonomi: Tek dönemlik ekonomi dersleri için (mikroekonomi, makroekonomi)*. Ankara: Seçkin.
- Efe, H. (2005). *Karikatür ve eğitim*. İzmir: Etki.
- Emiroğlu, S. ve Pınar, F. N. (2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanları ile ilişkisi. *Turkish Studies*, 8(4), 769-782.
- Er, H. (2010). *Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin “Biyografi” kullanımına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Er, H. ve Körükcü, M. (2020). Biyografiler ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s. 295-320). Ankara: Pegem A.
- Er, H. ve Şahin, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde “biyografi” kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 75-96.
- Erdağı Toksun, S. (2018). Okuma tür, yöntem ve teknikleri. S. Alyılmaz ve B. Ürün Karahan (Ed.), *Okuma eğitimi* içinde (s. 75-118), Ankara: Anı.
- Erdem, R. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Erden, M. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım.

- Erginer, G. (2010). *Atasözlerinde sosyal hayat*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimle Enstitüsü, Hatay.
- Erol, M. (2009). Nörokuantoloji ve nöroteknoloji. <http://kisi.deu.edu.tr/mustafa.erol/> adresinden 06.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Ersoy, F. (2019). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.) *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (3. Baskı) (s. 81-138). Ankara: Anı.
- Ertuğrul, H. ve Turpçu, M. (2015). *Temel hukuk* (6. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Etimoloji Türkçe, (2021). Türkçe Etimoloji Sözlüğü. <https://www.etimolojiturkce.com/> adresinden 21.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Farris, P. A. (2004). *Elementary and middle school social studies. An interdisciplinary, multicultural approach*. (4. baskı). New York: Mc Graw Hill.
- Fredericks, A. D. (2007). *Much more social studies through children's literature: A collaborative approach*. Westport CT: Teacher Ideas Press.
- Genç, M. A. (2013). Üstün yetenekli öğrencilerin görsel sanatlar eğitiminde disiplinlerarası öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi (Konya Bilsen örneği). (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- George, M. A. ve Stix, A. (2000). Using multilevel young adult literature in middle school American studies. *The Social Studies*, 91(1), 25-31.
- Gevenç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde fıkraların kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Gökay, M. (2011). Okul Öncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinlerarası Çalışmalar. S. D. Bedir Erişti (Ed.), *Görsel sanatlar eğitimi* içinde (s. 147-173). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Gökçe, B. ve Sis, N. (2011). Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinin "hikâye haritası" yöntemine göre incelenmesi ve genel bir değerlendirme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic*, 6(3), 1925-1949.
- Gönen, M. ve Uyanık Balat, G. (2002). Çocuk kitaplarına yeni bir yaklaşım: internet resimli çocuk kitapları (e-book). *Türk kütüphaneciliği*, 16(2), 163-170.
- Görkem, İ. (2009). Dünden bugüne 'Türk sözel edebiyatı': değişim ve dönüşüm. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), 411-422.
- Görmez, E. (2018). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan edebi eserler üzerine bir inceleme. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(30), 4291-4296.
- Görmez, E., ve Şen, E. (2021). Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarından farklı disiplinlerde yararlanma (Sosyal bilgiler dersi için bir yazınsal okuma önerisi). *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1724-1770.
- Gülersoy, A. E. ve Türkal, B. (2020). Oluşturma-geliştirme açısından sosyal bilgiler öğretiminde bir öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımı. *Journal of International Social Science Education*, 6(2), 299-326.
- Gülüm, K. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler dersinde göç konusunun işlenişinde halk türkülerinin kullanılması (örnek bir çalışma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 112-127.

- Güneş, F. (2011). İlköğretimde sesli okumanın önemi ve yararları. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(191), 7-23.
- Güneş, F. (2021). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller* (9. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Gürbüz, M. (2014). IFLA-Ülkelerin en iyi on resimli çocuk kitapları listesi projesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(1), 79-87.
- Gürel, Z., Temizyürek, E. ve Şahbaz, N. K: (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Gürler, A. Z. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde şiir kullanımının öğrencinin akademik başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Hall, L. A. (2005). Teachers and content area reading: Attitudes, beliefs, and change. *Teaching and Teacher Education*, 21, 403-414.
- Hamamcı, T. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğretim programlarındaki disiplinlerarası öğretim uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hannibal, M. A. Z., Vasilev, R. ve Lin, Q. (2002). Teaching young children basic concepts of geography: a literature-based approach. *Early Childhood Education Journal*, 30(2), 81-86.
- Harmanş, T. (2017). *4. sınıf sosyal bilgiler dersinde dürüstlük değerini kazandırmada edebi ürünlerin kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Hoover, M. (2009). Teaching writing strategies in a social studies classroom: The study of different writing strategies and assignments implemented by social studies teachers. *Studies in Teaching 2009 Research Digest*, 31-36.
- Huysman, M. H. (2012). *Beyond bells and whistles: Content area teachers' understanding of and engagement with literacy*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Georgia State University, Atlanta.
- İlhan, G. O. (2016). *Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Jacobs, H. H. (1989). The growing need for interdisciplinary curriculum content. In H.H. Jacobs (Ed.). *Interdisciplinary Curriculum: Design And Implementation*, (pp.1-11), Alexandria: ASDC.
- Johnson, A. P. (2017). *Okuma ve yazma öğretimi* (Çev. Ed. A. Benzer). Ankara: Pegem A.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Kanatlı, F. ve Çekici, Y. E. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinlerarası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 223-234.
- Kanter, B. (2014). Etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatının sosyolojik boyutu. *Türk Dili Dergisi*, 756, 569-575.
- Kapan, A. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında önerilen edebi ürünlerin öğrenme alanlarında yer alan değerler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Bartın Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 225-232.
- Karadeniz, A. (2015). Metin dil bilimi temelli metin çözümlemesinin bağdaşıklık araçlarını kullanma ve tutarlı metin oluşturma becerilerine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-17.
- Karadeniz, O. (2020). Türküler ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.105-126), Ankara: Pegem A.
- Karagöz, B. (2017). Eğitimciler ve çocuk yazarlarının görüşleri bağlamında ortaokul öğrencileri ne okumalı? Bir liste önerisi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (60), 2321-3134.
- Karakaya, Z. (2006). Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(4), 23-37.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal hizmetlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-81.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Karatay, H. (2018). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama* (3. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve Eğitim* (4. Baskı). Ankara: Anı.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2015). *Yazılı ve sözlü anlatım* (10. Baskı). Ankara: Anı.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Hasırcı, S. (2016). *Türkçe öğretimi Türkçe ve sınıf öğretmenleri için* (9. Baskı). Ankara: Anı.
- Kaya, D. (2005). *Anonim halk şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kaya, E. ve Ekiçi, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde gezi yazılarından yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazıları örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 87-114.
- Kaymakcı, S. (2013). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 230-255.
- Kaymakcı, S. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında biyografinin kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 198-224.
- Keçe, M. ve Meray Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Kekeç, N. (2011). Sözlü edebiyattan Tanzimat romanına giderken 'anlatı', 'anlatıcı' ve 'aşk olgusu'nun dönüşümü. *Millî Folklor*, 23(92), 27-33.
- Keskin, H. K. ve Başbuğ, M. (2010). Sosyal bilgiler dersi okuma çalışmalarında yönlendirilmiş okuma-düşünme aktivitesinin okuduğunu anlamaya etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(2), 1-12.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök.

- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (4. Baskı) içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem.
- Kışlalı, A. T. (2004). *Siyaset bilimi*. N. Gerek (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Klein, G. (2002). It takes more than a passport: Interdisciplinarity in study abroad. In C. Haynes (Ed.), *Innovations in interdisciplinary teaching* (pp.201-220), Westport CT: Oryx Press.
- Koçak, A. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde Osmanlı Devleti'nin XIX. ve XX. yüzyıllarının öğretiminde hatıra ve hikayelerin kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Koçoğlu, E. (2012). *6. sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişime göre değerlendirmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kolcu, N. (2016). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilir tarihsel içerikli çocuk edebiyatı ürünlerinin çeşitli kavramlar açısından analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Köstüklü, N. (2001). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi* (3. Baskı). Konya: Günay Ofset.
- Kurt, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kuş, Z. (2020). *Türkiye'de ve Dünya'da vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem A.
- Kuş, Z. ve Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmeni adaylarının okuma durumları: (İlgi, alışkanlık ve okuma stratejilerini kullanım düzeyleri). *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 11-32.
- Kuzucu, E. (2019). Dil nedir? Dilbilim nedir? *Mersin Üniversitesi Dilbilim Topluluğu*, <https://www.t.mersindilbilim.info/> adresinden 06.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2011). Okuma kültürü haritası. <https://kygm.ktb.gov.tr/> adresinden 11.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Macit, M. ve Soldan, U. (2008). *Edebiyat bilgi ve teorileri el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- McGowan, T. ve Guzzetti, B. (2003). Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (Promoting Social Studies Understanding Through Literature-Based Instruction) (Çev. A. Doğanay). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11), 35-44.
- McGowan, T. ve Guzzetti, B. (1991). Promoting social studies understanding through literature-based instruction. *The Social Studies*, 82(1), 16-21.
- Mertol, H. (2009). *Sosyal bilgiler derslerinde çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanma (Mustafa Ruhi Şirin örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2005). *Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

- Mindivanlı, E., Küçük, B. ve Aktaş, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 93-101.
- Myers, M. P. ve Savage, T. (2005). Enhancing student comprehension of social studies material. *The Social Studies*, 18-23.
- O'Sullivan, S. (2004). Book to live by: using children's literature for character education. *The Reading Teacher*, 57(7), 640-645.
- Oğuzkan, A. F. (2021). *Çocuk edebiyatı*. (11. Baskı). Ankara: Anı.
- Oruç, Ş. (2009). Sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitaplarında edebi ürünler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(2), 9-24.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 215-229.
- Otluoğlu, R. (2001). *İlköğretim okulu 5. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özbaş, M. (2009). *Anlama teknikleri-I: Okuma Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (1967). *İlkokul öğretmenleri için Türkçe öğretimi kılavuzu*. Ankara: Ansiklopedi.
- Özdoğan, M. (2011). Archaeological evidence on the westward expansion of farming communities from eastern Anatolia to the Aegean and the Balkans. *Current Anthropology*, 52(4), 415-430.
- Özensoy, A. U. ve Şimşek, İ. (2011, Ocak, 23-24). Çocuğun dilinden okuma kültürü. *Uluslararası Katılımlı Okuma Kültürü Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*, Ankara, Türkiye.
- Özer, H. (2016). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özkan, E. ve Başkan, A. (2020). Okuma ve söz varlığı ilişkisi. M. Kaya ve M.N. Kardaş (Ed.), *Okuma eğitimi* içinde (s. 67-78). Ankara: Pegem.
- Özkan, S. ve Gevenç, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde fıkraların kullanımının akademik başarıya etkisi. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6(17), 315-333.
- Özkök, A. (2004). *Disiplinlerarası yaklaşıma dayalı sanat eğitiminin yaratıcı problem çözme becerisine etkisi ve model önerisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk Demirbaş, Ç. (2011). Coğrafya dersi öğretim programında sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 595-615.
- Öztürk Demirbaş, Ç. (2021). Coğrafya öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı. E. Artvinli ve Y. Değirmenci (Ed.) *Uygulama Örnekleriyle Coğrafya Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar-2* içinde (s. 99-124). Ankara: Nobel.

- Öztürk Demirbaş, Ç. ve Yıldırım, A. (2021). Türkiye’de edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi bibliyografyası. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 592-620.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde Ankara: Pegem A.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 173-182.
- Öztürk, C., Coşkun Keskin, S. ve Otluoğlu, R. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller* (5. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Öztürk, Ç. (2007). Coğrafya öğretiminde edebî metinlerin kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 70-78.
- Pala, F. (2019). Kitap okuma alışkanlığının sosyal bilgiler öğretmen davranışları üzerindeki etkisi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 2(2), 187-200.
- Palavuzlar, T. (2009). *Hikaye ve deneme türü metinlerde okuduğunu anlama becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Palaz, T. ve Kılcan, B. (2020). Bilmeceler ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.417-432). Ankara: Pegem A.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (2. Baskı) (çev. M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Pegem A.
- Sağdıç, M. (2019). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminde disiplinlerarası öğretim yaklaşımının tarihsel gelişimi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 390-403.
- Sakaoğlu, S. (2010). Halk hikâyesi. A. B. Alptekin ve Ç. Kara (Ed.). *Halk hikâyeleri ve masallar* içinde, (s. 2-25). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Savage, M. K. ve Savage, T. V. (1993). Children’s literature in middle school studies. *The Social Studies*, 84(1), 32-36.
- Seçgin, F., Yalvaç, G. ve Çetin, T. (2010). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karikatürler aracılığıyla çevre sorunlarına ilişkin algıları. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 391-397.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (1998). Demokratik kültür bilinci edinimi sürecinde dil ve edebiyat öğretimi. *Yaşadıkça Eğitim*, 56, 2-6.
- Sever, S. (2015). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme* (6. Baskı). Ankara: Anı.
- Sheldon, A. (2004). *Difficulties in content – area reading: Instructional social studies strategies*. Unpublished Master Thesis, Faculty of Pacific Luterian University.
- Shiveley, J. ve Helms, R. G. (2008). *Using children's literature to teach the social studies Ohio academic content standards*. Columbus, OH: The Ohio Council for Social Studies.

- Sidekli, S. ve Coşkun, İ. (2014). Türkü: Sosyal bilgiler öğretiminde yeni bir yaklaşım. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 23-32.
- Sills-Briegel, T. ve Camp, D. (2000). Using literature to explore social issues. *The Social Studies*, 91(3), 116-119.
- Sömen, T. (2021). Using literary materials in teaching social studies. *International Online Journal of Education and Teaching*, 8(1), 61-75.
- Sönmez, Ö. F. (2020). Karikatürler ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.433-456). Ankara: Pegem A.
- Sönmez, V. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu (6. Baskı). Ankara: Anı.
- Strokrocki, M. (2005). Interdisciplinary art education: Building bridges to connect disciplines and cultures. M. Stokrocki (Ed.), *Introduction of interdisciplinary*. National Art Education Association, 1916 Association Drive, Reston, Va 20191.
- Subaşı, Y. (2017). *Türkiye ve İran sosyal bilgiler ders kitaplarında edebi ürünlerin kullanımı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahbaz, N. K. (2008). Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir edebî tür: deneme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 189-203.
- Şahin, C. (1998). *Coğrafyaya giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayınları.
- Şanlı, M. (2009). *Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde siyasetnamelerden faydalanmanın akademik başarıya etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Şengül Bircan, T. ve Arıdil, Ş. (2015). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde bir edebi ürün olarak “şiir” kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. Reşat Genç’e Armağan. (Ed. M. Şahingöz), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Şentürk, M. (2020). *Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin tutum, motivasyon ve akademik başarılarına etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şimşek, A. (2000). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinin öğretiminde hikaye anlatım yönteminin (storytelling) kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, A. (2006a). Tarihsel romanın eğitimsel işlevi. *Bilig*, (37), 65-80.
- Şimşek, A. (2006b). Bir öğretim materyali olarak tarihsel romana yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleri. *TOJET (The Turkish Online Journal of Educational Technology)*, 5(4), 73-81.
- Şimşek, A. (2015). Sosyal bilgiler derslerinde bir öğretim materyali olarak edebi ürünler. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. Baskı) içinde (s.389-412). Ankara: Pegem A.
- Şimşek, S. (2020). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. N. Saylan (Ed). *Eğitim Bilimine Giriş* (12. Baskı) içinde (s. 1-18). Ankara: Anı.
- Şimşek, T. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Gümüşhane: Suna Kitapevi.

- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi*, 7(756), 16-58.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış -Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?-. Ankara: Kök Yayıncılık.*
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi, CX* (780), 12-31.
- Tangülü, Z. (2020). Efsaneler ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.57-78). Ankara: Pegem A.
- Taşkıran, C. (2020). Tarihî romanlar ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.124-154). Ankara: Pegem A.
- Tay, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (3. Baskı) içinde (s. 2-20). Ankara: Pegem A.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Telman, N. ve Ünsal, P. (2009). *İnsan ilişkilerinde iletişim.* İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Temizkan, M. (2007). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde okuma stratejilerinin okuduğunu anlama üzerindeki etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tindall, L. C. (1996). *A comparison of teaching social studies using a traditional textbook approach versus using a literature based approach.* ERIC Document Reproduction.
- Tokcan, H. (2020a). Sosyal bilgiler ve edebiyat. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.1-22). Ankara: Pegem A.
- Tokcan, H. (2020b). Destanlar ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.23-56). Ankara: Pegem A.
- Top, M. (2009). *İlköğretim 8. sınıf TC. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde edebî ürünlerin kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Topdemir, H. G. (2009). Felsefe nedir? Bilgi nedir? *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 119-133.
- Topkaya, Y. (2014). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde eğitici çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Topkaya, Y. (2016). Eğitici çizgi romanların çevre sorunlarına yönelik bilişsel ve duyuşsal öğrenmeler üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 41(187), 199-219.
- Toprak, E. (2021). Olgubilim (fenomonoloji). M. Çelebi (Ed.) *Nitel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 32-38). Ankara: Pegem A.
- Topses, G. (2001). Hayat bilgisi ders kitabı inceleme kılavuzu hazırlama gerekçesi. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu hayat bilgisi 1-3* içinde (s.1-17). Ankara: Nobel.
- Tosun, C. (2020). *Din eğitimi bilimine giriş* (10. Baskı). Ankara: Pegem A.

- Tural, A. ve Şahan, G. (2017). Keloğlan masallarının 4. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerler açısından analizi. *Turkish Studies*, 12(28), 737-749.
- Turan, R. ve Ulusoy K. (2013). Sosyal bilgilerde tarihin yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (3. Baskı) içinde (s. 138-158). Ankara: Pegem A.
- Turan, S. (2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Turan, S., Karasu Avcı, E. ve Faiz, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin disiplinlerarası yaklaşıma yönelik görüşleri. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 6(1), 141-163.
- Türk Dil Kurumu [TDK], (2021). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 05.06.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları [TUIÇ] Derneği, (2021). Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları. <https://www.tuicakademi.org/> adresinden 12.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Türkyılmaz, D. (2007). *Türk dünyasında bilmece*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş Güldalı, Ş. ve Tay, B. (2020). Tiyatro metinleri ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.365-394), Ankara: Pegem A.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Uzunöz, A. (2018). Öğretim teknikleri. A. Uzunöz ve V. Aktepe (Ed.), *Özel öğretim yöntemleri cilt-1* içinde (s. 227-252), Ankara: Pegem A.
- Ülkü, S ve Ünlü, S. (1992). Algılama. A. Hakan (Ed.), *Psikoloji* içinde (s.288-310). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ünal, F. (2020). Halk hikâyeleri ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.347-364), Ankara: Pegem A.
- Ünal, O. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ünlü, İ. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders materyali olarak edebi ürün kullanımına yönelik görüşleri. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 120-136.
- Ünveren, D. (2020). Okuma yöntem ve teknikleri. M. Kaya ve M. N. Kardaş (Ed.), *Okuma eğitimi* içinde (s. 271-288). Ankara: Pegem A.
- Vacca, J. A., Vacca, R. T., Gove, M. K., Burkey, L. C., Lenhart, L. A., ve McKeon, C. A. (2006). *Reading and learning to read*. Boston: Pearson.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9

- Yakar, H. (2013). *Cumhuriyetten günümüze uygulanmış olan ilköğretim Sosyal Bilgiler programlarında seyahatnamelerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yalçın, A. ve Aytaç, G. (2017). *Çocuk edebiyatı* (9. Baskı). Ankara: Akçağ.
- Yalçınkaya, E. (2020). Fıkralar ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.321-346). Ankara: Pegem A.
- Yardımcı, M. (2008). *Başlangıçtan günümüze Türk halk şiiri* (6. Baskı). Ankara: Ürün.
- Yarımca, Ö. (2011). Disiplinler arası yaklaşıma dayalı bir durum çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 1(25), 1-22.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgiler ve okuma becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 273-283.
- Yeşilbursa, C. C. ve Sabancı, O. (2015). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 19-33.
- Yeşiltaş, E. (2020). Masallar ile sosyal bilgiler öğretimi. H. Tokcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi* (2. Baskı) içinde (s.227-248). Ankara: Pegem A.
- Yılar, Ö. (2005). Mit-efsane ve eğitim. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 383-392.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 89-94.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112) 7- 17.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, M. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde edebi ürün kullanma durumları (Erzurum örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yıldırım, N. (2013). Eğitimciler için 100 kitap önerisi üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 106-118.
- Yıldız, C. (2010). Okuma ve anlama öğretimi. C. Yıldız (Ed.), *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi* içinde (s. 115-152). Ankara: Pegem A.
- Yiğittir, S. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgilerde değer eğitiminde biyografi kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 200, 200-219.
- Yüksel, A. H. (2019). İletişimin tanımı ve temel bileşenleri. U. Demiray (Ed.), *Etkili iletişim* (9. Baskı) içinde (s. 2-45). Ankara: Pegem A.

EKLER

Ek 1. Sosyal Bilgilerde Okuma Listesi Önerisi

Ek 2. Öğretim Elemanı Görüşme Formu

Ek 3. Öğretmen Görüşme Formu

Ek 4. Etik Kurul İzin Belgesi

EK 1. SOSYAL BİLGİLERDE OKUMA LİSTESİ ÖNERİSİ*

Sayı	Kitap Adı	Yazarı	Yayınevi Adı
1.	Yılkı Atı	Abbas Sayar	Ötüken Neşriyat
2.	Dost Mektubu	Abdulkadir Duru	Özden Basın
3.	Beşinci Mevsim Bütün Şiirleri 5	Abdurrahim Karakoç	Altınordu
4.	Gökçekimi	Abdurrahim Karakoç	Alperen
5.	Atatürk Anlatıyor	Adnan Binyazar	Can Çocuk
6.	Büyük Hun Hakanı Mete Han	Ahmet Haldun Terzioğlu	Panama
7.	Gök Moğolların Başbuğu Cengiz Han	Ahmet Haldun Terzioğlu	Panama
8.	Alparslan- Zaferler Çağı	Ahmet Haldun Terzioğlu	Panama
9.	Tomris Han	Ahmet Haldun Terzioğlu	Panama
10.	Koca Yusuf- Özgüvenin Önemi	Ahmet Haldun Terzioğlu ve Hakkı Suat Yılmaz	Panama
11.	Nene Hatun- Vatan Sevgisinin Önemi	Ahmet Haldun Terzioğlu ve Hakkı Suat Yılmaz	Panama
12.	Mustafa Kemal Atatürk- İradeli Olmanın Önemi	Ahmet Haldun Terzioğlu ve Hakkı Suat Yılmaz	Panama
13.	Kazım Karabekir Paşa- Sadakatin Önemi	Ahmet Haldun Terzioğlu ve Hakkı Suat Yılmaz	Panama
14.	Sahnenin Dışındakiler	Ahmet Hamdi Tanpınar	Dergah
15.	Falaka ve Gecelerim	Ahmet Rasim	Bilgi
16.	Avcunuzdaki Kelebek	Ahmet Şerif İzgören	Elma
17.	Şu Hortumlu Dünyada Fil Yalnız Bir Hayvandır	Ahmet Şerif İzgören	Elma
18.	Bozkırım Kağanlıkları	Ahmet Taşağıl	Kronik Kitap
19.	Masal Masal İçinde	Ahmet Ümit	Yapı Kredi
20.	Dünyayı Bisikletle Dolaşan Çocuk- Afrika Yolunda	Alastair Humphreys	Beyaz Balina
21.	Dünyayı Bisikletle Dolaşan Çocuk 2- Amerika Kıtası Yolculuğu	Alastair Humphreys	Beyaz Balina
22.	Dünya'yı Bisikletle Dolaşan Çocuk3- Asya'dan Eve Yolculuk	Alastair Humphreys	Beyaz Balina
23.	Atlas: Kıtalar-Denizler-Kültürler Arası Yolculuk Rehberi	Aleksandra Mızıelinska ve Daniel Mızıelinski	Domingo
24.	Altın Post Macerası- Şehir Efsaneleri	Alev ve Volkan Dönmez	Kendi Yayını
25.	Değişen Hava Değişen Mevsimler	Alejandro Algorra	TÜBİTAK
26.	Uzay Hakkında Bilmen Gereken 100 Şey	Alex Frith	TÜBİTAK
27.	Monte Cristo Kontu	Alexandre Dumas	İş Bankası Kültür
28.	Üç Silahşörler	Alexandre Dumas	İş Bankası Kültür
29.	Gençlerle Başbaşa	Ali Fuad Başgil	Yağmur
30.	Sen Yanımda Ol Yeter	Alişan Kapaklıkaya	Yediveren
31.	Küçük Mavi Gezegen	Alkan İnal	İş Bankası Kültür
32.	Değirmenimden Mektuplar	Alphonse Daudet	İş Bankası Kültür
33.	Çöplük	Andy Mulligan	Tudem
34.	Kutuplarda İncek Var!	Anita Ganeri	Timaş
35.	Yaşlı Dünyamız ve Depremler	Anita Ganeri	Timaş
36.	Uçsuz Bucaksız Çöller	Anita Ganeri	Timaş
37.	Siyah İnci	Anna Sewell	İş Bankası Kültür
38.	Küçük Prens	Antoine De Saint-Exupéry	Can Çocuk
39.	Binbir Gece Masalları	Antoine Galland	İş Bankası Kültür
40.	Hikâyeler	Anton Pavloviç Çehov	İş Bankası Kültür
41.	Süper Gökyüzü	Asena Meriç	Yediveren Çocuk

* Yazar alfabetik sırası gözetilmiştir. Seri kitaplar tek tek listelenmiştir. Okuma listesi önerisi eğitimciler tarafından oluşturulduğu için ayrı bir uzman incelemesine sunulmamış, eserler araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir.

42.	Dostlar Beni Hatılasın	Aşık Veysel Şatıroğlu	İnkılâp
43.	Sözcük Korsanı	Aşkın Güngör	Tudem
44.	Atlas Çocuk Dergisi	Atlas Çocuk	Atlas Çocuk
45.	Süper Gazeteciler	Aytül Akal	Tudem
46.	Süper Gazeteciler 1- Serüven	Aytül Akal	Tudem
47.	Süper Gazeteciler 2- Parktaki Esrar	Aytül Akal	Tudem
48.	Süper Gazeteciler 3- Likörlü Çikolata	Aytül Akal	Tudem
49.	Süper Gazeteciler 4- Belalı Davetiye	Aytül Akal	Tudem
50.	Süper Gazeteciler 5- Son Baskı	Aytül Akal	Tudem
51.	Troya Masalı	Azra Erhat	Günışığı Kitaplığı
52.	Köse Kadı	Bahaeddin Özkıışı	Ötüken Neşriyat
53.	Muhteşem Süleyman Kanuni- Eğlenceli Tarih	Behice Tezçakar	Eğlenceli Bilgi
54.	Petey	Ben Mıkalsen	Beyaz Balina
55.	National Geographic Kids	Beta Kids	Beta Kids
56.	Şirin Topkapı Sarayı'nda- Şirin İstanbul'u Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
57.	Şirin Kapalıçarşı'da- Şirin İstanbul'u Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
58.	Şirin Galata Kulesi'nde- Şirin İstanbul'u Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
59.	Şirin Boğaz Turu'nda- Şirin İstanbul'u Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
60.	Şirin Büyükkada'da- Şirin İstanbul'u Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
61.	Şirin Çamlıca Tepesinde- Şirin İstanbul'u Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
62.	Şirin Belgrad Ormanında- Şirin İstanbul'u Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
63.	Şirin Süleymaniye'de- Şirin İstanbul'u Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
64.	Şirin Sultanahmet'te- Şirin İstanbul'u Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
65.	Şirin Beşiktaş'ta- Şirin İstanbul'u Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
66.	Almanya'da Bir Garip Şato- Şirin Dünyayı Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
67.	Rusya'da Uyutan Göl- Şirin Dünyayı Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
68.	Fransa'da Büyük Fiyasko- Şirin Dünyayı Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
69.	İspanya Boğalarından Kaçarken- Şirin Dünyayı Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
70.	Beyaz İtalya Yalanları- Şirin Dünyayı Geziyorum 1	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
71.	Zarif Bir Ütopya: Japonya- Şirin Dünyayı Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
72.	Mumyalar ve Sır: Mısır- Şirin Dünyayı Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
73.	Güllük Gülistan: Hindistan- Şirin Dünyayı Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
74.	Didişiriz Şakacıktan: Yunanistan- Şirin Dünyayı Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
75.	Terrakota Adrenalin: Çin- Şirin Dünyayı Geziyorum 2	Birsen Ekim Özen	Timaş Çocuk
76.	Başarı ve Başarısızlık- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günışığı Kitaplığı
77.	Savaş ve Barış- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günışığı Kitaplığı

78.	Mutluluk ve Mutsuzluk- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
79.	Özgür Olan ve Olmayan- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
80.	Şiddet ve Şiddetsizlik- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
81.	Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
82.	Şans ve Şanssızlık- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
83.	Gerçekten ve Yalancaktan- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
84.	İyi ve Kötü- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
85.	İnanmak ve Bilmek- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
86.	Olmak ve Sahip Olmak- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
87.	Ben ve Başkaları- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
88.	Ahlaklı Olan ve Olmayan- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
89.	Doğa ve Kirlilik- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
90.	Hatırlamak ve Unutmak- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
91.	Liderler ve Diğerleri- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
92.	Cesaret ve Korku- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
93.	Adalet ve Haksızlık- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
94.	Yaşam ve Ölüm- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
95.	Haklar ve Ödevler- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
96.	İş ve Para- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
97.	Beden ve Akıl- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
98.	Güzellik ve Çirkinlik- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
99.	Zaman Çok ve Zaman Yok- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
100.	Küçükler ve Büyükler- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
101.	Makineler ve İnsanlar- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
102.	Diktatörlük ve Demokrasi- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
103.	Oğlanlar ve Kızlar- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
104.	Aşk ve Dostluk- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
105.	Anlaşmak ve Anlaşmamak- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Pierre-François Dupont-Beurier	Günüşiği Kitaplığı
106.	Söz ve Sessizlik- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı

107.	Kahkaha ve Gözyaşları- Çıtır Çıtır Felsefe Seti	Brigitte Labbe ve Michel Puech	Günüşiği Kitaplığı
108.	Rüzgârı Dizginleyen Çocuk	Bryan Mealer ve William Kamkwamba	Beyaz Balina
109.	Savaşı Bitiren Sinek	Bryndis Björgvinsdottir	Can Çocuk
110.	Uzun Beyaz Bulut Gelibolu	Buket Uzuner	Everest
111.	Motorlukuş	Cahit Zarifoğlu	Beyan
112.	Pinokyo	Carlo Collodi	İş Bankası Kültür
113.	Bilimin Öncüleri	Cemal Yıldırım	Tübitak
114.	Beyaz Gemi	Cengiz Aytmatov	Ketebe
115.	Toprak Ana	Cengiz Aytmatov	Ötügen Neşriyat
116.	Gün Olur Asra Bedel	Cengiz Aytmatov	Ketebe
117.	Elveda Gülsarı	Cengiz Aytmatov	Ötügen Neşriyat
118.	Yıldırım Sesli Manasçı-Asker Çocuğu-Beyaz Yağmur	Cengiz Aytmatov	Ötügen Neşriyat
119.	Cengiz Han'a Küsen Bulut	Cengiz Aytmatov	Ötügen Neşriyat
120.	Oliver Twist	Charles Dickens	Can
121.	İki Şehrin Hikayesi	Charles Dickens	Can
122.	Çocuklar İçin Dünya Tarihi	Christer Öhman	Dinozor Çocuk
123.	Sol Ayağım	Christy Brown	Nora
124.	Öğrenciler İçin Atatürk	Cihan Alkan	Kamer
125.	Türk İslam Bilginleri	Cihan Alkan	Kamer
126.	Öğrenciler İçin Osmanlı Tarihi	Cihan Alkan	Kamer
127.	Tarihe Yolculuk	Cihan Alkan	Kamer
128.	Narnia Günlükleri 1- Büyücünün Yeğeni	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
129.	Narnia Günlükleri 2- Aslan Cadı ve Dolap	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
130.	Narnia Günlükleri 3- At ve Çocuk	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
131.	Narnia Günlükleri 4- Prens Caspian	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
132.	Narnia Günlükleri 5- Şafak Yıldızı'nın Yolculuğu	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
133.	Narnia Günlükleri 6- Gümüş Sandalye	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
134.	Narnia Günlükleri 7- Son Savaş	Clive Staples Lewis	Doğan ve Egmont
135.	Robinson Crusoe	Daniel Defoe	İş Bankası Kültür
136.	Politikanın Çocuklara Açıklanması	Denis Langlois	Doruk
137.	İletişim Donanımları	Doğan Cüceloğlu	Remzi
138.	Otostopçunun Galaksi Rehberi	Douglas Adams	Alfa
139.	Vakıf Kuranlar Bitmeyen İyilik	Duygu Kaçaranoğlu	Genç Timaş
140.	Demiryolu Çocukları	Edith Nesbit	İş Bankası Kültür
141.	Çocuk Kalbi	Edmondo De Amicis	Turkuvaz Çocuk
142.	Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu	Eleanor Coerr	Beyaz Balina
143.	Pollyanna	Eleanor H. Porter	İş Bankası Kültür
144.	Sakız Sardunya ile Eğlence Günlüğü	Elif Şafak	Doğan ve Egmont
145.	Denizlerde Bilim Peşinde	Ellen Prager	TÜBİTAK
146.	Güneş Sistemi	Emily Bone	TÜBİTAK
147.	Evliya Çelebi'nin İzinde İstanbul	Enis Temizel	Genç Timaş
148.	Atatürk'ten Seçme Öyküler	Erdal Çakıroğlu	Nemesis Çocuk
149.	Meraklılık ve Evliya Çelebi	Esra Çelik	MEB
150.	Seyahatname	Evliya Çelebi	Büyülü Fener
151.	Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler	Evliya Çelebi	Anonim
152.	Zeytindağı	Falih Rıfkı Atay	Pozitif
153.	Çankaya	Falih Rıfkı Atay	Pozitif
154.	Kafası Değişikler Atlası	Fatih Dikmen ve Zeynep Sevde	Taze Kitap
155.	Kırım'a Seyahat	Fatih Kerimi	Post
156.	Bergamalı Simo	Ferda İzbudak Akıncı	Delidolu

157.	Pal Sokağı Çocukları	Ferenc Molnar	Yapı Kredi
158.	Gizli Bahçe	Frances Hodgson Burnett	İş Bankası Kültür
159.	Suç ve Ceza	Fyodor Mihayloviç Dostoyevski	Can
160.	Hayvan Çiftliği	George Orwell	Can
161.	Beyaz Yunus	Gill Lewis	Beyaz Balina
162.	Ben En Çok Babamın Siyah Saçlarını Özledim	Gökmen Güneş	Pegem Akademi
163.	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	Grigory Petrov	İş Bankası Kültür
164.	Keşfedin Anadolu Uygarlıkları	Gülay Sert	İş Bankası Kültür
165.	Dede Korkut/Destanlarımızın Atası- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
166.	Nasrettin Hoca/Dünyayı Güldüren Bilge- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
167.	Evliye Çelebi/Bir Dünya Gezgini- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
168.	Dede Efendi/Müziğin Dehası- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
169.	Piri Reis/Dünya Haritasını Çizen Denizci- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
170.	İbni Sina/Tıp İlminin Büyük Bilgini- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
171.	H. Mevlâna/Gönüllerin Sultan- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
172.	Fatih Sultan Mehmet/Çağ Açıp Çağ Kapatın Padişah- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
173.	Mimar Sinan/Taşın Dili- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
174.	Yunus Emre/Şiirimizin Süt Dişi- Tarihi Kahramanlar Serisi	H. Salih Zengin	Vakvak
175.	Kutalmışoğlu Süleymanşah Ululaması	Hakan İlhan Kurt	Ötüken Neşriyat
176.	Sinekli Bakkal	Halide Edib Adivar	Can
177.	Türk'ün Ateşle İmtihanı	Halide Edib Adivar	Can
178.	Ateşten Gömlek	Halide Edib Adivar	Can
179.	Gençlerle Hayat Bilgisi- Haluk'un Defteri	Haluk Dursun	Yeditepe
180.	Tom Amcanın Kulübesi	Harriet Beecher Stowe	Dorlion
181.	Ben Bir Gürge Dalıyım	Hasan Ali Toptaş	Everest
182.	Kızıl Atın Süvarisi- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
183.	Şar Dağının Kurtları- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
184.	Argos Kalesi- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
185.	Balkan Şahini- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
186.	Otranto 1480- Mahşerin Son Atlısı- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
187.	Atilla'nın Kalkanı- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
188.	Atilla'nın Kargısı- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
189.	Atilla'nın Kamçısı- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
190.	Malkoçoğlu- Tarih Serisi	Hasan Erdem	Ötüken Neşriyat
191.	Bir Küçük Osmanlı Vardı	Hasan Nail Canat	Genç Timaş
192.	Yeşil Ada'nın Çocukları	Havva Tekin	Genç Timaş
193.	Yesevî Ata'dan Öyküler	Hayati Bice	Kitapyurdu Doğrudan (Kdy)
194.	Moby Dick	Herman Melville	İş Bankası Kültür
195.	Mesnevi'den Öyküler	Hicabi Kırlangıç	MEB
196.	Alıç Ağacı ile Sohbetler	Hikmet Birand	İş Bankası Kültür
197.	İlyada ve Odysseia	Homeros	Arkadaş
198.	Robin Hood	Howard Pyle	İş Bankası Kültür

199.	Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler	Hüseyin Nihal Atsız	Ötüken Neşriyat
200.	Deli Kurt	Hüseyin Nihal Atsız	Ötüken Neşriyat
201.	Ruh Adam	Hüseyin Nihal Atsız	Ötüken Neşriyat
202.	Bozkurtlar	Hüseyin Nihal Atsız	Ötüken Neşriyat
203.	Kızıl Oğuz	Hüseyin Tekinoğlu	Kamer
204.	İbn Battûta Seyahatnâmesi	İbn Battûta Tancî	Yapı Kredi
205.	Bir Ömür Nasıl Yaşanır?	İlber Ortaylı	Kronik
206.	Gazi Mustafa Kemal Atatürk	İlber Ortaylı	Kronik Kitap
207.	Midas'ın Geveze Berberi	İpek Arman	Elma
208.	Çanakkale'nin Kadın Kahramanı Safiye Hüseyin	İsmail Bilgin	Timaş
209.	Çocukluğu ve Rüyası- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
210.	Marmara Korsanları- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
211.	Karadeniz'de Fırtına- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
212.	Ferman Peşinde- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
213.	Bağdat'ta- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
214.	Siyah Lâle'nin Peşinde- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
215.	Ege Macerası- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
216.	Balkanlarda- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
217.	Hazerfen Ahmet Çelebi Uçuyor- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
218.	Piramitlerdeki Hazine- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
219.	Mısır Çöllerinde- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
220.	Yol Kesen Kara Haydaroğlu- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
221.	Bitlis Diyarında- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
222.	Afrika Ormanlarında- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
223.	Foncistan'da- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
224.	Edirne'de- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
225.	Gelibolu'da- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
226.	Battal Gazi İstanbul'da- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
227.	Buz Tutan Denizde- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
228.	Diyarbakır'a Kelekle Yolculuk- Evliya Çelebi'nin Maceraları	İsmail Bilgin	Damla
229.	Fatma Seher Hanım-Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
230.	Binbaşı Emire Ayşe- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
231.	İpsiz Recep- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
232.	Onbaşı Nezahat- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk

233.	Yörük Ali Efe- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
234.	Şerife Bacı-Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
235.	Hasan Tahsin- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
236.	Şahin Bey- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
237.	Sütçü İmam- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
238.	Küçük Yusuf- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
239.	Fatma Seher Hanım- Kurtuluşun Kahramanları	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
240.	Ahmet Hulusi Efendi-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
241.	Asker Saime-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
242.	Cafer Efe -Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
243.	Casus Mehmet-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
244.	Hamdi Bey-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
245.	Hatice Bacı-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
246.	Kambur Kerim-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
247.	Kara Yılan-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
248.	Tayyar Rahime-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
249.	Yahya Kaptan-Kurtuluşun Kahramanları 2	İsmail Bilgin	Timaş Çocuk
250.	Babalar ve Oğullar	İvan Sergeyeviç Turgenyev	İş Bankası Kültür
251.	Beyaz Diş	Jack London	İş Bankası Kültür
252.	Çocuklar İçin Ortaçağ	Jacques Le Goff ve Jean-Louis Schlegel	Yapı Kredi
253.	Toplum Sözleşmesi	Jean - Jacques Rousseau	Dorlion
254.	Ağaç Diken Adam	Jean Giono	Everest
255.	Çavdar Tarlasında Çocuklar	Jerome David Salinger	Yapı Kredi
256.	Limon Kütüphanesi	Jo Cotterill	Genç Timaş
257.	Heidi	Johanna Spyri	İş Bankası Kültür
258.	Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	Tudem
259.	İnci	John Steinbeck	Sel
260.	İklim Değişimi	John Woodward	TÜBİTAK
261.	Gulliver'in Gezileri	Jonathan Swift	İş Bankası Kültür
262.	Şeker Portakalı	Josê Mauro De Vasconcelos	Can Çocuk
263.	Körlük	Jose Saramago	Kırmızı Kedi
264.	Sofie'nin Dünyası	Jostein Gaarder	Pan
265.	İrade Terbiyesi	Jules Payot	Flipper
266.	Aya Yolculuk	Jules Verne	Timaş Çocuk
267.	80 Günde Devri Âlem	Jules Verne	İthaki Çocuk
268.	Dünya'nın Merkezine Yolculuk	Jules Verne	İş Bankası Kültür
269.	Denizler Altında Yirmi Bin Fersah	Jules Verne	İş Bankası Kültür
270.	Balonla Beş Hafta	Jules Verne	İş Bankası Kültür
271.	On Beş Yaşında Bir Kaptan	Jules Verne	İş Bankası Kültür
272.	İki Yıl Okul Tatili	Jules Verne	İş Bankası Kültür
273.	Rumeli Kan Ağlıyor	Kemal Arkun	Akademisyen
274.	Devlet Ana	Kemal Tahir	İthaki
275.	Yorgun Savaşçı	Kemal Tahir	İthaki

276.	Esir Şehrin İnsanları	Kemal Tahir	İthaki
277.	Yer Altında Bir Şehir	Kemalettin Tuğcu	Bilge Kültür Sanat
278.	Söğütlükte Rüzgâr	Kenneth Grahame	İş Bankası Kültür
279.	Oğuz Kağan Destanı	Kolektif	Dorlion
280.	Efes'in Sırları	Koray Avcı Çakman	Kırmızı Kedi
281.	Midas'ın Peşinde	Koray Avcı Çakman	Kırmızı Kedi
282.	Diriliş	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Timaş
283.	İnsan Neyle Yaşar?	Lev Nikolayeviç Tolstoy	İş Bankası Kültür
284.	Çekirdek-Tolstoy'dan Çocuklar için Öyküler	Lev Nikolayeviç Tolstoy	İş Bankası Kültür
285.	Çocukluk	Lev Nikolayeviç Tolstoy	İş Bankası Kültür
286.	İcatlar	Lionel Bender	TÜBİTAK
287.	Küçük Kadınlar	Louisa May Alcott	İş Bankası Kültür
288.	Zamanda Kıvrılma	Madeleine L'engle	Beyaz Balina
289.	Gökyüzünü Tanıyalım	M. Emin Özel A. Talât Saygıç	TÜBİTAK
290.	Süper İyi Günler	Mark Haddon	İş Bankası Kültür
291.	Tom Sawyer	Mark Twain	İş Bankası Kültür
292.	Kitap Hırsızı	Markus Zusak	Martı
293.	Atatürk'le Birlikte Düşünelim!	Mavisel Yener	Tudem
294.	Öğretmenim Atatürk	Mavisel Yener	Bilgi
295.	Osmanlı Süper Beyinleri- Eğlenceli Tarih	Mazlum Akın	Eğlenceli Bilgi
296.	Safahat	Mehmet Akif Ersoy	İnkılap
297.	Boşuna Söylememişler	Mehmet Ali Çiçekçi	Kırmızı Karınca
298.	Gök Aradık Tuğlara	Mehmet Ali Kalkan	Ötügen Neşriyat
299.	Âlemlerin Efendisi Peygamberimizin Hayatı (Gençler İçin)	Mehmet Dikmen	Sebat
300.	Türk Yazınından Seçilmiş Çocuklar İçin Şiirler	Mehmet Fuat	Yapı Kredi
301.	Çocuklar için Nasreddin Hoca Fıkraları	Mehmet Fuat	İş Bankası Kültür
302.	Rotasız Seyyah Yol Hikayeleri 1	Mehmet Genç	Ephesus
303.	Rotasız Seyyah Yol Hikayeleri 2	Mehmet Genç	Ephesus
304.	Mustafa ve Kemal (2 Kitap)	Metin Özdamarlar	Sonsuz
305.	Osman Gazi Büyük Kurucu- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
306.	Geçit Vermez Çanakkale- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
307.	Gizli Kurucu Ertuğrul Gazi- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
308.	Yavuz Sultan Selim- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
309.	Milli Şairimiz Mehmet Akif- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
310.	Piri Reis ve Acayip Haritası- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
311.	Alp Arslan'ın Yolu Anadolu- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
312.	Selçuklular Macera Dolu Anadolu- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
313.	Yeni Nesil Padişah Yıldırım Bayezid- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
314.	Ocağına Düşüm Yeniçeri- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
315.	Kütül Amâre Kayıtlara Geçen Son Zafer- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
316.	Barbaros Denizler Fatihi- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi

317.	Hocam Sağolsun İmza: Padişah- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
318.	Burası Çanakkale Buradan Geçiş Yok- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
319.	Tarih Yazmak Bizim İşimiz İlk Türk Devletleri- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
320.	Tarihin Sıfır Noktası Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
321.	Orhan Gazi Geliyor- Eğlenceli Tarih	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
322.	Güzel Ülkem Türkiye 1- Eğlenceli Gezi	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
323.	Güzel Ülkem Türkiye 2- Eğlenceli Gezi	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
324.	Güzel Ülkem Türkiye 3- Eğlenceli Gezi	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
325.	Güzel Ülkem Türkiye 4- Eğlenceli Gezi	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
326.	Bursa Çılgın Gezgin'in El Kitabı- Eğlenceli Gezi	Metin Özdamarlar	Eğlenceli Bilgi
327.	İpek Yolu'nda Türkler- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
328.	Destan Yazanlar- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
329.	Çölden Yükselen Işık- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
330.	Doludizgin Günler- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
331.	Çağlara Uzananlar- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
332.	Denizlerin Ötesine- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
333.	Anadolu'da İlk Günler- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
334.	Zor Zamanlar- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
335.	Yeniden Doğuş- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
336.	Unutulmayan Eserler- Türk İslam Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
337.	İlk Adımlar- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
338.	Müthiş Seferler- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
339.	Beklenen Fetih- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
340.	Muhteşem Zaferler- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
341.	Zirvede Tek Başına- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
342.	Sinsi Oyunlar- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
343.	Çocuk Padişahlar- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
344.	Laleler ve İsyenlar- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
345.	Yenilikler ve Yenilgiler- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
346.	Dünyayı Değiştirenler- Osmanlı Tarihi Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
347.	I. Dünya Savaşı ve Öncesi- Türkiye Cumhuriyeti Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
348.	İnkılaplar ve II. Dünya Savaşı- Türkiye Cumhuriyeti Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
349.	İşgaller ve Direniş- Türkiye Cumhuriyeti Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
350.	Kurtuluşa Doğru- Türkiye Cumhuriyeti Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş

351.	Millî Yemin- Türkiye Cumhuriyeti Serisi	Metin Özdamarlar	Genç Timaş
352.	Mesnevi'den Seçme Hikayeler	Mevlâna Celaleddin-İ Rumi	Bilge Kültür Sanat
353.	Çocuklar İçin Felsefe	Mevlüt Uyanık	Post
354.	Kızılderi Hikmetleri	Mi Taku Oyasın	Alfa
355.	Momo	Michael Ende	Pegasus
356.	Denemeler	Michel De Montaigne	İlgi Kültür Sanat
357.	Don Kişot	Miguel De Cervantes Saavedra	Yapı Kredi
358.	Uzun Çarşının Uluları	Mitat Enç	Ötüken Neşriyat
359.	Sumer Hayvan Masalları	Muazzez İlmiye Çığ	Düşüzi
360.	Gençler İçin Nutuk	Mustafa Kemal Atatürk	İş Bankası Kültür
361.	Mavi Kuş	Mustafa Kutlu	Dergah
362.	Kilit- Düñki Türkiye Dizisi 1	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
363.	Anahtar- Düñki Türkiye Dizisi 2	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
364.	Kapı- Düñki Türkiye Dizisi 3	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
365.	Çatı- Düñki Türkiye Dizisi 5	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
366.	...ve Çanakkale Geldiler	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
367.	...ve Çanakkale Gördüler	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
368.	...ve Çanakkale Döndüler	Mustafa Necati Sepetçioğlu	İrfan
369.	Levent Dünya Harikalarının Peşinde	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
370.	Levent Kapadokya'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
371.	Levent Rize'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
372.	Levent Çanakkale'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
373.	Levent Pamukkale'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
374.	Levent Mardin'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
375.	Levent Edirne'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
376.	Levent Bursa'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
377.	Levent Şanlıurfa'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
378.	Levent İzmir'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
379.	Levent Konya'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
380.	Levent Trabzon'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 3	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
381.	Levent Erzurum'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 3	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
382.	Levent Diyarbakır'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 3	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
383.	Levent Gaziantep'te- Levent Türkiye'yi Geziyorum 3	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
384.	Levent Hatay'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 3	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
385.	Levent Kayseri'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 4	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
386.	Levent Antalya'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 4	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
387.	Levent Eskişehir'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 4	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
388.	Levent Bolu'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 4	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk

389.	Levent Ankara'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 4	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
390.	Levent Adana'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 5	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
391.	Levent Balıkesir'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 5	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
392.	Levent Muğla'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 5	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
393.	Levent Sivas'ta- Levent Türkiye'yi Geziyorum 5	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
394.	Levent Van'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 5	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
395.	Levent Kocaeli'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 6	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
396.	Levent Malatya'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 6	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
397.	Levent Manisa'da- Levent Türkiye'yi Geziyorum 6	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
398.	Levent Mersin'de- Levent Türkiye'yi Geziyorum 6	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
399.	Levent Sinop'ta- Levent Türkiye'yi Geziyorum 6	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
400.	Barbaros'la Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
401.	Evliya Çelebi'yle Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
402.	Fatih'le Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
403.	Hezarfen'le Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
404.	İbni Sina'yla Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
405.	Mehmet Akif'le Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
406.	Mevlana'yla Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
407.	Mimar Sinan'la Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
408.	Piri Reis'le Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
409.	Yunus Emre'yle Bir Gün- Ünlülerle Bir Gün 1	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
410.	Osman Gazi'yle Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
411.	Halide Edip'le Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
412.	Nene Hatun'la Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
413.	Koca Yusuf'la Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
414.	Ertuğrul Gazi'yle Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
415.	Itri'yle Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
416.	Biruni'yle Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
417.	Hacı Bektaş Veli'yle Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
418.	Nasreddin Hoca'yla Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk

419.	Kanuni'yle Bir gün- Ünlülerle Bir Gün 2	Mustafa Orakçı	Timaş Çocuk
420.	Gıldamış Destanı	Mustafa Ramazanoğlu	MEB
421.	Ökkeş Lunaparkta	Muzaffer İzgü	Özyürek
422.	Mimar Sinan Macerası	Muzaffer Özgüleş	Yapı Kredi
423.	Vatan Yahut Silistre	Namık Kemal	Say
424.	Nar Ağacı	Nazan Bekiroğlu	Timaş
425.	Ustalar Ustası Mimar Sinan- Eğlenceli Tarih	Nefise Atçakarlar	Eğlenceli Bilgi
426.	İnanılmaz Evliya Çelebi ve Tükenmez Kalem- Eğlenceli Tarih	Nefise Atçakarlar	Eğlenceli Bilgi
427.	Mevlâna Sevgi Güneşi- Eğlenceli Tarih	Nefise Atçakarlar	Eğlenceli Bilgi
428.	Dâhiler ve Çılgın Yöntemleri- Eğlenceli Tarih	Nefise Atçakarlar	Eğlenceli Bilgi
429.	Osmanlıda Sanatçılar ve Çılgın Yöntemleri	Nefise Atçakarlar	Eğlenceli Bilgi
430.	Kitap Şuru	Nevzat Kösoğlu	Ötüken Neşriyat
431.	Zaman Makinesi	Nick Arnold	Timaş
432.	Acı Çeken Bilim Adamları	Nick Arnold	Eğlenceli Bilgi
433.	Dürüstlük ve Konfüçyüs	Nilüfer Kahveci ve Sonnur Işıtan	MEB
434.	Malazgirt Destanı	Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu	Ihlamur Kitap
435.	Siyasetname	Nizamülmülk	İş Bankası Kültür
436.	Bye Bye Türkçe	Oktay Sinanoğlu	Bilim+Gönül
437.	Gurbet Kuşları	Orhan Kemal	Everast
438.	Yalnız Efe	Ömer Seyfettin	Ötüken Neşriyat
439.	Kaşağı	Ömer Seyfettin	Bordo Siyah
440.	Ant	Ömer Seyfettin	Bordo Siyah
441.	Falaka	Ömer Seyfettin	Bordo Siyah
442.	Dede Korkut Hikâyeleri	Ömer Seyfettin	Evrensel İletişim
443.	Ömer Seyfettin'den Seçme Hikayeler	Ömer Seyfettin	İş Bankası Kültür
444.	Efruz Bey	Ömer Seyfettin	Timaş Çocuk
445.	Bir Çocuk Aleko	Ömer Seyfettin	Çilek
446.	Yalnız Efe	Ömer Seyfettin	İş Bankası Kültür
447.	Çaylak ile Filozof-Ben Bir Neyim?	Özkan Öze	Uğurböceği
448.	Çaylak ile Filozof 2- İnsan Diye Bir Kelime	Özkan Öze	Uğurböceği
449.	Çaylak ile Filozof 3- Ruhun İrki Yok!	Özkan Öze	Uğurböceği
450.	Çaylak ile Filozof 4- Güzellik İyiliktir	Özkan Öze	Uğurböceği
451.	Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe	Paola Peretti	Genç Timaş
452.	Okçu'nun Yolu	Paulo Coelho	Can
453.	Simyacı	Paulo Coelho	Can
454.	Minik Ansiklopedi- Bilim	Rachel Firth ve Haydar Lıvatyalı	TÜBİTAK
455.	Ayasofya'da Bir Gece	Rana Demiriz	Genç Timaş
456.	Memleket Hikâyeleri	Refik Halid Karay	İnkılap
457.	Acımak	Reşat Nuri Güntekin	İnkılâp
458.	Yaprak Dökümü	Reşat Nuri Güntekin	İnkılâp
459.	Martı Jonathan Livingston	Richard Bach	Epsilon
460.	Keşfedin Antik Dünya	Richard Tames	İş Bankası Kültür
461.	Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Roald Dahl	Can Çocuk
462.	Albert Amca ile Zaman ve Uzay	Russell Stannard	Kolektif Kitap
463.	Albert Amca ile Kuantum Macerası	Russell Stannard	Kolektif Kitap
464.	Albert Amca ile Kara Delikler	Russell Stannard	Kolektif Kitap
465.	Kürk Mantolu Madonna	Sabahattin Ali	Can
466.	Mahalle Kahvesi	Sait Faik Abasıyanık	İş Bankası Kültür
467.	Doğayı Keşfedin Hava Durumu	Sally Hewitt	TÜBİTAK

468.	Bir Şeftali Bin Şeftali	Samed Behrengi	Can Çocuk
469.	Küçük Kara Balık	Samed Behrengi	Can Çocuk
470.	Yetişin Çocuklar	Selçuk Şirin	Doğan
471.	Maraş Millî Mücadelesinde Önde Gidenler	Serdar Yakar	Ukde
472.	Yunus Emre Güldeste	Sevgi Gökdemir ve Ayvaz Gökdemir	Kültür Bakanlığı
473.	Uçurtmam Bulut Şimdi	Sevim Ak	Can Çocuk
474.	Mir'at-ül Memalik	Seydi Ali Reis	Tercüman
475.	Kendini Arayan İnsan	Seyyid Ahmet Arvâsi	Bilgeoğuz
476.	İnsan ve İnsan Ötesi	Seyyid Ahmet Arvâsi	Bilgeoğuz
477.	İçimdeki Müzik	Sharon Mills Draper	Genç Timaş
478.	Atilla "Tanrının Kırbacı"	Sıtkı Öztürk	Anatolia Kültür
479.	Beyaz Kule	Sinan Meydan	Toplumsal Dönüşüm
480.	Kayıp Dünya	Sir Arthur Conan Doyle	İş Bankası Kültür
481.	Vatan Savunmasında Kadın Kahramanlarımız	Suat Turgut	Güneşyolu
482.	Ay Hırsızı	Sunay Akın	İş Bankası Kültür
483.	Uçabileceğini Hayal Eden Tavuk	Sun-Mi Hwang	Genç Timaş
484.	Büyük Atatürk'ten Küçük Öyküler 1	Süleyman Bulut	Can Çocuk
485.	Büyük Atatürk'ten Küçük Öyküler 2	Süleyman Bulut	Can Çocuk
486.	Büyük Atatürk'ten Küçük Öyküler 3	Süleyman Bulut	Can Çocuk
487.	Şeker Çocuk Dergisi	Şekerbank	Şekerbank
488.	Oh Ne Âlâ Memleket	Şermin Yaşar	Doğan ve Egmont
489.	Dedemin Bakkalı	Şermin Yaşar	Taze Kitap
490.	Abartma Tozu	Şermin Yaşar	Taze Kitap
491.	Suyu Arayan Adam	Şevket Süreyya Aydemir	Remzi
492.	Ütopyaya Yolculuk	Şöhret Doğruyol Sağbaş	Epsilon
493.	Osmançık	Tarık Buğra	Ötügen Neşriyat
494.	Küçük Ağa	Tarık Buğra	İletişim
495.	Şu Acayip Hayvanlar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
496.	Şu Acayip Bitkiler- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
497.	Şu Acayip Gökyüzü- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
498.	Şu Acayip Yeryüzü- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
499.	Şu Acayip İnsan Vücudu- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
500.	Şu Acayip Böcekler- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
501.	Şu Acayip Uzay- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
502.	Şu Acayip Atom- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
503.	Şu Acayip Hücre- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
504.	Şu Acayip Kuşlar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
505.	Şu Acayip Balıklar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
506.	Şu Acayip Işık ve Renk- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
507.	Şu Acayip Arılar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
508.	Şu Acayip Karıncalar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
509.	Şu Acayip Kelebekler- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
510.	Şu Acayip Gözler- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği

511.	Şu Acayip Sürüngenler- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
512.	Şu Acayip Anneler- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
513.	Şu Acayip Ağaçlar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
514.	Şu Acayip Kulaklar- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
515.	Şu Acayip Beyin- Acayip Şeyler Seti	Tarık Uslu	Uğurböceği
516.	Sarsıcı İkinci Dünya Savaşı- Eğlenceli Tarih	Terry Deary	Eğlenceli Bilgi
517.	Şermin	Tevfik Fikret	Doğan ve Egmont
518.	Ortalamanın Sonu	Todd Rose	Paloma
519.	TRT Çocuk Dergisi	Trt Çocuk	Siyah Martı
520.	Diriliş- Çanakkale 1915	Turgut Özakman	Bilgi
521.	Cumhuriyet Türk Mucizesi	Turgut Özakman	Bilgi
522.	Şu Cılgın Türkler	Turgut Özakman	Bilgi
523.	TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi	Tübitak	TÜBİTAK
524.	Karabatak Rüsumat	Tülay Vural	Tunç
525.	Umberto Arte ile Sanat	Umberto Arte	Destek
526.	Çocuklara Karagöz-Hacivat Söyleşmeleri	Ünver Oral	Kültür Bakanlığı
527.	Deniz Kabukları- Küçük Şeyler 1	Üstün Dökmen	Remzi Kitabevi
528.	Suflörlü Yaşamlar, Tulumbacı Sendromu, Psikolojik Düğümler- Küçük Şeyler 2	Üstün Dökmen	Remzi Kitabevi
529.	Yaşama Yerleşmek- Küçük Şeyler 3	Üstün Dökmen	Remzi Kitabevi
530.	Eşitler Evi- Küçük Şeyler 4	Üstün Dökmen	Remzi Kitabevi
531.	Sefiller	Victor Hugo	İş Bankası Kültür
532.	Notre-Dame'ın Kamburu	Victor Hugo	İş Bankası Kültür
533.	Fedailerin Kalesi Alamut	Vladimir Bartol	Koridor
534.	Haritada Kaybolmak	Vladimir Tumanov	Günışığı Kitaplığı
535.	Sineklerin Tanrısı	William Golding	İş Bankası Kültür
536.	Millî Savaş Hikayeleri	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	İletişim
537.	Ankara	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	İletişim
538.	Yaban	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	İletişim
539.	Zerdali- Dedemle Bir Yıl	Yaşar Bayraktar	Genç Timaş
540.	Tarihimizden Yaşanmış Öyküler	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil
541.	Köy Çocuğu- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
542.	Fedakâr Annem- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
543.	Zengin Olan Dilenci- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
544.	Memleketim- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
545.	Küçük Kahraman- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
546.	Yetim Çocuk- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
547.	İki Kardeş- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
548.	Uzay Çocuğu- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
549.	Tuhaf Çocuk- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
550.	Karıncalar Savaşı- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk

551.	Haram Yemenin Sonu- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
552.	Köy Çocuğu- Değerler Eğitimi Hikâyeleri	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk
553.	Malazgirt'te Bir Cuma Sabahı	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil
554.	Üsküp'ten Kosova'ya	Yavuz Bülent Bâkiler	Yakın Plan
555.	Yalnızlık	Yavuz Bülent Bâkiler	Hisar
556.	Duvak	Yavuz Bülent Bâkiler	Polat Ofset
557.	Çılgın Mucitler	Yusuf Asal	Genç Nesil
558.	Kutadgu Bilig'den Seçmeler	Yusuf Has Hacip	İnkılap
559.	Kutadgu Bilig	Yusuf Has Hacip	İş Bankası Kültür
560.	Ertuğrul Bey, Osman Bey, Orhan Bey ve I. Murat Dönemleri- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
561.	Yıldırım Beyazıt, Çelebi Mehmet ve II. Murat Dönemleri- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
562.	Fatih Sultan Mehmet Dönemi ve İstanbul'un Fethi- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
563.	II. Beyazıt ve Yavuz Sultan Selim Dönemi- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
564.	Kanuni Sultan Süleyman Dönemi	Zehra Aydüz	Uğurböceği
565.	Sokullu Mehmet Paşa ve Duraklama Devri- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
566.	Osmanlı Devleti'nin Gerileme ve Dağılma Dönemi- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
567.	Osmanlı Devleti'nin Yıkılış Dönemi- Osmanlı Tarihi Seti	Zehra Aydüz	Uğurböceği
568.	Oğuz Destanı	Zeki Velidi Togan	Enderun
569.	Altın Işık	Ziya Gökalp	Timaş Çocuk
570.	Hayatın İçindeki Müfredat	Ziya Selçuk	MEB
571.	İçimdeki Okul Sesleri	Ziya Selçuk	MEB
572.	Son Ada'nın Çocukları	Zülfü Livaneli	İnkılap
573.	Arkadaşıma Veda	Zülfü Livaneli	Doğan ve Egmont
574.	Atatürk'ün İzinde	Zülfü Livaneli	Doğan ve Egmont

EK 2. ÖĞRETİM ELEMANI GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu:

Sosyal bilgiler dersinde sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elamanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri görüşlerine göre hangi kitaplar okutulmalıdır?

Tarih: ___/___/2021

Saat: (Başlangıç/Bitiş) ___/___

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Ayşenur YILDIRIM. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. "Sosyal bilgiler dersinde öğretmenler öğrencilerine ne okutmalı?" sorusu temel alınarak, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrencilerine okutulmasının yararlı olacağı bir okuma listesi önerisi oluşturmanın amaçlandığı tez çalışması yürütmekteyim. Çalışmamda siz değerli öğretim elemanlarının görüşleri önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmamda, kartopu örnekleme yöntemini uyguladığım için görüşme sonunda "Bu konu ile ilgili örneklem/çalışma grubu çerçevesinde kim veya kimleri önerebilirsiniz?" sorusunda da vereceğiniz cevap önemlidir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmeye başlamadan önce, görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmeye katılan kişilerin isimlerinin araştırma raporunda kesinlikle yer almayacağını belirtmek isterim.

Başlamadan önce görüşme ile ilgili sormak istediğiniz bir soru var mı?

İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Görüşmecinin Unvanı, Adı Soyadı:

Yaşı:

Görev Yaptığı Üniversite:

Görev Süresi:

Kendinizi okur olarak değerlendirdiğinizde okurluk düzeyinizi aşağıdaki ifadelerden hangisi olarak tanımlayabilirsiniz?

Yüksek Düzey

Orta Düzey

Düşük Düzey

GÖRÜŞME SORULARI

1. Öğretmen adaylarına, kendi öğretmenlikleri sırasında sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerine okutabilecekleri ortaokul seviyesine uygun kitaplar öneriyor musunuz? Neden? (Evet/Hayır)
  - Yanıtınız “Evet” ise 4 yıllık öğrenim sürecinde kaç farklı kitap önerisinde bulunmuşsunuzdur?
( ) 1-5   ( ) 6-10   ( ) 11-15   ( ) 16 ve üzeri
  - Yanıtınız “Hayır” ise öneride bulunmama gerekçeniz nedir?
2. Belirli alan ya da meslek grubuna yönelik oluşturulan kitap listelerini yararlı buluyor musunuz? Niçin? (Ne gibi yararları ya da sakıncaları olabilir?)
3. Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerin okumaları için önerilebilecek kapsamlı bir okuma listesi yararlı olur mu? Böyle düşünmenizin gerekçesi nedir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerine okutmalarını tavsiye ettiğiniz kitaplar nelerdir? (Spesifik kitap ismi olarak yanıtlayınız. Örn: Küçük Prens-Antoine de Saint Exupéry)
  - Bu kitabı/kitapları tavsiye etme nedeninizi nasıl açıklarsınız?
  - Bu kitabın/kitapların sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme alanı, beceri eğitimi, değer eğitimi ya da diğer hangi alanda kullanıldığında öğrencilere katkı sağlayacağını düşünüyorsunuz?
5. Son olarak konu ile ilgili örneklem/çalışma grubu çerçevesinde kim veya kimleri önerebilirsiniz?

EK 3. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu:

Sosyal bilgiler dersinde sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğretim elamanları ve sosyal bilgiler öğretmenleri görüşlerine göre hangi kitaplar okutulmalıdır?

Tarih: ___/___/2021

Saat: (Başlangıç/Bitiş) ___/___

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Ayşenur YILDIRIM. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. "Sosyal bilgiler dersinde öğretmenler öğrencilerine ne okutmalı?" sorusu temel alınarak, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere okutulmasının yararlı olacağı bir okuma listesi önerisi oluşturmanın amaçlandığı tez çalışması yürütmekteyim. Çalışmamda siz değerli sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmamda, kartopu örnekleme yöntemini uyguladığım için görüşme sonunda "Bu konu ile ilgili örnekleme/çalışma grubu çerçevesinde kim veya kimleri önerebilirsiniz?" sorusunda da vereceğiniz cevap önemlidir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmeye başlamadan önce, görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmeye katılan kişilerin isimlerinin araştırma raporunda kesinlikle yer almayacağını belirtmek isterim.

Başlamadan önce görüşme ile ilgili sormak istediğiniz bir soru var mı?

İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Görüşmecinin Adı Soyadı:

Yaşı:

Görev Yaptığı Okul Adı:

Görev Süresi:

Mezuniyeti:

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği   Tarih Öğretmenliği   Coğrafya Öğretmenliği
 Tarih (Fen Edebiyat)   Coğrafya (Fen Edebiyat)   Diğer

Kendinizi okur olarak değerlendirdiğinizde okurluk düzeyinizi aşağıdaki ifadelerden hangisi olarak tanımlayabilirsiniz?

Yüksek Düzey

Orta Düzey

Düşük Düzey

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinize kazanım ve konulara yönelik kitap önerisinde bulunuyor musunuz? Neden? (Evet/Hayır)
  - Yanıtınız “Evet” ise bir öğrenim yılı içerisinde kaç farklı kitap önerisinde bulunuyorsunuz?
( ) 1-5   ( ) 6-10   ( ) 11-15   ( ) 16 ve üzeri
  - Yanıtınız “Hayır” ise öneride bulunmama gerekçeniz nedir?
2. Belirli alan ya da meslek gurubuna yönelik oluşturulan kitap listelerini yararlı buluyor musunuz? Niçin? (Ne gibi yararları ya da sakıncaları olabilir?)
3. Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilerinize okumaları için önerebileceğiniz kapsamlı bir okuma listesi yararlı olur mu? Böyle düşünmenizin gerekçesi nedir?
4. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinize okumalarını tavsiye ettiğiniz kitaplar nelerdir? (Spesifik kitap ismi olarak yanıtlayınız. Örn: Küçük Prens-Antoine de Saint Exupéry)
  - Bu kitabı/kitapları tavsiye etme nedeninizi nasıl açıklarsınız?
  - Bu kitabın/kitapların sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme alanı, beceri eğitimi, değer öğretimi ya da diğer hangi alanda kullanıldığında öğrencilere katkı sağlayacağını düşünüyorsunuz?
5. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinizin sınıf düzeyine göre okumaya eğilimli oldukları kitap türleri arasında farklılık var mı? Örneklendirebilir misiniz?
  5. sınıf düzeyi:
  6. sınıf düzeyi:
  7. sınıf düzeyi:
6. Son olarak konu ile ilgili örneklem/çalışma grubu çerçevesinde kim veya kimleri önerebilirsiniz?

EK 4. ETİK KURUL İZİN BELGESİ

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Ayşenur YILDIRIM		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	24.02.2021		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Öğrencilerine Ne Okutmalı? Bir Okuma Listesi Önerisi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçekt/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	IIBF Dekanlığı Makam Odası	15.04.2021	11:00
Karar No	Karar Tarihi	15.04.2021	
	Karar No	2021/2/1	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
	( ) Ret	( ) Oy Çoğunluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Ayşenur YILDIRIM'a ait "Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Öğrencilerine Ne Okutmalı? Bir Okuma Listesi Önerisi" konulu proje araştırmasının bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirmesinde kabulüne,

Oy birliğiyle karar verilmiştir.

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Ayşenur YILDIRIM

Eğitim Durumu

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: KAEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Yayınlar:

Öztürk Demirbaş, Ç. ve Yıldırım, A. (2021). Türkiye’de edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi bibliyografyası. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 592-620.